ВІСТІ КОМБАТАНТА

4

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1991

Printed by Beskyd Graphics, 2559 Dundas St. W., Toronto, Ont. M6P 1X6

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1991 Торонто — Нью-Йорк — Ч. 4(174)

ЗМІСТ

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький і д-р М. Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інн., Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:

United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of 1 Ukrainian Division UNA in association with: Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lev, Inc, Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address:
VETERANS' NEWS — P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, Ont., Canada M6P 3J9

Editorial office in USA:

Mr. I. Kedryn-Rudnytsky, 100-E Mongomery St., Jersey City, N. J. 07302 U. S. A.

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1991 РІК:

В Канаді річна передплата 25.00 дол. В США і інших країнах 23.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:
AUFC – H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

або:
Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія:
Mr. Bojczuk Lew
68 Wilpena Terrace
Kilkenny, S.A.
Australia 5009

АКТ
ПРОГОЛОШЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТИ УКРАЇНИ

Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною у зв'язку з державним переворотом в СРСР 19-го липня 1991 року,

— продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні,

— виходячи з права нації на самовизначення, передбаченого статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами та

— здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада урочисто

ПРОГОЛОШУЄ

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ та створення самостійної української держави — УКРАЇНИ.

Територія України є неподільною і недоторканою.

Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

Цей акт набуває чинності з моменту його схвалення.

Верховна Рада України

24-го серпня 1991 року.

Мирослав Малецький

ОДИН ТИЖДЕНЬ У СЕРПНІ

Місяць серпень вакаційний; в цьому місяці люди відпочивають, відкладаючи всі свої турботи на пізніший час. Серпень — це час ''огіркового сезону'', в якому, як кажеться, нічого важливого не діється, а вже особливо в політичному житті. Не так було цього року. Події, що сталися в бувшому Совєтському Союзі в третьому тижні серпня, своїм значенням якщо не перевищують, то дорівнюють усім відомим в історії переломовим і шоковим подіям. В тому тижні відбулися в СССР дві революції — одна, що пробувала повернути старий, твердої руки лад в державі; друга, здусивши першу, довела до повного упадку вже пережилої системи.

У подіях того тижня ,,приклонники старого ладу'' 19 серпня пробували провести державний переворот. Провідники перевороту рекрутувалися з найближчого кола президента Ґорбачова. Самого Ґорбачова арештували на Криму, де він перебував на вакаціях.До Москви ввели танкові частини та спеціяльні відділи КҐБ. Їм протиставився президент російської республіки Борис Єльцин, забарикадувавшися у будинку парляменту цієї республіки. Біля нього зібралося велике число ліберально думаючих людей, включно з деякими військовими частинами Червоної Армії. Свій спротив вони морально оперли на незаконності дій заговірників, що поширило й збільшило підтримку населення. У війську думки поділилися, а прихильна опінія західних провідних політиків до демократичних сил також не залишилося без впливу. Переворот заломався. Що для лідерів заговору виглядало легким до переведення, стало їх загибіллю. Ґорбачов повернувся з Криму, пучистів заарештували а багато з провідного партійно-адміністративного апарату схоронилися десь у північному Китаї. Ґорбачов уступив з посту генерального секретаря Комуністичної партії; саму партію, підозріваючи її в активній участі в змові, завісили в правах та заборонили її діяльність. Пізніше, бо 5 вересня, надзвичайний з'їзд делеґатів Конґресу Депутатів розв'язав себе, ухваливши перед тим творення нового союзу на конфедеративній базі. Деталі ще не відомі. Так закінчилася епоха більшовизму (7.11.1917 — 5.9.1991) в російській імперії.

Наслідки другої революції — демократів і республік — розвиваються дуже швидким темпом. Президент Російської федерації. Борис Єльцин, завдяки своїй поставі в обороні леґальних прав, став

найважливішим і дуже впливовим політиком. Знову Ґорбачов, після зради членів свого кабінету й партійних діячів, опинився на дальшому пляні. Виглядає, що їм обом залежить на тому, щоб втримати в якій небудь формі союз республік. Голови поодиноких республік вже підписали тимчасову угоду про способи реґулювання міжреспубліканських справ, задержуючи і центр з Ґорбачовим на чолі. Про зліплення нового союзу, в якому республіки мають отримати в багатьох ділянках вирішальне слово, залишаючи тільки дещо центрові, відбудуться незабаром переговори. До нового договору деякі республіки, зрозуміло, ставляться скептично. Варт пригадати, що на протязі віків — від царя Петра І — підписувані з Росією договори сприяли її інтересам, якщо російська сторона взагалі їх додержувалася. (Переяславський договір 1654 р., договір про створення СССР в 1922 р.) Переговори, мабуть, вестимуться з найбільшою обережністю, бо вже з кіл Єльцина пригадують про потребу ,,вирівнювання'' кордонів (для України — це Донбас і Крим), не скриваючи при цьому своїх імперіяльних намірів.

Панує думка, що причини невдалого перевороту треба шукати в політиці Ґорбачова. Глянувши на понад п'ятилітню його політику, можна побачити її неконсеквентність, зиґзакуватість, і навіть хитрування. В першу чергу він старався поправити катастрофічний стан союзної економіки, не маючи при цьому наміру змінити політичну структуру держави — монополію на владу комуністичної партії та центрального господарського плянування. Про національне питання Союзу Ґорбачов мав менше чим скромне поняття. З нагоди 70-ліття Жовтневої революції він у своїй промові хвалив ленінську національну політику, яка допровадила, — говорив він, — до гармонійного співжиття усіх народів, дякуючи при цьому великому російському народові за допомогу і провідництво. Це або комплектне незнання справи, або хитрування. Пляновані господарські реформи — популярно називані ,,перебудовою'' — взагалі не вистартували. Можливо, що тепер, коли економіка впала до такого низького рівня, що цієї зими стоїть загроза голоду, Ґорбачов зрозумів, що приватизація, знесення центрального плянування, незалежність республік — це неминуча конечність.

По стороні заслуг Ґорбачова треба записати ,,гласність''. Їй можна завдячувати, може навіть у вирішальній мірі, успіх другої серпневої революції. П'ять років релятивної свободи преси, друку, слова та можливість писати й освідомлювати народи про злочинність сталінського та брежнєвського періодів, зробили своє. Заповнювалися білі плями історії, а людям отворилися очі. Дехто вважає за найбільше досягнення часу гласности — це створення таких умовин, які вможливили народові позбутися страху перед органами влади та дефетистичного фаталізму (мовляв: наш спротив і так нічого не

породить, то чому ризикувати?). Брак страху в перших днях перевороту повів громадян з голими руками проти танків, а республіки одверто виступили проти імперіяльного гніту та проголошували самостійність. Брак страху й фаталізму освідомив народ та причинився до такого скорого росту національного відродження.

Дня 24 цього знаменного тижня у серпні наша батьківщина-Україна проголосила свою самостійність. Від того дня з подивогідною скорістю продовжувалася, а в багатьох випадках починалася розбудова державних інституцій. З медій можна було довідатися про плянування випуску власних грошей, про встановлення центрального банку, про призначення генерала літунства міністром оборони, про набір до національної ґвардії і т.п. Почалася підготовка до виборів президента (1 грудня) та до референдуму, який хочуть перенести з 1 грудня на другу половину жовтня. Без більших зовнішніх чи внутрішніх перешкод, навіть песимісти вважають, що Україна може стати щодо величини й значення великою державою Европи.

Шлях до закріплення української державности не вstелений асфальтом — на ньому ще багато перешкод, розставлених чужими й своїми. Самостійтність України не втішається симпатіями серед західного політичного світу, ані між нашими сусідами. Деякі західні політики, журналісти та т. зв. ,,експерти'' ще не втомилися говорити і доказувати, що стабільність східньої Европи, а то й цілого світу, вимагає неподільного бувшого Совєтського Союзу — тепер правдоподібного його наслідника — єдиної неділимої Росії. Їхні арґументи різнорідні, які, при ближчій аналізі, показуються поверховними, або взагалі не мають жодних підстав. Наприклад, їх турбує доля 12 мільйонів росіян в Україні, яким, зрештою, власті України запевнюють рівноправність. Сьогодні росіяни підтримують самостійність України (росіяни: прем'єр-міністрів В. Фокін, заступник голови Верховної Ради Гриньов, міністер оборони Морозов). Західні ,,експерти'' зовсім не турбуються долею 40 мільйонів українців, яких на їхній рідній землі віками русифікували, переслідували та безпощадно нищили. Вони не цікавляться долею українців, які живуть в Російській федерації, а їх понад 4 мільйони. Ще інші критики твердять, що Україна не може самостійно існувати, бо себе не втримає.Однак не всі так думають. Студія німецького центрального банку в 1991 р. про багатства республік та їхній потенціял дає Україні найбільші можливості успішного господарського розвитку. Є теж арґументи, які відносяться до економічного пов'язання України з усім бувшим Союзом. Вони підкреслюють, що Україна продукує 90 відсотків локомотивів, але частини спроваджується з 800 різних міст з-поза кордонів респувліки. Це наслідки імперіяльної політики центру, який мав на меті взаємно узалежнити республіки, але цьому можна зарадити, і Україна вже

підписала ряд договорів про господарську співпрацю з іншими республіками. Це початок, а згодом прийде до розбудови власних підприємств для продукції потрібного.

Які перспективи?

Не хочемо спекулювати, щоб не попасти в компанію східньоевропейських ,,лжеекспертів''. Ліпше навести цитати до цих питань:

Борис Єльцин: ,,Російська держава, вибравши демократію і свободу, ніколи не стане імперією ані старшим, ні молодшим братом. Вона буде рівною між рівними.''

Джеймс Бейкер, секретар стану (міністер закордонних справ) ЗСА, узалежнюючи допомогу ЗСА б. Совєтському Союзові, поставив 5 передумов. Друга — це внутрішні й зовнішні сучасні кордони республік. Зміна кордонів мусить відбуватися мирним шляхом, за згодою поодиноких сторін.

Леонід Кравчук. В Україні, в республіці, яку вважають найважливішою при переговорах про форму союзу, голова Верховної Ради, Леонід Кравчук, заявив, що він не годиться з деякими статтями тимчасового договору десятьох республік з Ґорбачовим (1 вересня 1991 р.): ,,Ми не годимося, наприклад, з ідеєю окремого центру'', додаючи, що він за тим, щоб центральні інституції мали міжреспубліканський характер.

Ігор Юхнович: ,,Наша незалежність дозволить Україні оптимально організувати її економічний і соціяльний розвиток. Думати ще переорганізовувати так велику і зрізничковану країну, як б. СССР, — це побожне бажання... Україна не підпише союзного договору, в якому союз буде суверенною державою, — ми, одначе, договоримося про економічну, політичну, мілітарну й культурну співпрацю з Росією та з іншими республіками. Поділ збройних сил б. СССР має велике значення — Україна зорганізує свою власну національну армію... Стратегічна зброя повинна належати міжреспубліканській юрисдикції... Україна проведе радикальну економічну реформу... Ми підтримуватимемо приватну ініціятиву... Україна перебере частину чужинецького довгу СССР. Незалежність означає для нас вільну й одверту спільноту.'' (UW, No. 35)

Не можна не погоджуватися з думками в вищенаведених цитатах. Це зводиться до того, що Україна співпрацюватиме в економічній ділянці на основах, подібних до Европейської Економічної Спільноти, а в мілітарній — на засадах подібних до Північно-Атлантійського Пакту.

Ще одне питання, яке турбує нас усіх — це питання єдности. Ніхто не вимагає однодумства всіх громадян, бо це утопія. Однак вимагається спільного в єдності зусилля, бо загально віриться, що тільки так

зможемо закріпити українську державність.

В історії народів кожне покоління має свої погляди й шанс. Сучасники 1930-40-50 років також мали свої переконання і свою нагоду. Вони багато причинилися до поширення і піднесення національної свідомости західних українців. Їхні впливи мабуть просякнули на всю Україну.

Стоїмо перед фактом: сучасне покоління проголосило самостійну Україну і приступило до її закріплення. Якщо поселенці не можуть йому допомогти, то принаймні нехай їм не перешкоджають.

Доходять з батьківщини вісті, а вони затурбовані спробами діяспори насилу вщіпляти ідеології, які не потрапили ще й сьогодні отрястися з авторитативного намулу. В сьогоднішньому часі треба зрозуміти потребу єдности нашого народу, наперед закріпити державність, а вже потім дискутувати форму устрою держави, ідеологічну та соціяльну програми. І ще одне — не слави тепер Україні треба, а компетентних рук до праці, щоб створити й запевнити в ній добробут для живих і майбутніх поколінь. Хай живе Україна!

Торонто, 6 вересня 1991

Іван Кедрин

САМОГУБНИЙ НАЦІОНАЛІЗМ

Президент Джордж Буш у своїй промові до членів Верховної Ради УСРР у Києві перестеріг слухачів перед — як він висловився — самогубним націоналізмом. Хоча він не поставив крапки над ,,і'', що йдеться про український націоналізм, дехто з земляків обурився і старався вислати до Білого Дому колективний протест. А проте Буш говорив правду. У новітньому періоді всесвітньої історії є чимало примірів на існування в різних народів націоналізму у такій скрайній формі, що він приніс нещастя іншим і власній країні. Найбільш яскравий і відомий історичний примір — це, теоретично мотивований у книжці Адольфа Гітлера ,,Майн Кампф'', німецький націоналізм 30-их рр. нашого сторіччя, формально під назвою націонал-соціялізму. (До речі: ,,Майн Кампф'' писаний такою штудерною мовою і стилем, що навіть для читача із плавким знанням німецької мови — трудно її читати) це було з'ясування самогубного націоналізму у буквальному розумінні цього слова, бо Адольф Гітлер застрілив у бункрі під канцлерським палацом у Берліні вірну йому Еву Бравн, з якою перед смертю одружився, і пустив собі кулю в лоб — 4 травня 1945 р. Самогубним націоналізмом був проголошений в Італії фашизм, бо його творець Беніто Муссоліні

згинув 28 квітня 1944, повішений комуністичними партизанами догори ногами. Російський націоналізм за царського режиму, був відомий під назвою ,,чорна сотня''. Його гаслом було ,,бий жидів — спасай Росію'', а супроти українців повів політику національної негації і такої русифікації, наслідків якої відчуває Україна по нинішній день. Носієм скрайнього польського націоналізму доби Ягайлонів була панівна тоді шляхта. Гаслом тієї ультра-націоналістичної верстви польського народу було ,,Польща від моря до моря'' — коштом народів, які мали ті моря. Націоналістична польська політична думка пропагувала поділ Сходу Европи між Польщу і Росію з польонізацією та русифікацією всіх інших тамошніх народів. Це був самогубний націоналізм, бо довів до трьох розподілів Польщі. У першому розподілі 1772 р. Галичина дісталася австро-угорській монархії, де ,,весна народів'' у 1848 році започаткувала й українське національне відродження. ,,Русалка Дністрова'' Маркіяна Шашкевича випередила у 1837 р. постання ,,Головної Руської Ради'', але відносини у Галичині були все ще такі погані, що та перша західньо-українська літературна ластівка могла появитися тільки у Будапешті. Новітний польський зоологічний націоналізм був оформлений у Націонал-демократичній партії, ідеологом якої був Роман Дмовскі. Ця так звана, ,,ендеція'' надхнула польську внутрішню національну політику у відродженій Польщі в рр. 1919-1939, і вона скінчилася катастрофою Польщі.

Існує такий екстремний націоналізм і поза Европою. В Ірані, що є спадкоємцем колишньої Персії, скрайний націоналізм сполучився з релігійним фанатизмом і довів до заведення теократичної державної системи під проводом духовників-аятоллів. З пімсти за те, що Америка признала політичний азиль Резі Пахлеві — інспірована іранським урядом аятолли Хомейні юрба, офіційно ,,студенти'', вбила американського вояка, що стояв при вході до американської амбасади, вдерлася туди і ув'язнила, як закладників, ввесь персонал амбасади, 62 особи, впродовж 440 днів, за президентури Джіммі Картера. Самогубний націоналізм народився і в сусідньому з Іраном Іраку. Це вже події нашого часу: експансивний іракський націоналізм, очолюваний президентським диктатором Саддамом Гуссейном, прагнув поширити свою територію коштом сусіднього Кувайту, що довело до війни, в якій загинули дотепер докладно не зраховані десятки тисяч іракських вояків. І врешті, щоби заокруглити образ найбільш відомих ультра-націоналістичних рухів — треба вказати на панівну в Ізраїлі Лікуд-партію з її головою Їцаком Шаміром, непримирливим прем'єром. Його режим переслідування й терору супроти арабів на окупованих землях довів до повстання арабів на тих окупованих землях до великих обосторонніх людських жертв та міжнародньої кризи, яку тепер ладнає Америка. Під її натиском має відбутися ізраїльсько-арабська мирова конференція під

спонзорством ЗСА і СССР. Їцак Шамір остаточно погодився на таку конференцію, але його непримирливий і нетолерантний світогляд може спричинити ще поважні турботи й остаточно мусить скінчитися банкрутством його політичної кар'єри.

Націоналізм є ніби антиподом комунізму. Але є різні роди націоналізму. За енциклопедичною дефініцією, націоналістом є кожний, хто прагне для своєї батьківщини вільної і ні від кого незалежної держави. Таким чином терміни націоналіст і державник неначе тотожні. У практиці воно виглядає настільки інакше, що скрайний націоналізм є еґоїстичний і еґоцентричний, тільки у назверхній пропаґанді визнає демократію, по суті її відкидає та визнає принцип вождівства. У цьому він близький комунізмові, який так само визнає тільки однопартійну владу під кермою свого вождя, хай і називається він скромно ,,генеральний секретар'', та вимагає підпорядкування тому вождеві всіх і вся. У всесвітній історії ту близькість сповидно взаємосуперечних ідеологій доказав злощасний пакт гітлерівського міністра закордонних справ Йоахіма Ріббентропа з совєтським міністром закордонних справ Вячеславом Молотовим 23 серпня 1939 року. Це було ,,зелене світло'' для вибуху Другої світової війни. Погодилися тоді німецький націоналізм і совєтський комунізм на базі поділу Европи на дві сфери впливів, німецьку і російську, з поярмленням всіх країн і народів, які стоятимуть на дорозі до тих двох імперій. Про самогубний гітлерівський націоналізм вже була мова. Російський націоналізм з царату перейщов деяку еволюцію у ході боротьби проти диктатури комуністичної партії. Президент Російської Федеративної ССР Борис Єльцин їздив до Києва, підписав договір про співпрацю, ставиться толерантно супроти самостійницької вимоги трьох балтійських країн, заговорив у пресовому інтерв'ю про можливість постання ,,слов'янської держави'' — Росії, України і Білорусії. Але у Федеративній Російській ССР є партія чорносотенців. У Совєтському Союзі ще вариться і невідомо, як довго ще буде варитися і чим скінчиться цей процес розкладу партійно-політичного й економічного хаосу. Також в Україні ще остаточно не викристалізувався процес тамошнього визвольного руху. Коли є у нас такі загорілі патріоти, що не мають терпеливости у вижиданні ні від кого незалежної української держави, забувають (або не знають), що покищо навіть у Галичині, у цій найбільш національно свідомій частині України, селяни деяких сіл вибирають комуністів до громадської ради. Таких комуністів, які слухають наказів вищої партійної влади. Є такі неґативні прояви, гострі суперечки між католиками й автокефальними православними, а поруч із ними існує ще в цілій Україні, включно з Галичиною — російська Православна Церква. Існує хаос в ділянці шкільництва, бідна залізнична і автобусова комунікація, щойно в пеленках будова і направа шляхів.

Адміністраційний апарат насичений ворожим елементом, а коли навіть урядовці говорять мовою українською — не всі наші земляки в Україні свідомі зла, яким є комунізм і не всі свідомі потреби національної єдности у змаганні до спільної мети. Але поруч із багатьма неґативами є деякі непердбачені позитиви, що їх породив визвольний рух. Наприклад, народився реґіональний патріотизм. Верховна Рада України має більшість комуністів і Народний Рух там у меншині. Але різні добрі для України постанови переходять великою більшістю голосів тому, що росіяни, жиди і поляки обурені разом із українцями на економічний визиск московським центром. У кардинальному питанні державних податків — нема мабуть, в Україні прихильників вплачувати податки до каси союзної централі, яка велетенські суми видає все ще на армію, на субвенції Кубі й Афґаністанові та зберігання велетенського апарату партійних галапасників. У ділянці культури є, наприклад, таке цікаве явище, що відкрито для українських учених засекречені дотепер архіви. Усі високі школи й Академія Наук щойно переходять повільний і трудний процес українізації, бо вони все ще мають більшість російських вчителів, професорів. У містах, де посадниками і членами Міської Ради є українці, не діє якслід адміністраційний апарат, шкільництво, шпитальництво, чищення вулиць — бо нема грошей, і комунізм скривив людську вдачу, яка не признає такої праці й такої організації, як вони є у західніх народів, особливо, у німців, американців чи японців і корейців.

Всі ми прагнемо української ні від кого незалежної самостійної держави. Трудно подумати, чи є така українська одиниця в Україні і діяспорі, яка цього не хотіла би. У цьому ми з'єднані. Різнимося у підході до проблеми — як цю завітню ціль осягнути і якою повинна бути та відновлена українська держава. Характеристичною рисою запальних націоналістів є думати і діяти категоріями емоцій — інші керуються категоріями холодного розуму. ,,Органічний націоналізм'', як його назвав Михайло Сосновський у своїй об'ємистій аналізі ,,Дмитро Донцов — політичний портрет'', має гін до бундючних екстремних гасел, до реторики, до зверхніх проявів ентузіязму чи ворожости, до демонстрацій, до скрайности. Це подекуди відгуки революційного підпілля 30-их рр. у Галичині. Але часи зміняються, ідеал залишається той сам, однак методика дії не може стирчати ногами у минулому, у часах з-перед 60 років. Живемо у світі демократії. У липні відбулася у Лондоні конференція лідерів сімох найбільш упромисловлених країн світу — це були сім потентатів, які володіють сучасним світом — всі вони демократи і всі їхні найбагатші країни — демократичні, не тільки за фірмою, а своїми державними системами. Як можна у цьому сучасному демократичному світі плекати й проповідувати ідеологію вождівства чи, на одно виходить,

провідництва або диктатури?! У 30-их рр. під польською займанщиною логічним був „Декалог українського націоналіста". Сьогодні, чи то в Америці чи в Україні, він цілком нісенітний. Емоційність в Україні мала свій глузд, як чинник національного підйому, як засіб відродження „хто ми і чиї ми діти". Коли ми хочемо переступити той перший період національного відродження і приступати до організації рідної держави, та щей в умовинах існування ворожої партії, армії, поліції й усього адміністраційного апарату, то треба таки думати і діяти за категоріями тверезого розсудку. Бо емоціями, найкращими патріотичними фразами й заявами, не збудуємо фабрик, не переведемо контрольованої марксистської економіки на вільний ринок, не створимо рідного адміністраційного апарату. Після проголошення у Львові 1 листопада 1918 року Західньо-української Народної Республіки — треба було приймати поляків і жидів до адміністраційного парату, бо рідних сил не було. Може тепер в Україні є, але треба їх надхнути державницьким патріотизмом. Це нелегка штука. Приїздять до Америки і Канади різні діячі політики й культури з України, із Львова і Києва. У цьому таки 1991 році, у місяці липні, автор цих рядків мав нагоду слухати доповідь активної, ідейної, енергійної керівнички шкільництва в Галичині. Я дозволив собі подякувати їй за відвагу дати такий образ тамошньої дійсности, як він є, без позолітки. Образ ще дуже бідний, нещасний, в дійсності, в якій та наша діячка і всі їй подібні, мусять боротися за найпримітивніші речі для народніх і середніх шкіл. Нема шкільних підручників, нема взагалі книжок, чільні активні діячі не знають давнього і недавнього минулого, бо не мали відкіля дізнатися. А тут ще психіка, яка мусіла потерпіти під тиском 70-ох років індоктринації, сполоскування мізків, брутальної окупації, русифікації і проповідування марксо-ленінізму.

Один із найвидатніших українських діячів на переломі минулого і цього сторіччя, один із піонерів державницького здвигу у 1917 році, поміщик меценат, видавець щоденника „Рада" у Києві, Євген Чикаленко, сказав знаменні слова: „Любіть Україну не до глибини свого серця, а до глибини своєї кишені". Це був не тільки заклик до жертвенности на народні цілі, як найбільш переконливий доказ відданости рідній справі, але й у ширшому значенні — пригадка, що сам ідеалізм, сама „любов до глибини серця" — великої користи батьківщині не принесе. Ідеалізм є тільки тоді творчим стимулом, який приносить реальні добрі наслідки, коли він сполучений із реалізмом. Дехто уважає, що може бути політика ідеалістична або реальна. Невірно. Нереальна політика не є взагалі політикою, тільки мрійництвом або політиканством. Дон кіхотство, бундючне воювання з вітряками — це неповажна й небезпечна гра. „Самогубний націоналізм", про який говорив Буш у Києві, має ще ту прикметну рису,

що він у своєму ідеалізмі затрачує вичуття й свідомість реалізму. Коли актуальною стала проблема будівництва української держави, будівництва від самих фундаментів, бо з усіх трьох періодів української історичної державности залишилася тільки історія, спомини і туга, — одним ідеалізмом ми багато не осягнемо. Навпаки, багато пошкодимо, бо ворожі чинники тільки чигають, щоби мати нагоду вдарити, скалічити, припинити конструктивний процес національно-державного відродження. Аж надто багато доказів на правдивість сказаного — арештування, побої, заборони, шикани. Змагатися проти того лиха не можна, фразами і відгрожуванням противникові, який має у свому арсеналі все ще могутній адміністраційний апарат, військо, явну і тайну поліцію, не кажучи вже про танки й атомову зброю. Національно-державницьке відродження після погрому, що його зазнала наша державність впродовж 70-ти років, вимагає інших методів. Щасливо, що в Україні залишилися поважні, розумні громадяни, здебільша колишні політичні в'язні, які взяли керму відродженецького визвольного руху у свої руки. Не перешкоджуймо їм і дякуймо Господеві, що їх маємо.

Переживаємо історичний час. Для України, для цілого Сходу Европи, для всього людства. У цьому історичному часі існує для всіх без вийнятку українських людей один імператив: спільний фронт, єдність, свідомість, що роз'єднання є нашим новим загином. Нема кращих і гірших українців. Не молімся тільки у церкві ,,Боже нам єдність подай'' — усвідомім, що дійсно, не задля гарної фрази, а висновком з твердої дійсности є імператив — збережім єдність і поборюймо всі ворожі спроби роз'єднати нас.

Василь Федорович

„НЕБЕЗПЕКА ДЛЯ ЕВРОПИ"

...А тією небезпекою мали б бути українці?! Неймовірно, правда? Нікому навіть на думку не приходило, що ми такі важливі, сильні, грізні, страшні. А все таки маємо таку „славу". Подбали про те наші західні сусіди — поляки. Не тепер, а вже давніше, ще за Австрії, коли галицькі українці, тоді ще „русини", виросли з „хлопства і попівства" і стали домагатися в „найяснішого цісаря" своїх прав. На те негайно зареаґували поляки — їхні політики і преса. Вони то кинули клич-осторогу, що українці є небезпечні не тільки для австро-угорської монархії, але й для цілої Европи. Один з польських істориків Ф. Ґавронський навіть написав в 1907 р. брошуру в французькій мові п. з. „Небезпека для Европи", що майже в цілості присвячена українському питанню. На його думку, українці не є окремим народом, тільки мішаниною різних монгольських племен і тому вони дуже непогамовані, нагальні, дикі, а через те небезпечні для культури Европи, расово-політично українська небезпека є грізніша від жовтої азійської.[1].

Та „фама" тягнеться за нами в різних формах донині.

Ясна річ, полякам не йшлося тут про Австрію чи Европу, тільки про власні національні інтереси, особливо про загрожений українцями стан їхнього посідання в Галичині. Але щоб надати справі більшої ваги і розголосу, вони свідомо промовчували свої справжні задуми, а назовні, для людського ока. „турбувалися" долею Австрії і цілої Европи, тим більше що в тому часі (кінець 19 ст.) український рух вийшов поза межі Наддніпрянщини й Галичини і був відомий в Західній Европі.

Коріння польської кампанії проти галицьких українців глибші. Після прилучення Галичини до Австрії в 1772 р. українці, що під польським пануванням зазнали чимало лиха і несправедливостей, з полегшенням привітали нову владу, в надії на краще майбутнє. Цісарева Марія Терезія і її син Йосиф II, керуючись в першу чергу власними інтересами, подбали про поліпшення долі галицьких українців, які в заміну за те виявили свою вірність і відданість монархії. Вперше показалося це в 1809 р. Тоді, як поляки покладали всі свої надії на Наполеона, українці станули твердо по боці Австрії, а навіть в рядах австрійської армії брали участь в протинаполеонських війнах. Пізніше в 1848 р. вони зорганізували для охорони держави „Народну оборону", а також військову формацію „Батальйон руських гірських стрільців".

За свою вірність цісареві вони заслужили собі на ,,почесну'' назву ,,Тирольців сходу''[2].

Поляки в тому самому часі вели супроти Австрії подвійну політику. З одного боку, вони виступали як австрійські патріоти й попирали монархію, а з другого боку — вірні своїм державницьким традиціям — таємно плянували, дорогою збройних повстань або при помочі дипломатичних заходів, відбудувати Польщу і включити до неї Галичину. З австрійської точки зору, поляків можна було вважати ворожим для держави елементом, а українців — правдивою підпорою австрійської влади в прилученій до монархії Галичині. На ділі, справи виглядали інакше. Українці мусіли ще довго боротися за рівноправність.

Користаючи з прав, що їх обіцяла австрійська конституція з травня 1848 р., українці створили у Львові першу політичну організацію — Головну Руську Раду, яка проголосила єдність галицьких русинів з українським народом над Дніпром і закликала до праці, щоб забезпечити Галичині кращу долю в межах австрійської монархії. Виступаючи проти польських плянів, включити Галичину до майбутньої польської держави, Головна Руська Рада звернулася до австрійського уряду з вимогою поділу Галичини на дві частини — українську і польську, з тим, що українська частина, враз із Закарпаттям, мала б дістати автономію з окремим намісником і сеймом у Львові. Те домагання підтримав тодішній галицький намісник граф Стадіон, який радив цісареві спертися на льояльних українцях. Але, видно, польські впливи в Відні були тоді більші, й уряд не погодився на поділ Галичини.

Після короткої ,,Весни народів'' цісар скасував конституцію 1849 р., розв'язав парлямент і повернувся до системи абсолютизму. Проте, вже в 1860 р., проголошено нову конституцію, на підставі якої Галичина дістала автономію з власним сеймом у Львові. Для українців це був важкий удар, бо вся влада в Галичині опинилася в польських руках. Поляки мали в сеймі більшість і відкидали всі домагання українців, а при тому відкрито закидали українцям москвофільство й лякали ним австрійський уряд.

Щоб здобути собі більше довір'я на цісарському дворі, польські консервати, що були тоді при владі, в 1867 р., після невдалих повстань проти Росії (1830 і 1863 рр.), виступили в віденському парляменті з офіційною заявою льояльности: ,,При тобі, пане, стоїмо і будемо стояти''. Тією заявою поляки здобули ще додаткову цісарську ласку, а це дало їм змогу зміцнити свою владу в Галичині, де вони задумували створити собі базу для відбудови польської держави. Тепер їм залишалось ще тільки зліквідувати або бодай відсунути на дальший плян українське питання. Тим зайнялися їхні політики. Сюди належав, в першу чергу, граф Ґолуховський, що після усунення Стадіона (,,за розпалювання польсько-української ворожнечі'') став намісником

Галичини і провадив рішучу проти-українську політику та намагався якнайшвидше спольонізувати Галичину. В часі, коли до Відня вплинув меморіял Головної Руської Ради в справі поділу Галичини, Ґолуховський предложив цісареві окреме письмо, в якому звертав увагу на те, що було б дуже небезпечно признавати галицьким українцям автономні права, тому що вони завжди тяготіють до своїх братів у ,,південній Росії'' і плянують створити велику українську державу з прилученням до неї Галичини. Цей арґумент переконав цісаря, і справа поділу Галичини пішла в забуття.

Політику Ґолуховського продовжував його наслідник — намісник Галичини граф Потоцький, який до міркувань свого попередника додав ще один арґумент, а саме, що галицькі українці є русофілами і т. зв. ,,українська іррідента'' є насправді російською іррідентою, а це вже є загрозою для цісаря і монархії. Це ще більше переконало цісарі в тому, що вірні йому поляки є справді підпорою монархії і тільки вони захищають австрійські інтереси, яким загрожує Росія.

В своїй кампанії проти українців поляки часто попадали в суперечність. Залежно від потреби і політичної ситуації, вони деколи твердили, що українців нема взагалі, то знову признавали їх існування як якоїсь неокресленої етнографічної групи, що хитається між росіянами і поляками. В галицькому сеймі польський посол граф Борковський публічно заявив, що нема ніяких українців чи русинів, є тільки поляки і росіяни. Подібно професор Краківського унівесритету Здєховський у статті поміщеній у ,,Ґазеті народовій'' доказував ,,науково'', що є тільки Польща і триєдина Росія (Великоросія, Малоросія і Білорусія), а її галузь творять українці, які, одначе, не почуваються окремим народом, а признаються радше до росіян. Це тільки в Галичині вони виступають як русини і постійно воюють з поляками так, що всі вияви українства є звернені виключно проти Польщі.

Пляни деяких польських кіл поєднатися з українцями для боротьби з Росією — на думку Здєховського — безпідставні. Більш реальною була загально поширена серед поляків ідея польсько-російського порозуміння проти українців. Подібні протиукраїнські погляди пропаґували поляки згуртовані біля часопису ,,Дзєннік познаньскі''. Для них українські землі були тереном природної польської експансії (на зразок німецького лєбенсравму''), тому поляки повинні співпрацювати з російським урядом, щоб зміцнити на тих землях польський елемент і поширювати польську культуру, бо української там нема. Таким чином Польща зможе здобути для себе цілу Україну над Дніпром (Галичина вже й так в польських руках).

Лиш одиниці серед поляків (подібно як сьогодні) вважали, що польсько-український союз міг би бути корисним для поляків у боротьбі з Росією. Нпр., журнал ,,Пшеґльонд'' дивувався, чому поляки враз із

австрійцями не використовують українського руху проти Росії, щоб її таким чином ослабити. Але галицькі поляки не брали до уваги таких порад, бо це означало б попирати українців і йти назустріч їх політичним вимогам. Подібно теж ,,Дзєннік петерсбурскі'' в статті ,,Польсько-рутенське порозуміння'' ствердживав, що внаслідок розборів Польщі польський народ затратив свої політичні почування і поділився на три частини, з яких кожна має окремі турботи, окремі зацікавлення, свої завдання й цілі, а навіть свою фізіономію так, що фактично є три польські народи в трьох займанщинах. Все таки для всіх поляків було б корисно порозумітися з українцями для поладнання польсько-українських спорів.

Проте поради тих ,,білих круків'' не доходили до голов польських можновладців у Галичині. Замість помиритися з українцями й підтримувати український рух над Дніпром, галицькі поляки залицялися до русофілів. ,,Ґазета народова'' недвозначно твердила, що російський націоналізм є для Польщі найкращим союзником проти українства. Вона пропаґувала в Галичині польське русофільство, а водночас обвинувачувала в тому українців, при чому ще й дорікала урядові за поблажливість супроти українців, мовляв, всякі дальші концесії для них можуть вплутати Австрію в непотрібну війну з Росією.

В 1912 р. приїхав до Галичини один французький науковець-дослідник, щоб на місці простудіювати положення поляків під Австрією. Тут припадково зустрівся з русинами-українцями й українським питанням. Зацікавлений тим, запитав свого супутника проф. А. Раціборського: ,,Хто властиво ті русини?'' Раціборський, хоч сам філософ, забавився в історика й пояснював, як міг, своєму гостеві те складне питання, а вкінці відкликався на брошуру Ґавронського п. з. ,,Небезпека для Европи''. В короткому часі після того він написав французькою мовою свою брошуру п. з. ,,Хто властиво ті русини?'', в якій подав перебіг своєї розмови з французьким дослідником, при чому підкреслив, що українці не є окремим народом, тільки ,,різновидом'' поляків і в відношенні до поляків вони є такі, як, нпр., провансальці в відношенні до французів. Не забув при тому додати, що українці є винятково зухвалі.[4]

* *
*

В період Першої світової війни вступили українці з нав'язаною їм ,,плямою''. Упередження до ,,української небезпеки'' не змаліло, а навпаки посилилося. Не зважаючи на те, що галицькі українці вже на початку війни заявилися всеціло по боці Австрії й виставили Леґіон УСС, влада під впливом ворожих інтриґ ставилася неприхильно, а то

й явно ворожо до українців, підозріваючи їх в русофільстві. Внаслідок того, багато українців без суду розстріляно, повішено або просто зарубано гонведськими шаблями, а велику кількість заслано до концтаборів у Талергофі і Ґмінді. А діялося це тоді, коли українські вояки в рядах австрійської армії на всіх фронтах проливали свою кров і віддавали життя за цісаря і монархію.

,,Українська небезпека'' охопила не тільки Европу, але дійшла під кінець війни навіть до Америки. Президент Вілсон в своїх відомих 14 пунктах передбачував автономію для всіх народів австро-угорської монархії, поминув тільки українців; полякам присвятив окремий 13 пункт, в якому пропонував відновлення польської держави.

Страх перед ,,українською небезпекою'' виявився в новій формі під час нашої визвольної війни, коли Україна боролася за свою незалежність. Всі сили спряглися проти молодої держави: більшовики, білоґвардійці, поляки, румуни, Антанта. Без сумніву одною з причин виступу Антанти проти України був Берестейський мир з центральними державами. Україну вважали тоді союзницею Німеччини і трактували її як ворожу країну. Тому Україна не дістала від Антанти, навіть за заплатою — ніякої допомоги, не тільки мілітарної, але навіть медичної.

На Мировій конференції в Парижі не бракувало ворожих нам політиків, які до давного клича про ,,українську небезпеку'' для Европи додали нам ще латку більшовизму і антисемітизму, хоч було загально відомо, що українці воювали проти більшовиків, а конституція УНР забезпечувала жидам рівні права. Без сумніву, нашим недомаганням було те, що ми не мали дипломатів світового масштабу із знанням чужих мов, головно англійської і французької, які могли б були представити українську справу в правдивому світлі. В тому відношенні наші противники мали перевагу й могли легко переконати членів Мирової конференції в слушності своєї справи. Це було причиною, що Антанта попирала білоґвардійців для рятування єдиної Росії, а армія Галлера, вислана проти більшовиків, воювала справді проти УГА, пояснюючи Заходові, що українці — це більшовики, отже, загрожують Европі.

В результаті, наші визвольні змагання закінчилися невдачею, а Україну ,,розпарцельовано'' між чотири держави, в надії, що вона вже не підніметься. Але ворожі сподівання не здійснилися, дарма, що, крім небезпеки для Західньої Европи, українці стали загрозою теж для Східньої Европи — СССР. Сталін намагався зліквідувати українську небезпеку різними методами — голодом, тюрмами, розстрілами, концтаборами, а навіть носився з думкою переселити всіх українців далеко до Азії, але не справився з тим, бо українців було забагато.

Галичина, не зважаючи на польські утиски, стала центром революційно-політичної діяльности проти окупантів. Проте не вдалося

змінити західньо-европейського ставлення до українства. Захід далі ставився до українців з недовір'ям і упередженням, а в найкращому випадку — байдуже.

В такій ситуації застала українців Друга світова війна. Тепер до первісної ,,плями'' долучилися ще додаткові ,,ярлики'': українці — це небезпечні націоналісти, фашисти, німецько-гітлерівські коляборанти, антисеміти. Очевидно, ,,поміг'' тут Сталін, який на кожному кроці бачив в українців ,,буржуазний націоналізм'' і зумів переконати Захід, яка то небезпека для демократичного світу. Тому безпосередньо після закінчення війни українці, що знайшлися в переселенчих таборах, мусіли пережити марево примусової репатріяції та мали поважні труднощі в еміграції до країн вільного світу. Пізніше, вже на місцях нового поселення, ,,відьмолови'' почали вишукувати між українцями німецьких коляборантів, воєнних злочинців та інших шкідників людства.

* *
*

Внаслідок ,,гласности'' і ,,перебудови'', на Україні наступили деякі корисні зміни. Свобідніша інформація і комунікація, поїздки українських науковців і політиків до Західньої Европи й Америки та контакти з чужинецьким світом розвіяли бодай частково міт про ,,українську небезпеку'', світ почав пізнавати правду про Україну й побачив, що українці — це не дикі, непогамовані монгольські мішанці, що загрожують культурному демократичному світові, а навпаки — це стара культурна нація, що по довгих роках поневолення змагає до самостійности.

А все таки, тут і там ще трапляється неприхильне відношення до українців. В недавньому інтерв'ю Л. Унґера з Д. Павличком стверджено, що українці не мають на Заході доброї репутації, їх обвинувачують далі в шовінізмі, націоналізмі й антисемітизмі. Що більше, навіть деякі поляки не позбулися спадщини Сєнкевича й бояться незалежної України.[5)]

Навіть остання поїздка президента Буша до Києва не була позбавлена того упередження. В своїй промові у Верховній Раді він відкрито виступив з засудженням націоналізму (очевидно: українського!), що може довести до міжнаціональної ворожнечі, хоч йому напевно було відомо, що українці в своїх змаганнях до незалежности стоять на демократичній плятформі. Буш підкреслив, що американський уряд не буде підтримувати тих, що йдуть до

незалежности з метою заступити давню тиранію льокальним деспотизмом.

Це так, мимоходом, про голоси сильних світу цього, від яких не слід сподіватися допомоги.

* *
*

Вірмо, що Україна має сьогодні розумних політиків, які попровадять її певною дорогою до незалежности.

Ще в 1912 р. часопис ''Ukrainische Rundschau'' писав:

,,Згідно з польсько-російськими проґнозами, українці вже давно мали зникнути з лиця землі. Проте ні поляки, ні росіяни не змогли їх знищити. Нині (початок 20 століття!) український рух з кожним днем зростає на силі так, що це вже не є ,,ілюзія'' чи ,,тимчасове явище'', як того хотів проф. Здєховський, це вже історичний факт, з яким мусить рахуватися кожний політик, чи він того хоче чи ні''.[6]

Нині, майже сто років пізніше, українство стало міжнародною проблемою й сьогодні більше, ніж колинебудь в історії, маємо всі шанси на здобуття незалежности.

14 серпня 1991

Примітки

1. Gawronski, F. Un danger pour l'Europe. (Ukrainische Rundschau, 1913, no. 6).
2. Ukrainiasche Rundschau, 1912, no. 1, p. 7-12.
3. Ukrainische Rundschau, 1912, no. 1, p. 17-21.
4. Raciborski, A. Que sont ils donc ces Ruthenes?

Тоді як Раціборський подає неґативну характеристику українців, інший історик — Й. Х. Енґель (1770-1814) в своїй ,,Історії України і українських козаків'' (1796) підкреслював, що українці шляхетні, чесні, прямолінійні, щиросердечні, а поляки натомість — засліплені фанатики і чванькуваті. (Нпр., їх історик-хронікар В. Кадлубек в своїй хроніці хвалиться, що поляки воювали з македонським королем Олександром Великим, а також перемогли римського полководця Юлія Цезаря.

5. Kultura, no. 6/525, 1991.
6. Ukrainische Rundschau, 1912, no. 1, p. 17-21.

Всіх післяплатників взиваємо вирівняти залеглости.
З слідуючим числом здержуємо їм висилку журналу!

Володимир Молодецький

ВІЙНА З ІРАКОМ

Світ недавно був свідком короткого, але жорстокого збройного конфлікту між ЗСА й його союзників під патронатом ООН, і Іраком під проводом диктатора Саддама Гуссейна. Офіційною причиною на війну була окупація Кувейту Іраком і прилучення його до Іраку як його провінції. Не зважаючи на причину цього збройного конфлікту, виглядає, що його ,,прийняли з відкритими руками'' всі військові командири, відповідальні за тактику й її зміни, спричинені введенням нової технологічно вдосконаленої зброї, так званої ''high tec''.

Від часу винаходу атомної зброї говориться про революцію в організації армій і боєвій тактиці. Але ядерної війни ніхто ще не вів і навряд чи вести буде. Натомість війна двох потуг конвенційними силами з застосуванням високотехнічної зброї не тільки була, й в будучині буде можливою та правдоподібною. У військових колах уважалося, що нова зброя, контрольована електронічно вбудованими в неї комп'ютерами, вимагатиме зміни в організації збройних сил, зокрема в боєвій тактиці. Ті заздалегідь передбачувані зміни пляновано на підставі теоретичних обчислень, ,,лябораторійних'' тестів продуманих ситуацій. Але ніхто не знав, як у дійсній війні ця зброя функціюватиме в масовому вживанні, і який вплив вона матиме на вояка й тактичну ситуацію. Треба було її практично випробувати у дійсному конфлікті. Така нагода трапилася і її вповні використали.

Дивлячись на ту війну з такої точки зору, ми можемо конфлікт поміжи ЗСА й Іраком порівняти до певної міри з домашньою війною в Еспанії, яка також стала ,,полігоном'' для випробування зброї і тактики для Німеччини й СССР. Висліди того ,,випробування'' різноманітні, але склонюються до того, що ,,гай тек'' зброя суттєво не зміняє клясичного підходу до боєвої тактики.

Командир американської і союзних армій ген. Г. Норман Шварцкопф — це командир старої клясичної, західньо-европейської школи воєнної філософії. Не зважаючи на своє німецьке походження, він не вихований в дусі прусської дисципліни на принципах прусського генерального штабу. Навпаки, він випускник славної американської військової академії West Point, яка прийняла філософію навчання з найкращих здобутків військової філософії держави, з якої почалася американська нація — Великої Британії. Британці уважають, що добрий командир мусить мати ,,відвагу мріяти, здібність організувати й силу виконувати'' (courage to dream, ability to organize and strength to execute). Немає сумніву, що ген. Шварцкопф всі ті атрибути має. Від перших днів старшинських шкіл, в кандидата на старшину впоюється, що він мусить не тільки виконати все, що виконує його вояк, але виконати це краще від вояка. Він ніколи не сміє давати наказ, якого він сам не міг би виконати.

Не випадково ген. Шварцкопф обожає Олександра Македонського, який вславився знаменитою тактикою і блискавичною швидкістю операцій. Але ген. Шварцкопф цінив Олександра Македонського зокрема за це, що він робив усе, що його вояки, тільки краще.

До тепер я не мав нагоди прочитати тактичної аналізи війни ''in the Gulf'', але деякі дії кидаються в очі. Одна з них, це тактика танкової зброї. Коли

у 1-ій світовій війні танки були вперше введені в дію, їх роль була ограничена. Вони ламали своїм тяггарем дротяні перешкоди і своїм панциром заслонювали піхоту, яка бігла за ними, від кулеметного вогню. Через це вдалося зрушити позиційну війну, яка стала наслідком введення в дію кулемети.

Між 1-ою і 2-ою світовими війнами, німецький генеральний штаб старався опрацювати нову тактику для танкової зброї. Ген. Ґудерян, знаний як батько німецької танкової зброї, правильно завважив, що танкові з'єднання діють на тих самих принципах, як важка кіннота. Опираючись на тім, німці застосували кавалерійську тактику до танкової зброї, концентруючи великі сили в одному пункті, для прориву ворожих ліній, глибокої й швидкої пенетрації у ворожу територію з метою оточити й заатакувати його з тилу.

Цей принцип змінив тактику танків з піддержки піхоти на офензивну дію і призвів в першій половині 2-ої світової війни до ,,блискавичної війни''.

З появою ''high tec'' , зокрема ракет, які електронічно самі летять до цілі, висунено теорію, що офензивна роль танків закінчилася, що чим більша концентрація танків, тим більше їх знищення, що роль танків повертається до своєї первісної мети з 1-ої світової війни, тобто до підтримки малих піхотних формацій. Ген. Шварцкопф відкинув цю теорію і в своїм плянуванні офензиви залишив танкам, з великим успіхом, їх клясичну кавалерійську тактику. У блискучому ударі й наступі впоперек Іраку, відтинаючи Кувейт від Іраку й великі іракські з'єднання від їх головних баз, він доказав, що в модерній війні танки можна вживати офензивно — під одною умовою — наступаючі армії матимуть повітряну перевагу, яку необхідно осягнути перед початком офензиви. Це не різниться від німецької тактики початків 2-ої світової війни, коли перевага в повітрі дала німцям неймовірні перші перемоги у війні з СРСР.

Старовинна аксіома каже, що ,,зброя є тільки така добра, як вояк, який нею орудує''. Модерні командири почали сумніватися в цю аксіому, вважаючи, що ''high tec'' зброя, зокрема так звані ''smart weapons'', перебирають на себе функції вояка, який потребує тільки натискати кнопку. А на це не треба великих здібностей чи інтелігенції. Та вийшло не так. Армія Іраку була озброєна найбільш модерною зброєю, в більшості совєтською. Однак, подібна зброя в руках американських вояків мала кращі успіхи. Навіть ракети типу ''SAM'', на які Гуссейн так багато покладав надій, не виконали свого завдання так, як він плянував.

Більшість зброї в руках Іраку була радянського виробу, тому радянські генерали вдарили в тривогу: ,,Невже радянська зброя до нічого?'' Немає сумніву, що вона не дорівнює своєю технологією американській, але радянські генерали дійшли до висновку, що головною причиною невдачі був вояк, який тією зброєю орудував. Іракський вояк, який від дитинства мав більше до діла з верблюдами, ніж з машинами не міг рівнятися в орудуванні модерною зброєю до американця. Це особливо відноситься до пільотів модерних літаків. Також виявилося, що модерна зброя менше ефективна в перших боях. Напруження вояка, спричинене першим боєм, було одною з головних причин поганого орудування модерною зброєю по обох боках фронту.

В діях летунства можна запримітити дві цікаві тенденції. Менше технічно заавансовані літаки, старі американські ,,А-10'' джети, були кращими в боротьбі з танками, ніж новіші літаки. Літак типу ''А-10'', який становив тільки 10%

авіяції коаліції, знищив 1000 танків, а багато численніша фльота модерніших вертольотів типу ''Apache'' знищила тільки п'ятьсот. Сьогодні експерти квестіонують доцільність великих коштів на літаки, які виявилися, не зважаючи на свою технологічну вищість, менш ефективні, як простіші багато дешевші літаки.

У класичному розумінні війни, піхота була ''королевою всіх родів зброї''. Інші роди зброї служили виключно для підтримки піхоти. Летунство в дійсності виконувало роль далекосяжної артилерії. Щоби виграти війну, треба було піхоті зайняти територію і примусити ворога до капітуляції. Виграти війну без піхоти було не мислиме. Коли ж літунство Америки і союзників почало бомбардування Іраку, постало питання: чи сухопутня офензива конечна до виграння війни? Командування врешті вирішило зробити таку офензиву. Як одначе пізніше виявилось, літунство завдало таких втрат ворогові, що ще два-три тижні такого бомбардування, і Ірак був би був змушений до капітуляції. При помочі електронічно керованих бомб і ракет, можна з прецизійністю виелімінувати не тільки скупчення військ, але також малі об'єкти, як центри командування різних формацій, включно з генеральним штабом, радіостанції, військові комунікаційні центри й навіть малі поодинокі становища ракет. Таким способом можна комплектно виелімінувати ворожі центри командування, засоби комунікації і навіть найменші бази чи становища. Без командування, комунікації і баз, противник не здібний продовжувати війну.

Генерали дістали практичну лекцію, на яку чекали й яка, безсумнівно, дасть їм змогу кращого плянування в майбутньому. Не виглядає, одначе, що вони дістали остаточну відповідь на питання, які вони собі поставили.

STEPHEN M. WICHAR, SR.
39182 Aynesley Drive
Clinton Township
Mt. Clemens, Mich. 48044
1-313-286-6490

WARREN, MICHIGAN:

Congressman David E. Bonior (Democrat, Mt. Clemens, Michigan, 12th Congressional District) was elected Majority Whip on July 11 last, the 3rd ranking position in the Democratic leadership of the United States House of representative. The Majority Whip serves as a principal architect of his party's strategy in the House, helping to chart the direction of federal policy and national politics. He is the primary contact with members of Congress, marshalling votes and acts as liaison with House Speaker Thomas Foley.

Congressman Bonior is not a new face in the Ukrainian Community. The election makes Bonior the highest ranking Michigan congressman since the Civil War. It also gives Bonior the distinction of holding the highest political office ever held by anyone of Ukrainian ancestry. Mr. Bonior's maternal grandparents, John and Evhenia Gavreluk, immigrated to America at the turn of the century from the Kiev and Galicia areas.

Ukrainian roots in David Bonior surfaced dramatically during the Myroslaw Medvid incident when he assumed a vigorous posture in challenging both the State Department

and authorities in the Department of Immigration and Naturalization for bungling and attemped defection. Many Ukrainians in Mochigan's Tri-County areas (Wayne, Macomb, and Oakland) are familiar with literature and press releases by this lawmaker in respect to heroic Ukrainians who defied both the Soviet and Nazi armies in World War II, to the meaning of Ukrainian Independence day, to the Great Famine of 1932-33, to the needless persecution and lack of religion in Ukraine, and the overt Russification policies of the Communist Party. He is an author of many resolutions in Congress anent Ukrainian issues which have been documented in Congressional Records. D. Bonior is an expert on veteran affairs and is a member of Michigan's Ukrainian American Veterans Post 101.

As a co-sponsor for the stablishment of an American Consulate in Kiev, Bonior envisions an agency that will have a concentration of reporting efforts on political, economic, and social development in Ukraine. The American diplomatic presence will also facilitate the growth of the tourism business and promotion of exchange programs.

One of the more recent legislative assists in Ukrainian Community of America occured when the popular singing ensemble ''Yavir'' from Ukraine was denied entry to United States from Windsor, Ontario. It appears that in the initial issuance of visas, American entry documents were not available at departure time. Moscow authorities assured ''Yavir'' that such visas would be waiting in Ottawa, Canada, but like in most bureaucratic fumbles, the situation became critical when visas were absent. Ukrainian National Association official (Dr. Alexander Serafyn, Walter Sochan, and Stephen Wichar) turned to Congressman David Bonior for congressional assistance. After two and one-half days of bureaucratic snarls in Washington (and Moscow), Bonior aides were able to penetrate officials in Immigration and Naturalization. Although the concert eas delayed in Detroit for one hour, ''Yavir'' was allowed to enter United States. With the new possession of visas, the ensemble was able to successfuly complete its concert itinerary in America before returning to Canada.

''I am proud of my Ukrainian roots,'' said Bonior, ''and intend to make it known to my congressional colleagues how important the needs of Ukraine and her people are in a modern setting.'' Bonior is very familiar with the recent Declaration of Sovereignty and has asserted at a recent gathering that ''down the road, and soon, Ukraine will take its rightful place among nations in Eastern Europe.''

David Bonior is not the falmboyant, back-slapping average politician. He is calm, portrays a low ego, and serious, always displaying a high level of intelligence in solving legislative problems. He has all the ingredients of a statesman. His genuine intesert in the concernc of ethnic groupings is a credit to his own Ukrainian-Polish heritage. As Ukrainians, we are indeed fortunate to have Congressman Bonior as a friend.

Stephen M. Wichar Sr.

Маркус Ван Стевен

ТАЄМНИЦЯ СНУ

(Канадська Сцена). У пересічному, канадець просипляє одну третину свого життя, насправді не знаючи пощо. Науковці досліджують сон віддавна. Вони багато дечого довідалися про те, що діється з людиною під час сну, але не мають відповіді. чому ми потребуємо спати. Про це виводяться різні теорії. Хоч лікар

часто каже, що сон — це найкращий лік, однак не може пояснити чому.

Ми маємо певне уявлення, що діється з людиною під час сну. Кілька дослідних центрів в Канаді й в інших країнах провели досліди над добровольцями, яких позбавляли сну. Першим симптомом у них був брак кординації м'язів, що доводило до туманної мови та привидів. Далі людина втрачала контроль над собою, втрачала пам'ять, була схильна до істерії та роздратування і, врешті, після семи днів без сну, як правило, переставала думати. В багатьох країнах позбавлення сну було одною методою тортур.

Тому ясно що безсонниця (іносомнія) може стати серйозною й затяжною проблемою. В Канаді мужчина проводить пересічно 7 годин із 24 на сон, а жінка 8 годин сну, хоч різні люди потребують довшого чи коротшого часу на сон. Наприклад, Джордж Бернард Шов казав, що він ніколи більше не спав, як 6 годин на добу, а Айнстейн потребував 9 годин. Американський винахідник Томас Едісон хвалився, що він спить 4 години вночі, однак, він завжди спав 2 години після обіду.

Медичні авторитети перестерігають перед надмірним вживанням снотворчих таблеток. В Канаді їх вживають щораз більше — в 1990 році їх вжито 399 тисяч кг. Такі таблетки не створюють природного відпочинку під час сну, а тільки допомагають людині заснути. Хоч вживання таблеток оправдане в деяких випадках, однак надмірне вживання може негативно вплинути на здоров'я.

Джон Шерер, дослідник сну в Карлтонському університеті в Оттаві, радить дотримуватися певного встановленого режиму під час дня з метою йти до ліжка в один і той самий час — ,,Добре зорганізована рутина може поволі виробити таку систему, яка реґулюватиме, коли їсти, коли спати, коли вставати'', — каже Шерер.

Часом безсонність сягає корінням в людини до дитинства, коли вона сприймала приказ батьків ,,Іди спати!'' як покарання. Для таких дітей ,,Добраніч'' — це неприємне побажання, тому краще створити приємну атмосферу в час, коли треба йти спати — тоді сон буде кращий і здоровший.

Професор Шерер каже, що давніше мати мала рацію, коли казала, що дитина не повинна йти до ліжка голодна. Тоді люди не знали чому, але сьогодні, наніч треба щось легкого, що має білки чи вуглеводани, з'їсти, наприклад склянку молока й солодке печиво, — як каже мама.

З України

Олена Губіна, Київ

МИ ПОЧИНАЄМО ПРОЗРІВАТИ..

Здається, ще ніколи Україна не підхолила так близько до розірвання ,,шлюбу'' із старим Союзом.

Під час недавнього з'їзду Партії Демократичного Відродження України (ПДВУ) журналісти запитали: а чи правда, що ви єдина серед 15 новоутворених політичних партій у республіці не підтримуєте ідею суверенної незалежної України? Керівництво ПДВУ мало не схопилося за серце, мовляв, боронь Боже, що ви кажете! Навіть із своєї програми вилучили слова ,,союз республік'', замінивши їх ,,співдружністю держав''.

Наприкінці 11-тої сесії до Верховної Ради України надійшов лист від Президента Горбачова з пропозицією розглянути проєкт нового Союзного договору, розроблений під Москвою. Цей лист був спробою пришвидшити підписання самого Договору, бо попередньо делеґація України не погодилася з усіма його положеннями, маючи власну думку на структуру влади Союзу і її органи, на систему оподаткування, на розмежування повноважень між республікою і центром тощо. Центрові для міжнародного політичного реноме напередодні поїздки Горбачова в Лондон, де сподівалися отримати величезні кредити, потрібен підписаний Договір — як ґарантія, що він опанував ситуацією у всьому Союзі. Парляменти Білорусії та Узбекистану проєкт Союзного договору схвалили, але вирішити його долю мали дві республіки: Україна і Росія.

Напередодні дебатів у парляменті депутати демократично настроєної опозиції ,,Народна Рада'' закликали людей прийти до будинку Верховної Ради, щоб висловити протест проти підписання Союзного договору. Мовляв, 140 членів опозиції не зможуть самі протистояти парляментській більшості, якщо вона вирішить той Договір схвалити. ,,Народнорадовці'' розповідають, що в разі поразки були готові піти на крайні заходи, приміром, блокувати парляментську трибуну тощо.

Мені довелося в ті дні розмовляти з одним із найбільш кваліфікованих економістів Народної Ради депутатом Михайлом Швайкою. Я запитувала: з початку року Україна не перераховує до загальносоюзного фонду стабілізації економіки ніяких коштів. Чи не доведеться нам сплачувати ці ,,борги'', якщо ми підпишемо Союзний договір? Михайло Швайка заспокоїв: я можу вам ґарантувати, що той

Договір не буде підписаний принаймні до нового року. Я йому зауважую: Ви оптиміст! А він лише стенає плечима, мовляв, всі починаємо прозрівати...

Зрозуміло, що нинішню систему не захочуть змінювати ті, хто у ній зручно прилаштувався. У парляменті розповсюдили лист, підписаний 41 депутатом — переважно секретарями районних і обласних комітетів Комуністичної партії України, які закликали негайно схвалити проєкт Союзного договору. До речі, спеціялісти оцінюють, що він ще гірший, ніж Договір 1922 року.

Того ранку до будинку Верховної Ради вирушили люди — зовсім невелика за ,,київськими масштабами'' демонстрація, що налічувала десь 400-500 чоловік. Біля парляменту виструнчилися спеціяльно навчені підрозділи внутрішніх військ та міліції, зодягнені в бронежилети. Охоронців ,,слуг народу'' виявилося у кілька разів більше, ніж самого народу. Народна Рада до останку сподівалася, що розгляд Союзного договору відкладуть, але коли завдяки більшості він все-таки розпочався, я почула слова народного депутата, поета Дмитра Павличка, мовлені на площі перед парляментом: ,,Ми програли, але не зламалися''.

Втім, цей висновок виявився передчасним. Парляментська більшість уже давно перестала бути ,,більшістю'' під час вирішення серйозних питань. Кілька місяців тому серед депутатів-комуністів стався розкол на тих, хто підтримує лінію першого секретаря ЦК КПУ Станіслава Гуренка, і тих, кому ближча інша лінія — Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука. Сьогодні у парляменті оформляється група депутатів-комуністів, які виступають за утворення Української компартії, відділеної від КПСС. Їх у парляменті 40 чоловік, називаються вони ,,суверенкомуністами'' і досить часто вони у спірних питаннях приєднуються саме до опозиції. Тверезо оцінювати майбутнє можуть і багато депутатів ,,Демократичного центру'', інші. Одне слово, пропозицію про те, щоб негайно схвалювати і підписувати Союзний договір, підтримали лише 35 із 449 народних депутатів. Інші зійшлися на тому, щоб зараз передати проєкт Договору у парляментські комісії для аналізу, наскільки він відповідає положенням Декларації про державний суверенітет України. Розгляд питання на сесії перенесено на осінь.

Втім, сьогодні виникають запитання: а чи не ,,запізниться'' Україна. Мовляв, до осені Росія, Білорусія і Казахстан можуть вже підписати Договір і не захочуть зважати на ті умови, які зустрічно висуне Україна. І Україна змушена буде підкоритися, або... Голова Верховної Ради України Леонід Макарович Кравчук, який має сьогодні найвищий рейтинґ серед політичних діячів у республіці, стоїть на тому, що відмовлятися від своїх умов ми не будемо. Мовляв, якщо дівчині

не підходять умови шлюбу, вона шукає іншого нареченого.

Звичайно, думається, до такого перебігу подій не дійде, але Україна заявляє, що має сили відстоювати власну позицію.

Заступник Голови Верховної Ради України, представник демократичної опозиції Володимир Гриньов назвав відхилення негайного підписання Союзного договору подією, рівнозначною прийняттю самої Декларації про державний суверенітет України. Напередодні її першої річниці я намагалася дізнатися про думку самих депутатів: чи діє Деклярація. У переважній більшості вони давали позитивну відповідь, посилаючись на її підкріплення новими законами України — про економічну самостійність республіки, про власність, про ціни і ціноутворення, про банки і банківську діяльність, про митну справу, про зовнішньоекономічну діяльність тощо. Буквально цими днями на території всього Союзу почали діяти нові митні тарифи. Наш внутрішній ринок, котрий і так ледь животіє, опинився перед загрозою повного спустошення. Адже, на наш сором, товарами широко вжитку його здебільшого наповнюють ,,комерційні туристи'' з Польщі, Юґославії, Туреччини. Чи ,,працюватимуть'' вони, якщо їм доведеться сплачувати колосальні митні податки? Український парлямент визначив недвозначно: оскільки Україна вирішила мати власну митну службу, вона відмовляється від загальносоюзних тарифів і розроблятиме власні, причому таким чином, щоб найбільше оподаткувалося вивезення товарів, а не їх привезення. Депутат Анатолій Матійко так прокоментував це рішення: прийнявши його, ми фактично вийшли із складу Союзу, поки що це здебільшого схоже на сподівання.

До розірвання ,,економічного шлюбу'' із старим Союзом, тобто, його міністерствами і відомствами, наш парлямент наблизився, коли депутат із Дніпропетровщини Олександр Барабаш запропонував прийняти постанову ,,Про захист майнових прав України'', згідно з якою фактично націоналізувати союзну власність на території республіки (а вона складає близько 80 відсотків усього нашого промислового потенціялу). У цій постанові пропонувалося до 1 вересня 1991 року вирішити питання розподілу позичкового фонду, внутрішнього і зовнішнього боргу СРСР, алмазного і валютного фондів і золотого запасу СРСР. Якби наш парлямент схвалив цю постанову, це означало б, що ми фактично відмовилися від ,,керівної'' ролі центру.

Однак не треба бути повними оптимістами. Парлямент цю постанову не розглядав. Арґумент деяких депутатів: чи врахував хтось економічні і політичні наслідки такого кроку.

Звичайно, серйозні дії можуть призвести і до серйозної протидії. Хоча Кравчук назвав несерйозними проґнози, що для придушення ,,непокірної'' респбуліки на її території хтось може ввести танки. Український парлямент поки що вирізнявся тим, що намагався не діяти

пробоєм, однак домагався потрібного результату обхідним шляхом. Чи то мудрість, чи хитрість — можна думати по-різному. От і в цьому випадку Кабінет міністрів СРСР надіслав постанову щодо розмежування союзної і республіканської власности. Вона — на користь Союзу. Кабінет міністрів України не погоджується на це. Хтозна, можливо пропозиція депутата Барабаша буде невдовзі підтримана.

Влітку політична активність людей згасає. Втім, протестуючи проти приїзду 5 липня в місто Горбачова, навіть у 35-градусну спеку в центрі Києва зібралася маніфестація. Звісно, вони не висловлювали одностайну думку всіх киян, радше наголосити на тому, що для нас минули вже часи бездумної покірности, коли ми всі беззастережно підтримували думку ,,згори''. Спектр політичних уподобань розділився і ми звикаємо ставитися до цього спокійно.

Вирушаючи на парляментські канікули, депутати чудово розуміють: восени нас чекають серйозні події: обговорення Союзного договору, нової Конституції України і вибори першого Президента України, призначені на 1 грудня. На які кроки ми наважимося?

Стаття писана на початку липня ц. р.

Юрій Покальчук, Київ

Д-р Юрій Покальчук. письменник, літератор і публіцист, вперше в українській пресі написав непофальшовану історію української дивізії. (див. ,,Вісті Комбатанта'' ч. 5-6, 1990 р.). Запрошений на канадську літературну конференцію до Едмонтону, він відбув зустрічі з кол. дивізійниками. Після висадження пам'ятника українським воїнам, що згинули в боях під Бродами, він написав статтю до преси в Україні, яку (з малими скороченнями) друкуємо в нашому журналі.

Редакція

ФАКТИ ІСТОРІЇ

Під час мого перебування в Торонто я зустрівся з колишніми вояками Дивізії ,,Галичина'', оскільки писав уже на цю тему у кількох статтях, друкованих на Україні, упродовж двох років вивчаючи складну і драматичну історію Дивізії. Перед цим я мав зустріч з колишніми вояками Дивізії у Вінніпезі. Саме в ці дні дісталась до Канади десятиденної давності ,,Молодь України'' за 8 червня, де вміщено дві думки щодо встановлення пам'ятника воякам Дивізії, що загинули у битві з радянськими військами під Бродами. А сьогодні, 19 червня до Торонто прилетіла звістка, що пам'ятник підірвано минулої ночі.

Я збирався й так написати до ,,Молоді України'', прочитавши в ній оті два нібито листи, з двома протилежними думками. Нині ж вважаю це особливо нагальним.

Почну з того, що і я сам, і значна частина колишніх вояків ,,Галиччини'' вважали, шануючи патріотичний порух своїх земляків, встановлення пам'ятника тим, хто загинув в бою під Бродами передчасним. Підкреслюю — не непотрібним, а саме передчасним.

Бо громадська думка на Україні упродовж п'ятьох десятиліть готувалась в одному і тільки пляні — фашисти, вбивці, погромники, есесівці — ось хто українські дивізійники. Досі з'явились лише кілька моїх статей (,,Заповіт'', ,,Молода Галичина'') і ,,Вогненне коло'' Багряного (,,Київ'', номер 3, 1991) з доволі невиразною передмовою, яка не пояснює нічого з історії Дивізії.

Певне в останній час у обласних і районних газетах в Галичині були ще якісь матеріяли, мені невідомі. Але й мої статті з'явились друком також в Галичині, і також майже не поширювались за межі області. Отже, шо може знати й думати пересічний киянин, а що вже казати, харків'янин чи мешканець Одеси або Донбасу, про Дивізію? І відповідно про встановлення пам'ятника. Ну, скаже він, це націоналісти вже зовсім знахабніли, фашистам своїм пам'ятника ставлять!

І як це не сумно сьогодні, а на блюзнірство, вочевидь підготоване комуністичною партократією і її вислужниками, реаґуватиме з роздратуванням, а не з обуренням, як ті, хто знає історію Дивізії.

Пан Р. Кузанов з Дрогобича, який свого розлогого ,,листа'' до редакції ,,Молоді України'' підписав Р. Воназук, використавши чомусь як псевдонім своє прізвище написане навпаки, задом наперід, виглядає натомість на людину досить поінформовану, яка має до діла із історичними матеріялами і вживає їх у повному пляні і з певною метою. Тому його ,,лист'' (який є фактивно статтею, спрямованою проти дивізії) вигідно відрізняється від щирого, емоційного листа пана М. Пономаренка з Умані, який вочевидь справді писав листа, і який знає про Дивізію з ,,Вогненного кола'' і може лиш трішки ще.

Арґументація пана Р. Кузанова, власне й спонукала мене взятися за перо і йому відповісти.

Бо саме тут, в колі колишніх вояків Дивізії, я маю змогу задати їм будь-які питання на тему, що мене цікавить, і одержати вичерпні відповіді. Навіть з документами на підтвердження.

Почну з історії.

Галичина упродовж кількох століть входила до складу Австро-Угорської імперії й Польщі, і ніколи в склад Російської імперії. Німецькою мовою І. Франко захищав у Відні дисертацію, виступав у сеймі депутат В. Стефаник, і вагалась, чи не німецькою їй писати, вибравши однак українську, Ольга Кобилянська, а в спадщині Юрія Федьковича частина рукописів також німецькою мовою.

Пакт Молотова-Ріббентропа віддав Західну Україну Сталінській імперії, яка впродовж двох місяців демонструвала солідарність з

,,визволеним'' західноукраїнським людом, а потім почались арешти, сибірська каторга, виселення цілими селами до Сибіру, і все це увінчалось масовими розстрілами усіх без винятку заарештованих енкаведистами у Львові, Луцьку, Виниці, Дубно та інших містах. У Львові було розстріляно 10 тисяч за два дні до приходу німців.

Сьогодні розкопки в Дрогобичі, в Дем'яновім Лазу під Івано-Франківськом і в десятках інших місць довели, що арешти і ніби-то вивезення кудись до сибірських каторг означали насправді масові вбивства в самих енкаведистських катівнях по всіх містах Західної України.

За що любити галичанам і волинякам, буковинцям і закарпатцям таку радянську владу?

Нагадую. НКВС очолював тоді Л. Берія, пізніше визнаний злочинцем і розстріляний самими ж комуністами вже в повоєнні роки. А всією країною СРСР керував ,,вождь усіх народів'' Й. Сталін, чиє ім'я по кількості загублених ним безневинно людей давно випередило його вірного (1939-1941) приятеля А. Гітлера. Бо так йому Сталін вірив, що напад на СРСР називався упродовж кількох десятиліть не інакше, як віроломним. Це знає увесь Радянський Союз. Як і те, що Сталін самими комуністами визнаний злочинцем, а його дії злочинницькими і виправдання їм ніякого нема з погляду сьогодення особливо.

Отож, німців, що прийшли на Західну Україну 1941 року цілком закономірно вважали спочатку визволителями від страшної радянської тиранії. Видруковані в окупаційних газетах численні списки розстріляних, сотні тисяч наших людей, що оплакували і ховали (з дозволу і співчутливої допомоги німців) розстріляних своїх батьків, матерів, дітей, братів і сестер відчували зрозумілу, справедливу і виправдану зненависть до усього, що було радянське і комуністичне.

Тепер стосовно історичних фактів.

Не знаю, з яких джерел вив'язує пан Кузанов листи А. Мельника до німецького уряду з постанням Дивізії ,,Галичина'', але з тих численних свідчень, які я маю перед собою зараз, постає, що зв'язку з організацією Дивізії ці листи мали дуже мало.

Організація Українських Націоналістів поділена на той час на дві групи — відповідно під проводом Степана Бандери і Андрія Мельника, мали різний погляд на характер боротьби за творення незалежної Української Держави. Всі їхні намагання добитися якоїсь коаліції з німцями закінчились провалом і масовими розстрілами оунівців обох напрямків, або ж висиланням їх до концентраційних таборів.

Німецькі фашисти ніяк не хотіли визнавати Українську державу, так само, як і сталінські комуністи.

Двох рідних братів Степана Бандери закатовано в Осв'єнцімі, список оунівців бандерівського і мельниківського напрямку розстріляних

німцями, величезний. З початку війни Бандера, заарештований німцями перебував разом з великою групою оунівців у тюрмах, а пізніше у відомому концтаборі Заксенгаузен, де перебував заарештований німцями також і Андрій Мельник.

Видатного оунівського діяча групи Мельника, чудового поета Олега Ольжича-Кандибу (сина Олександра Олеся) гітлерівці стратили наприкінці 1944 року в тому ж Заксенгаузені.

Це взаємини націоналістів з німцями.

Але коли німецький фашизм виявив себе на українських землях також, то постало питання — як же бути людям, як виживати. Треба було якось давати собі раду і в час німецької окупації.

І мала бути якась місцева організація, яка би стала посередником між окупаційною владою і своїми людьми, яка б піклувалась про їхню долю.

Так виник на терені Генеральної Губернії Український Центральний Комітет, який очолив професор Володимир Кубійович. Очолив свідомо, розуміючи всю невигідність такої ролі, і всю її відповідальність.

Для історичної паралелі зазначу, що водночас були створені Польський Центральний Комітет і Єврейський Центральний Комітет, які виконували подібні функції, що й Український комітет, тільки стосовно людей відповідно польського і єврейського походження.

Про це мало хто знає, цей факт ховають у тінь, бо трохи інакше виглядає при цих двох і Український Центральний Комітет.

Німці почали програвати війну. Радянська армія наступала. І спогад про роки ,,визволення'' радянською владою Західної України обертався відчаєм при розумінні того, що перемігши німців радянські війська прийдуть сюди знову, і знову почнуться роки поневірянь, яким вже не буде числа. Врешті так і було. Зараз всі про це знають.

Але була надія, що може війна закінчиться якось інакше. Може Европа прийде на допомогу і зупинить навалу сталінського війська, і стане потрібна тій Европі Незалежна Українська Держава.

Марні сподівання, вічний фарс грала з Україною Европа, завжди цинічно настроєна тільки на власний політичний виграш. Як тоді, так і зараз. Тільки самі щось зробимо, то будемо мати. А ніхто доти не допоможе.

Але ступінь легковірности був тоді ще досить високий, пам'ять про енкаведистську наругу, про вивезення і розстріли свіжа.

І коли постало питання про організацію української армії, яка поряд з Італією й Угорщиною, Румунією і Словаччиною має стати проти можливого сталінського нового терору на Західній Україні, то до Української Дивізії зголосилось близько 80 тисяч добровольців, і з них було вибрано фізично сильніших і з вищим рівнем освіти, близько 11 тисяч. Багато тих, хто прийшли в Дивізію спочатку були гімназистами

старших клясів або студентами. Підкреслюю, йшли до Дивізії свідомо, аби зупинити навалу сталінського війська.

Для Галичини радянська окупація була багато гіршою, аніж німецька. Анексована 1939 року нікого Галичина не зраджувала (як і посталий на Волині ,,Волинський легіон''). Йшлося про вибір спільника поміж двома монстрами. Галичани вибрали в цій ситуації німців, знаючи, що німці програють, переконані, що маючи військовий вишкіл вони можуть стати основою майбутньої Української Армії Незалежної Української Держави.

Останнє — Дивізія мала постійний зв'язок з УПА (Українською Повстанською Армією), організованою в різних частинах України різними групами націоналістичного підпілля. УПА вела війну проти німців і проти радянських військ. Їм давали зброю, їх переховували в Дивізії, коли за ними шукала німецька поліція.

Дивізія ніколи не воювала проти своїх партизан, ані проти військ країн Західного блоку. Головним ворогом цієї маленької Української Армії були Радянські війська, за перемогою яких мала прийти на землі Західної України вже відома страшна біда.

Це є логіка постання Дивізії.

Перед боєм під Бродами сотник Дмитро Паліїв, один з ідеологів Дивізії у відповідь на побажальні слова Гімлера, щоби вояки ,,Галичини'' добре воювали за Німеччину відповів прилюдно, що українці воюють поряд з Німеччиною проти більшовицької окупації України, за Незалежну Українську Державу.

Цей виступ Паліїв викликав різке незадоволення німців, і за однією з версій під час бою під Бродами Паліїв був застрелений в спину кимось з фашистів.

З-під бою під Бродами вийшло з оточення понад 3 тисячі дивізійників. Чимало перейшло до УПА, а то й просто потікали додому. Але Дивізія перегрупувалась і діяла далі. В новому призові вже набирали по-всякому, і обманами, і погрозами, і в альтернативі до роботи в Німеччині.

Вертаючись до теми пам'ятника і бою під Бродами, я скажу, що й мені доки я вивчав цей матеріял було досить важко вивільнитись із звичного шаблону комуністичного способу мислення, в якому нас усіх виховували.

Німці, фашисти — вороги. Радянські — друзі, брати, визволителі. Сталін (або інший батюшка-керівник) найкращий з найкращих. Скільки ми надивились кінофільмів про війну, де ,,наші'' були радянські, а ті були всі вороги, або зрадники.

Чому ж вони були з німцями? Хто це був? Чого вони добивались, про що думали?

Лише зараз ми нарешті маємо право поставити такі питання.

Професор Володимир Кубійович виконав велетенську працю, створивши десятитомову Українську Енциклопедію, якій зараз наша УРЕ, брежнєвського стилю виконання, багато в чому поступається, і то дуже багато. П'ятдесят років наукової діяльности в повоєнний час професора Володимира Кубрійовича, численна кількість видань, організована ним наукова робота в Науковому Товаристві ім. Шевченка в Сарселі біля Парижа зробили безсмертним в нашій культурі його ім'я.

Ми, на Україні, забули нашу історію, відцурались мови, щастя, що зараз згадуємо, намагаємось наздогнати вчорашній день. А в багатьох вже й життя отак минуло.

В Англії й Канаді, в США й Австралії й багатьох інших країнах, витримуючи кілька десятиліть створену і на закордоні радянським пропаґандистським апаратом зневагу і різного роду напади, колишні вояки Дивізії включилися у створення сітки українських культурницьких установ, які видали тисячі книг, і головне виховали дітей-українців, які сьогодні у всіх цих країнах є нашими товаришами в нашій спільній праці для відродження української культури.

При кіні війни німецький уряд дозволив створення Української Національної Армії під командуванням ген. Павла Шандрука. В її склад увійшла Дивізія, але війна вже закінчувалась.

Ось такі вони, ці ,,зрадники''. Ось це вони воювали, і довгих 50 років чекали, що прийде час і врешті світова історія, і насамперед українська, і на їхню долю подивиться інакше, побачить їх насправді. Хотів би, аби зрозуміли мене правильно ті, хто читатиме цю статтю. Я не заперечую аж ніяк боротьби з фашизмом, більше того, завжди її підтримую. Всі людиноненавистницькі теорії, все те, що закликає вивищення однієї нації над іншими, що виправдовує вбивства мирних людей, будь-які завойовницькі, імперські чи расистські теорії гідне лише зневаги і презирства.

Радянський солдат, який воював із німецьким загарбником, із німецьким фашизмом, що хотів покріпачити його Батьківщину, гідний поваги, шана йому і слава. Та щойно радянський солдат вступає на територію, що належить іншому народові, то тут одразу ж виступає як жандарм Европи, успадковуючи цю місію від російського царського імперіялізму, він стає ворогом цього народу, загарбником його землі. Так було із Західною Україною і країнами Балтики у 1939-41 роках. Так було в 1956 році в Угорщині, у 1968 році в Чехословаччині, так було раніше трохи у Польщі, так було в Афганістані...

Нам, вихованим у радянському тоталітарному, комуністичному світі важко осягнути навіть зараз багато речей. І тих, які вже зрозумілі цілому світові. Комуністичний міт був чарівною мрією, вірою у ,,фата моргана'', у царство боже на землі — щось подібного.

Важко, коли міт руйнується, важко міняти усталену роками думку,

але лише із зміною можливий поступ соціяльний і духовний.

Що виробляли радянські солдати на звільнених землях, особливо ж там, де уряди були пронімецькі, є вже чимало свідчень. Нам не хочеться про це навіть знати. Але треба, аби зрозуміти логіку тих, хто воював проти цієї армії.

Рядовий радянський боєць був невинний, що його закрутила сталінська тоталітарна машина і вислала на одну війну і на іншу, що виховувала його держава у дедалі більше ,,табірному'' стилі, бо ж десятки мільйонів проходили крізь табори і ,,блатний'' романтизм заполонив свідомість радянського люду, а такі ж і звички, стиль, настрої і права. Але гвинтик в машині не винен, що вона вбиває. Не винний був і німець, якого загнала фашистська державна машина у війну, у армію загарбників. Це все несвідомі жертви тоталітаризму. Українці ж ішли на війну об'єднані високою метою — до Незалежної України. Ми любимо (ми, кажу, як країна) любимо сьогодні німців і навіть дуже, ми любимо давно італійців і угорців, румунів і словаків, голляндців і всіх інших, хто воював проти Радянської Армії.

Через 50 років під Сталінградом обіймаються колишні вороги — росіяни і німці, які там воювали.

То що з українцями? Чому така патологічна зненависть до тих, хто в такий спосіб виступив за свій народ. Вони були ворожою армією. Армією ворожою сталінській. Війна давно закінчилась.

І вони воювали за Україну. Може історично це була й помилка, але вони були чесними в своєму стремлінні.

Є серед них такі, що й досі не мають паспортів, не хотіли іноземного громадянства, живуть на тимчасовий документ, бо чекали на українське громадянство.

Отака от історія Дивізії, хоч говорити про неї ще можна і треба дуже багато. А от до пана Р. Воназука-Кузанова в мене те саме питання, яке він ставить наприкінці своєї статті. Врешті закінчу його ж словами: ,,Ми вже маємо сумний досвід підтасовування фактів історії під особисте розуміння, що не привело до добра''. Правда ваша, пане Ваназук-Кузанов, то ж навіщо ви це робите?

П. С. Вибух, що знищив пам'ятник вважаю не тільки блюзнірством, але й свідомою провокаційною дією тих, хто над усе хоче збурити наших людей до активних антикомуністичних дій. Аби потім мати право їх придушувати. Сподіваюсь, що свідомість українських патріотів вища і до цього не дійде. А знищений пам'ятник, його уламки — це також пам'ятник нашим землякам, що загинули під Бродами. За Україну. Навіть у такому вигляді — це пам'ятник.

Поміщені внизу дві статті з студентського журналу в Польщі *Зустрічі:* «Україна в світі» та «Феномен другої діяспори» не тратять на актуальности сьогодні, хоч від часу їхньої появи проминув майже один рік. Проблеми, обговорені в цих статтях, потребуватимуть довшого часу, доброї волі й багато зусиль, щоб їх позитивно розв'язати.

Редакція

Олександра Гнатюк

УКРАЇНА В СВІТІ

з приводу однієї подорожі

За останній рік, так багатий на події, ми, напевне, звикли вже думати, що живемо у цій частині Европи, на якій постійно зосереджена увага світу. Усі бурхливі події ,,осені народів'', перетворення держав соціялістичного бльоку в незалежні держави, проголошення самостійності Литвою, зміни в Естонії та Латвії спричинилися до того, що тема Східної Европи не сходить з перших сторінок преси. Зацікавлення, викликане ,,реформами Горбачова'' триває значно довше.

Подорожуючи з членами Незалежного Центру міжнародних студій (Варшава) по Сполучених Штатах в рамках програми обміну, організованого Інформаційним аґентством Сполучених Штатів, відвідуючи різні американські установи, що професійно займаються проблемами Східної Европи, я мала нагоду звірити популярне уявлення про сприйняття подій у нашій частині Европи зі справжньою реакцією так громадської думки, як і політичних кіл. Ми відвідали важливіші осередки східноевропейських студій в американських університетах: Harvard University (Бостон), Columbia University (Нью-Йорк), Stanford University (неподалік Сан Франціско), Berkeley University, University of California (Лос Анджелес), University of Chicago, University of Michigan (Ан Арбор), Fletcher School of Diplomacy (Бостон), а також менші відомі університети і вищі школи, м. ін.: Institute for Policy Studies (Вашінґтон), George Mason University (неподалік Вашінґтону), University of North Carolina (Шарлот), Queens College (неподалік Шарлот).

Під час перебування у Вашінґтоні Інформаційне аґентство влаштувало нам зустрічі в урядових установах та інститутах, які займаються політичним дорадництвом. Усюди нашу делеґацію приймали надзвичайно ввічливо та з зацікавленням, та... для себе, як українки, я не знайшла багато відрадного. Я пересвідчилась, що розуміння українського питання в американському світі мінімальне, а ще менше в ньому бажання посприяти українському змаганні до самостійности... Звичайно ж, на рівні громадської думки чи певних фундацій, а навіть уряду, деякі українські проблеми (перш за все — чорнобильська катастрофа) знаходять відгук і допомогу, але коли

йдеться про питання самостійности України, воно розуміється як прямий шлях до розвалу Совітського Союзу. А цим уже в Америці мало хто зацікавлений. Американські громадяни воліють жити своїми справами і подекуди їм надоїла американська участь у европейських справах, перш за все з огляду на те, що вони, як суспільство (civil society) прагнуть мати вплив на те, куди і нащо йдуть їхні податки. Набагато ближчі їм прблеми латинської Америки чи збалянсування торгівлі з Японією, аніж проблеми Східньої Европи.

З другого боку, американські політичні кола не бажають спаду значення американських впливів (так політичних, як і економічних) у Европі, а це здається неминуче в момент, коли зникне поділ на Західну і Східну Европу внаслідок створення суверенних держав з країн республік бувшого соціялістичного бльоку. Це, звісно, лише один з можливих варіянтів — тісне економічно-політичне співробітництво країн Европи. Американські та европейські політологи передбачують ще декілька інших, куди менш привабливих для нас, громадян України чи Польщі, проте більш імовірних. Деякі з них вийшли із сфери концепцій і були темою міжнародних переговорів, як наприклад створення польсько-чехословацько-угорського союзу чи ,,наддунайської федерації'' (Італії, Югославії, Австрії, Угорщини). Не виключений також ,,габсбурський варіянт'' з тяжінням до з'єднаної Німеччини. Усі ці варіянти об'єднує одне — непомічання ролі европейських республік внаслідок розвалу Совітського Союзу. Багато зусиль американської політики йде на те, щоб запобігти конфліктові (йдеться тут теж про діяльність різних фундацій), чи, пак, розвалові Радянського Союзу — casus з проголошенням самостійности Литви і ставленням американського уряду до цієї події, яке проявилося хоча б у прийнятті прем'єр-міністра Прунскєне як приватної особи, не кажучи вже про невизнання цієї декларації. Як ми дізналися в Палаті Репрезентантів від працівників Підкомітету до справ Европи і Близького Сходу і в Департаменті Стану від працівників Бюро до зв'язків з Европою і Канадою, не слід сподіватися іншої реакції уряду у випадку проголошення самостійности Україною. Тут потрібне уточнення — розмови відбувалися ще до першого засідання Верховної Ради України нового скликання, отже до проголошення суверенітету України було ще далеко. Та й сумніваюся чи символічний акт, акт лише на папері, без потрібних законів про виконавчу владу, владання стосунків з російською республікою американський уряд розцінив як серйозну загрозу для розвалу Союзу, тим паче, що ставники старої союзної системи аж ніяк цього не побоюються. У час наших відвідин не існувало ні одної американської державної установи, яка вивчала б проблеми окремих республік, не Радянського Союзу в цілому. Тільки недавно створено таку інституцію, звісно, під натиском подій. Проте, поки що,

Україна не існує на американській політичній арені.

Подібна ситуація в американських інституціях, що займаються політичним дорадництвом (наприклад The Brookings Institution, Center for Strategic and International Studies, Foreign Service Institute, Institute for East-West Security Studies, Council on Foreign Relations, Freedom House, etc. Проблематика республік там не вивчається, більшість з них займається аналізом становища у посткомуністичних державах; центральними, коли йдеться про Европу, проблемами являються питання пов'яані з з'єдиненням Німеччини. Слід наголосити, що належно вивчаються польські проблеми не без впливу американських громадян польського походження — маю тут на увазі такі постаті, як Збіґнєв Бжезінський, Ян Новак-Єзіоранський та ін. Це примусило мене призадуматися, чому загалом добре зорганізована українська еміґрація не спромоглася на створення свого lobby в американських політичних колах (так колах think thanks, як і урядових), тоді коли польська еміґрація, не так добре зорганізована, домоглася того. Найпростішою відповіддю на це здається визначення: брак державного мислення. Та тут же постає чергове запитання: чому? й знову зразу ж відповідь: бо не існує українська держава. Тобто те, що поляки окреслюють ''bledne kolo''. Звичайно, все це надто спрощено і узагальнено, а тому й неправдиво. Можливо, однією із справжніх причин такого стану справ є парадоксально ця ж добра зорганізованість української еміґрації, а точніше — те, що люди, які хочуть займатися політикою, мають змогу це робити в українських колах, так застрягають у внутрішній проблематиці (так еміґраційній, як і в зв'язках з Україною), що вже неможливо їм виходити назовні, до американського суспільства. Це, звичайно, невідрадне становище, але якже відоме нам, українцям з Польщі. І ще одна річ, щоб уже не повертатися до теми української еміґрації в США; потрясаюче враження справило на мене відкритість українців з Америки на Україну, величезна допомога, яку несуть братам, їхнє заанґажування, що іноді переростає в одержимість, безкорисність, жертвенність, бажання допомогти всіма професійними силами Україні, щоб створити необхідну базу для економічних перетворень. Я не випадково вжила тут ,,українці з Америки''; ще недавно схильна була користуватись словосполученням ,,українці американського походження''.

Повертаючись до основної теми, хочу хвилину зупинитися на тому, як проблеми Східної Европи вивчаються в американських університетах. Звичайно, не маємо тут до діла з якоюсь єдиною структурою чи навіть єдиним направленням на політологічні студії (цей стереотип прижився хіба що в Радянському Союзі). Предметом вивчення дисципліни (наприклад University of Michigan, Berkeley University, Harvard University, Columbia University), культурознавство (наприклад Stanford University,

George Mason University, University of Chicago). Проте лише в двох університетах — Гарварду і Університеті Мічіґен — україністика (яку я розумію доволі широко, тобто включаю й політологію) вивчається як окрема дисципліна. Випускники та працівники цих університетів, працюючи для української справи, є також відомими спеціялістами — славістами чи політологами. В інших центрах східноевропейських студій основний наголос поставлений на Радянський Союз, трактований в цілому, але не обминається тематика держав бувшого східного бльоку; деякі з них як наприклад Інститут Гувера при Станфордському університеті, широко прославились у світі своїми дослідженнями.

У різних університетах я намагалася переконатися, як скомплетована їхня спеціялістична бібліотека; в усіх відвіданих місцях я побачила доволі багату літературу про Україну, але найбільше таки враження справила Green Library при Станфордському університеті, не лише засібністю, але й технічним обладнанням, яке дозволяє миттю дістати повну інформацію про книжку, що знаходиться у цій бібліотеці та, завдяки міжбібліотечній інформаційній системі про книжку, яка знаходиться в найбільших американських бібліотеках. Я цікавилась і найновішими публікаціями про Східну Европу — їх безліч, просто неможливо тут перерахувати хоча б прізвища авторів. Усе це якось не було співзвучне зі словами, які неодноразово доводилося почути в університетських колах: ,,наш час (тобто центрів східноевропейських студій) скінчився разом з кінцем холодної війни''. Іноді ці міркування були куди різкіші: ,,нащо полякам було ліквідувати систему, адже це найкращий період за всю їхню історію''. Це все було почуте не десь на вулиці, а від поодиноких спеціялістів, що, вболіваючи за своє місце праці і кон'юнктуру на тему, не дуже й переживають за ,,предмет вивчення''.

Загалом, Україна майже відсутня в американській політиці та в свідомості громадян США, трохи краще становище в університетських центрах східноевропейських студій, та й тут це лишень винятки, маленькі острівці. Про політичні, суспільні та економічні причини цього стану трохи вже говорилося, не названо лише однієї — Україна досі була повністю обезволена у міжнародній політиці (та й не тільки). Присутність в ООН була виключно формальною, для того, щоб підсилити разом з Білорусією голос радянської делеґації. Поступовий перехід до суверенітету вимагає від України і своєї, згідної з інтересами суверенної держави, політики. Паростки вже проглядаються — маю на увазі візити лідерів Руху в США чи — нам ближче — в Польщі. Та це лише початки, тим більше що візити в США не були використані для виходу на американську політичну арену. Через зведення їх виключно до українських кіл кількома еміґраційними діячами. Для ширшого розвитку української міжнародної політики, мабуть,

необхідно створити центр міжнародних відносин, своєрідну незалежну дипломатичну школу, де водночас можливо було б займатися оцінками і прогнозуванням. Необхідно також поставити на належному рівні прес-представництво України в світі. і, навпаки, інформація про світ повинна бути широкою в Україні, не обмежуватися в найкращому випадку до Радянського Союзу, як це зараз робиться в незалежних газетах, де просто немає сервісу про світ. Невже треба братися за ,,Правду'' чи слухати ,,Время''?!

Завдяки українській еміґрації дедалі ширші можливості навчання поза Україною у потрібних спеціяльностях. Потрібне також ширше взаємопорозуміння, хоч би в рамках існуючих систем культурного обміну, що проводяться постійно в різних країнах світу.

Одне слово — широке пропаґування української справи усіма можливими на сьогодні засобами.

(Зустрічі, ч. 5-6, 1990, Варшава)

Віталій Портников

ФЕНОМЕН ,,ДРУГОЇ ДІЯСПОРИ'': РАДЯНСЬКІ УКРАЇНЦІ ПОЗА МЕЖАМИ УРСР

Вибух національного усвідомлення у Радянському Союзі викликав народження ще одного своєрідного суспільно-національного феномену — ,,другої діяспори'', ,,другої'' еміґрації практично для кожної з націй, державність яких утворює спілку радянських республік. Не обминув цей феномен і українців. Несподівано виявилось, що життя у Канаді чи Франції і життя у Латвії чи Казахстані — все одно життя поза Україною, якими б відносинами не була пов'язана наша республіка з цими країнами — ,,офіційними'' чи ,,братніми''. Несподівано виявилось, що сталінсько-брежнєвська максима ,,мой адрес — не дом и не улица, мой адрес — Советский Союз'' аж ніяк не може замінити почуття Батьківщини. Виявилось, що українському урядові, поруч із дружніми зв'язками з проґресивними організаціями співвітчизників у США та Канаді непогано було б подбати і про інтереси українців прямо тут, у СРСР (хоча й не мали вони не то що проґресивних — ніяких організацій).

Тепер у різних республіках, у таких визначних культурних центрах, як Москва, Ленінград, Таллін, Риґа, Вільнюс почали виникати невеликі за чисельністю, проте активні українські організації — політичні, освітні, молодіжні — із своїми статутами, програмами, навіть пресою. Про їхню діяльність почали повідомляти органи масової інформації усіх

рівнів — від московської ,,Правди'' до маленьких інститутських газет. ,,Друга діяспора'' — факт. Вона існує, з її вимогами і пропозиціями починають рахуватися на рівні секретаря ЦК Компартії України В. Івашка, який у своєму інтерв'ю ,,Молоді України'' говорить про необхідність більшої уваги до неї, чи установчого з'їзду Народного руху, на якому спеціяльну співдоповідь виголосив популярний у національних колах поет Павло Мовчан.

Не ставлю собі за мету у цих нотатках перерахувати існуючі товариства та клюби, їхні акції чи періодику. Більш цікавим і для читача, і для автора, як на мене, є дослідження наслідків цього феномену для українства і різних реґіонів Радянського Союзу.

Якщо почати цей аналіз із становища в Росії, вже на їхньому прикладі можна переконатися у асиметричності процесів, що відбуваються, їхньої залежности від рівня загальної політизації суспільства. Один аспект — Москва і Ленінград, традиційні центри українського життя ще в часі імперії. Тут великим є прошарок інтелекуалістів, та й багатонаціональний склад населення цих ,,російських Вавілонів'' спонукує до більшого національного підйому. Саме тому у Москві можна спостерігати весь спектр української активности останнього часу: представництво Української гельсінкської спілки, громади Української католицької Церкви та Української автокефальної православної Церкви, товариство української культури ,,Славутич'', Український молодіжний клюб. Але не всі ці об'єднання охоплюють незначну частину московських українців. Відсутність у столиці СРСР повноцінного радіомовлення і телебачення українською мовою не дозволяє серйозно говорити про орієнтовану кількість ,,пасивних'' споживачів культури.

Чим далі від центру — тим більш відчутним стають асиміляційні процеси. Зараз ще не реально говорити про можливість повноцінного культурного розвитку навіть там, де українці живуть компактно (хоча б на Далекому Сході). Досі не можна навіть серйозно обговорювати майбутнє Кубані, де свого часу було припинено українізацію. У цьому реґіоні склався своєрідний національний етнос, який можна було б порівняти — за національним самоусвідомленням, культурою тощо — із менталітетом юґославських русинів. Але русини сьогодні — одна з гілок слов'янства й українства, чого не скажеш про кубанців...

Якщо у Російській Федерації українці складають лише одну з чисельних національних меншостей, у інших республіках Радянського Союзу вони увійшли до такої феноменальної та багатонаціональної сполуки, як ,,російськомовне населення'' реґіону. Мова йде про об'єднання представників некорінних національностей за ,,мовою спілкування'' — російською (як відомо, державна мова республіки цих функцій до останнього часу не виконувала). Центром такого об'єднання,

природно, є росіяни, але у найбільш реакційних його утвореннях типу ,,Інтернаціональних фронтів'' провідну роль нерідко відіграють представники інших національностей — українці, євреї, білоруси тощо, які використовують своє неросійське походження як козир у політичній грі. Таким чином, можна зрозуміти, що українська громада зовсім не є однорідною. З другого боку, тут діють національно-культурні товариства, які підтримують справедливі вимоги корінного населення (у Прибалтиці, скажімо). З іншого боку — активісти ,,інтерфронтів''. Знов таки, тут важко вдатися до статистики. Відзначу тільки, що відсоток асимільованого населення є вищим, ніж національно свідомого. Крім того, у республіках відсутні українські школи, клюби, просто україномовна література. І, хоч-не-хоч, доводилось переходити до культури російської, скоріш навіть — ,,радянської'', близької до російської хіба що за мовною ознакою. Додамо до цього ще й комплекс міґранта, для якого економічні інтереси завжди вищі за культурні, національні тощо, який звик за довгі роки спілкуватись у замкненому російськомовному колі і для якого психологічно важливо вважати територію союзної країни ,,своєю'', не докладаючи, правда, ніяких зусиль для ствердження статусу її громадянина. Зваживши на все це, зрозуміло, з якими труднощами буде зіткнутись процес українського відродження у радянських республіках. Треба знову нагадати тут і про асиметричність політичного розвитку. Якщо у країнах Прибалтики невеликі українські громади стали суб'єктами політичного життя і проявляють велику активність — доля величезної української сполуки у Казахстані і досі є невизначеною. Залишається лише сподіватись, що нова державна стратегія уваги до проблем національних меншостей загальмує асиміляційні процеси, а підйом корінних націй вплине і на українців.

Україна для діяспори чи діяспора для України? — ось запитання, яке завжди є провідним у стосунках з будь-якою еміґрацією. Якщо згадати про внесок канадського чи американського українства, яке підтримало українські цінності у часи їх майже повного зруйнування на батьківщині — відповідь буде зрозумілою. За діяспорою у республіках таких блискучих результатів немає. Але, між тим — і ,,радянська діяспора'' — для України. Тут на перший плян висувається скоріш фактор психологічного прикладу. Скажімо, усвідомлення того, що навіть у Москві люди бажають говорити українською мовою, залишатися частиною свого народу — міцний поштовх до пробудження національно самоусвідомлення. Особливо для тих реґіонів України, які традиційно зорієнтовані на Москву, як побожні євреї — на Єрусалим. А ця, ,,східна'', частина нації може відіграти у республіці ту роль, яку в інших реґіонах традиційно беруть на себе росіяни — роль центру ,,російськомовного населення''. Отже, вплив на цю категорію людей

— одне з головних завдань національного руху.

Особливою частиною української діспори у СРСР є молодіжний рух. Якщо культурні товариства, політичні організації тощо складають українці, що обрали собі Москву чи Риґу за місто проживання, у молодіжних утвореннях основна маса — студенти вищих навчальних закладів, які через певний час повернуться на Україну. Тому молодіжний рух — найбільш активна і найбільш органічно пов'язана із батьківщиною частина діяспори. Я б єказав — ,,тимчасова діяспора'', яка, проте, складає підґурнтя культурних товариств. Тут дається взнаки і постійне курсування молоді між батьківською хатою на Україні і місцем навчання, свіжий струм інформації. І тут також — діяспора для України, тому що у цьому молодіжному середовищі відбувається формування нової національної інтеліґенції — з високим рівнем інформованости і глибшим розумінням демократичних процесів.

Отже, діяспора для України. А що — Україна для діяспори, окрім самого факту існування Батьківщини? Тут, на жаль, важко дати відповідь. Якщо б на Україні на протязі усіх цих років виявляли цікавість до українців за кордонами республіки, ,,справжніх'' українців зараз було б набагато більше, це не перетворилося б лише на паспортну ознаку. Зараз не згадаєш про видання підручника для самостійного вивчання української мови (у Москві спочатку користувались... канадським виданням), фінансову допомогу, увагу преси... У громадськості склався певний стереотип, який можна узагальнити так: Українці живуть на Україні, та ще й у Канаді. А хто ж ці мільйони поза Україною? — ,,Радянські люди'' — відповість вам чиновник. ,,Хохли'' — Написав автору цих рядків один ворошиловградський читач у відповідь на інформацію про Московське товариство ,,Славутич'', надруковану ,,Правдою''...

З цього випливає і певне відношення до людей, які народились на Україні, але не є українцями за походженням і зараз проживають у інших республіках. Зв'язок цих людей з батьківщиною повністю втрачений, нерідко саме вони стають носіями антиукраїнських, антисемітських, взагалі будь-яких анти-настроїв. І тут немає нічого дивного. Ці люди ґарантовані державною підтримкою. Не існує органу, який займався б їхніми долями, як не існує такого органу для українського населення. А ця проблема — також одна з проблем української суверенности, без якої нації не відродитись.

Яка ж перспектива? Що чекає на ,,другу діяспору'' завтра? Вже сьогодні можна передбачити деяке загальмування роботи культурних товариств, клюбів. Для їхньої інтенсивної діяльности потрібне створення культурних центрів республіки у різних реґіонах СРСР, дипломатичних представництв, спеціяльної преси для радянських українців. Може позитивно вплинути на події і запровадження

українського громадянства. Одне слово, діяспору у СРСР врятує тільки Комплексна програма розвитку української нації. Тільки підвищення статусу республіки до суверенної союзної держави. Тобто доля діяспори пов'язана — зрозуміла річ — із завтрішнім днем України. Але і з майбутнім ,,першої діяспори'' також: досвід українців Канади, США, Польщі допоміг би українцям СРСР позбутись помилок у їхній діяльності, вибрати оптимальний шлях розвитку. У перспективі можна сподіватись і на приєднання українських культурних товариств до всесвітніх українських організацій, їхня взаємодія із співвітчизниками за кордонами. Без цього майбутнього ,,другої діяспори'' також собі не уявляю.

Отже, стереотипне уявлення про ,,українську інертність'' аґонізує. Хто переможе — національно свідомі українці союзних республік чи ,,сталіністи-інтернаціоналісти'', які позбулись рідної мови і тепер завзято пропаґують цей ,,вихід'' усім, хто поруч? Впевнений, що перші, бо, перспективу, як відомо має тільки позитивна програма дій.

Майбутнє — за українством.

м. Москва, листопад 1989 року
(Зустрічі, ч. 5-6, 1990, Варшава)

НАДУМАНА РУСОФОБІЯ

Ми не досить чітко усвідомлюємо, що боремось на два фронти. Перший — соціяльно-економічний і прав людини. Тут у нас чимало союзників. Протистоять лише комуністи і створена ними партійно-державна структура влади. Другий фронт — національно-визвольний. На цьому фронті нам протистоять по-імперському мислячі росіяни. І тут нічого не вдієш, бо, як люблять повторювати великодержавники Горбачов і К. то вже історично склалося... Подвійний фронт вимагає від нас подвійних зусиль. Трагічним є те, що він неминуче викликає небажані конфлікти. Здавалося б, само собою зрозуміло: як існує національне поневолення, то є й ті, хто його здійснює. Ще Ленін зазначив, що при наявності формальної рівності націй (а в нас навіть формальної рівності немає) повсякденна практика приводить до безлічі насильства та образ з боку нації гноблячої. Саме на цьому грунті частішають конфлікти і непорозуміння. Борцям за волю України навішують ярлик русофобів, тобто людей, що не люблять росіян, ставляться до них з нетерпимістю.

Як же це виглядає насправді.?

Так, ми ненавидимо совєтську імперію, творцями якої є переважно росіяни. Безглуздо було б твердити інше. Не існувало імперій соціал-демократичних, соціалістичних, комуністичних, ліберальних і т. п., існували імперії англійська, французька, німецька, голландська. іспанська... Хто може це заперечити?

Підневільні народи зруйнували ці імперії. Чи має зараз хто-небудь претензії до цих народів? Не думаємо, що таке змагання було лише риторичним тоді, коли згадані імперії існували...

Якщо зникне ,,російська'' імперія, імперія зла, якою її визнав світ, втратять сенс і асоціяції, що мимовільно перекидають місток між російською імперією і росіянами. Якраз ці асоціяції і перекидають місток між нашою ненавистю до ,,російської'' імперії і ставленням до росіян. Безумовно, це ставлення не однозначне. Якщо ми проклинаємо ,,російську'' імперію, то це не означає, що ми не вбачаємо в росіянах наших друзів, звичайно, якщо вони наше горе і наше лихо вважають і своїми, і стають в одну шеренгу з нами за наше національне відродження.

Тут доречно згадати, що одинадцять мільйонів росіян, що мешкають нині в Україні, і ті гіпертрофовані господарські зв'язки з усіма куточками Совєтського Союзу не є результатом природного плину подій і процесів. Це саме та спланована і впроваджувана впродовж віків демографічна і економічна структура, яку Москва силоміць, облудно нав'язала Україні на випадок національного пробудження українського народу. Саме завдяки цьому Москва як ,,центр'' має змогу, піднімаючи очі до небес, по-фарисейськи заявляти: наші народи зв'язані впродовж тисячоліття(!?) в один вузол, розрубати його — означає рубати по живому тілу народів; хай вже буде так, як історично (!?) склалося; зараз погано, а якщо ви відокреметись, то буде ще гірше. Згідно з цією псевдологікою Україні ніколи не випрягтись з ярма.

Чи ж гуманно бажати іншому того, чого не бажаєш собі?

Отже, ніякі ми не русофоби. Просто ми хочемо, щоб український народ не був зашорений, щоб він знав, хто є хто і що є що. Ні більше. ні менше.

Якщо ми проклинаємо комуністичну систему, то це не означає, що ми люто ненавидимо кожного комуніста, носія цієї системи та бажаємо йому погибелі. Це ж саме ми можемо сказати і кажемо про ,,російську'' імперію і росіян.

Ми закликаємо росіян, які живуть в Україні разом з нами і вважають її своєю батьківщиною, не стояти осторонь наших національно-визвольних змагань, активно включатися в боротьбу під синьо-жовтими прапорами. Коли у сусіда горить хата, не можна бути байдужим.

Існує, врешті-решт, і така сентенція: не бійся ворогів, бійся байдужих.

Григорій Гребенюк, м. Київ

(,,За Вільну Україну'', 18.6.91, ст. 2)

ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ ПАРЛЯМЕНТСЬКИМ ШЛЯХОМ

27-28 ЛИПНЯ В Київському міському Будинку вчителя відбувся організований Колеґією з військових питань Руху З'їзд офіцерів — громадян України. Основна мета, поставлена перед зібранням, — створити громадську організацію офіцерів України, яка б парляментськими методами сприяла відродженню національних збройних сил України. 2-3 лютого вже проводилась науково-практична конференція з цього питання. І ось тепер 320 делеґатів (серед яких 50 з України, а також із Москви та Прибалтики і близько 100 гостей

зібралося на цей з'їзд, який, як сказав у своєму виступі, відповідаючи на закиди опонентів, член Оргкомітету з'їзду, голова парляментської Комісії з прав людини Олександр Ємець: ,,представляє точку зору учасників З'їзду та їхніх однодумців у військових частинах й не претендує на більше''.

Національна армія буде запорукою державного суверенітету республіки, до того ж, набагато дешевшою та ефективнішою за існуючу — такий висновок зробив у своїй доповіді заступник голови Ради колеґії Володимир Мулив. Майже ні в кого з промовців ця думка не викликала заперечення. Присутня на цьому з'їзді народний депутат Лариса Скорик про це сказала так: ,, Якщо в новому проєкті союзного договору залишаться лише єдині збройні сили, тоце означатиме подальше поневолення України і всіх республік. Відзначалося що перехід до національної армії повинен проходити законними парляментськими шляхами. Наголошувалося на неприпустимости творення в Україні паралельних вибраних військових формувань.

Стосовно побудови Збройних Сил України, то, як говориться в Зверненні учасників з'їзду до Верховної Ради УРСР. Вони повинні базуватися на принципах розумної оборонної достатности, високої професійности і позапартійности. Було також висловлено пропозиції сформувати як перший етап створення армії, національну ґвардію. Розпочинати створення армії на базі внутрішніх військ, які до 1969 року знаходились у республіканському підпорядкуванні. Досить детально обговорювались проблеми правового і соціяльного захисту військовослужбовців. Зокрема, прийнято звернення до Голови Верховної Ради України Леоніда Кравчука та Президента СРСР Міхаїла Ґорбачова стосовно незаконного, як вважає З'їзд, звільнення зі служби офіцера Військово-морскького флоту Ігоря Тенюха.

Представник Української Міжпартійної Асамблеї майор Бровченко закликав піти зброєю проти ,,віковічного ворога України — Москви''. Подібна пропозиція звучала лише раз і від неї відмежувалися делегації Львівської та Івано-Франківської областей.

Вілен Мартиросян у своїй доповіді на тему ,,Правовий і соціяльний захист військовослужбовців'' сказав, що військові — майно-захищеніша в цьому плані категорія населення. З'їзд проголосив створення Спілки офіцерів України, мета якої як сказано в її Статуті, ,,консолідація всіх офіцерів України для створення Збройних Сил України парляментським правовим шляхом''. Згідно Статуту, члени керівного органу Спілки, який назвали Комітетом, на період перебування в організації утримуються від членства в політичних партіях.

Головою Спілки офіцерів України відкритим загальним голосуванням з двох кандидатур обрано народного депутата СРСР полковника Вілена Мартиросяна. Урочистим виконанням національного гімну ,,Ще не вмерла Україна'' З'їзд закінчив свою роботу.

Олександер Наказненко
(Рух-прес)

БІЛЯ 50 % ВСІХ ПОТУЖНОСТЕЙ УКРАЇНИ ПРАЦЮЄ НА ВІЙСЬКОВО-ПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС (ВПК)

Нині для нас цілком очевидно, що економічні проблеми країни в цілому, як і кожної респбуліки зокрема, неможливо розв'язати без зниження військових витрат і перепрофілювання оборонної промисловости на цивільне виробництво.

Пляни конверсії були розроблені ще в середині 1986 року, а в грудні 1988 року конверсія була проголошена М. Горбачовим з трибуни ООН державною політикою.

Минулі роки показали, що цей процес досить такий складний як в організаційному, так і в технічному відношенні. Я вже не кажу про політичний аспект. Адже, скажімо, **біля 50% всіх потужностей України працює на військово-промисловий комплекс (ВПК).**

Цю цифру навів в розмові зі мною член-кореспондент АН України, депутат українського парляменту **Павло Кислий.** Він, до речі брав участь в міжнародній конференції **,,Конверсія-91'', яка відбулася в Києві.**

(П.К.) Це величезна цифра. Ми, наприклад, випускаємо, якщо так оцінити, **десь біля половини танків Радянського Союзу, ми випускаємо також десь біля половини ракет Радянського Союзу, ми випускаємо десь біля половини всіх систем управління військовою технікою, починаючи від оптичної і радіоелетронної системи управління і т.д.**

До цього часу ми виявляли себе величезною могутньою державою, яка конче повинна впливати на всі справи, які відбуваються в усьому світі. Ну, ця доктрина підтримувалася на базі того, що ми вважали, що ми повинні просунути комунізм у всі країни і, таким чином, у всіх реґіонах нашої Землі підтримувати прокомуністичні режими, які стояли нібито на базі нашої ідеології.

Тому ми повинні були озброювати не тільки себе, а й озброювати В'єтнам, Афганістан, Ірак, Етіопію, Кубу, Анґолю. Сьогдні ситуація змінилася не тільки в нашій країні, а взагалі в світі. Тому прийняте таке рішення, що ми повинні провести конверсію цих підприємств, тому що обороняти ми свою країну можемо уже тою зброєю, яка у нас є. Виникла необхідність в рамках існуючих норм міжнародного права краще захищати свою країну, користуючись уже послугами ООН, Ради Безпеки, дипломатичним шляхом.

— Ми вже 5 років говоримо про конверсію, але з місця майже не зрушились.

Ми перепрофілювали якусь лінію на якомусь підприємстві, ну випустили якусь партію елктропрасок, м'ясорубок, каструль, але ж не цього ми чекаємо від конверсії! Що ж, все таки заважає нам включити оборонку у загальний процес економічного розвитку?

Структура нашої промисловости не змінялася. Наша промисловість базується на стари технологічних принципах. Крім того, як і в ВПК, всі підприємства, основні їх фонди зношені, зношені на 50-60% і навіть на 80% (!) Таке підприємство перевести на новий лад продукції практично неможливо. Потрібно його повністю модернізувати. Нова технологія... Це от американці зараз передові капіталістичні країни вони фактично новітню технологію впровадили, так звані гнучкі технології. У них, якщо виникає необхідність заміни одного товару на інший, то технології пристосовані таким чином, що без

особливо великих капіталовкладень це все можна зробити. У нас практично це зробити дуже важко, тому що ми все будували і поки що працюємо на старих технологіях.

Що потрібно було б зробити? Не тільки просто прийняти рішення про необхідність конверсії, а за рік потрібно було б визначити для кожного підприємства, на який вид продукції воно повинно перейти. Це — перше, що потрібно було б зробити — прийняти рішення про строк цієї конверсії.

Крім того, заставити підприємства під цей новий лад продукції розробити відповідні технологічні приготування і на час становлення нових економічних, господарських зв'язків, надати цим підприємствам відповідні пільги від оподаткування, і відповідні кредити.

— Зрозуміло, що сьогодні підприємство перейти на новий лад продукції без допомоги держави не може, тому що потрібно змінити багато технологічної оснастки.

— А перед цим треба було перш за все провести **роздержавлення цих підприємств і передати їх в акціонерні товариства, новий лад господарювання.** Якщо залишити це в командно-адміністративній системі підпорядкування цих підприємств міністерствам, то особливої конверсії не буде. То ясно, що військові відомства будуть всіма силами боротися за те, щоб якась продукція була, щоб те чи інше підприємство випускало продукцію ту, яку їм потрібно.

— І таким чином відбувається не конверсія, а консервація виробництва. Але треба зауважити, що в цьому питанні ми все ж таки зрушили з місця. Кабінет Міністрів України прийняв нещодавно рішення про перехід усіх підприємств на території респбуліки, в тому числі ВПК, які були підпорядковані Центрові, під юрисдикцію України. Що це може дати?

— Якщо ми це зробимо, то тоді конверсію ми проведемо в напрямку необхідному для Української РСР. Наприклад, танковий завод у Харкові, який випускає таку величезну кількість танків. А ми тут всі говоримо, що в нас не вистачає, скажімо, тракторів, а особливо малої техніки, для того, щоб перейти на фермерське господарювання і т. д., то ясно, що цей завод абсолютно повністю підготовлений для того, щоб випускати трактори різного виду, і взагалі, якщо ми зробимо **націоналізацію** промисловости, то ми зробимо конверсію таким чином, щоб промисловість України в першу чергу відповідала потребам народу.

''Ukraine Today'', 27.6.91.

,,РАДИКАЛІЗМ МУСИТЬ БУТИ ВИВАЖЕНИЙ''

Розгорнутий аналіз політичної ситуації і внутріпартійного життя зробив голова Львівської обласної організації УРП Богдан Горинь. Він дав обгрунтовану відсіч тим, хто своїми безвідповідальними діями і ультрарадикальними гаслами посягає на єдність партії, намагається зіштовхнути її з платформи боротьби за незалежність держави на шлях політичного авантюризму.

Богдан Горинь підкреслив, що самоїдство, посилення фракціонізму, внутріпартійна боротьба, безперечно, тішать компартійну верхівку і КҐБ. Розбрат у партії особливо небезпечний у нинішній надзвичайно відповідальний

період, коли Україна стоїть перед реальною загрозою насильницького підписання союзного договору.

Богдан Горинь навів деякі висловлювання ультрарадикалів, які проголошують націоналізм офіційною ідеологією УРП, а саму партію вважають прямим спадкоємцем ОУН, закликають вести боротьбу не лише з імперським центром, але і з ,,москалями'', знову висувають гасло ,,Україна для українців!''.

— Ми не можемо, — підкреслив промовець, — копіювати козаччини, ні гайдамаччини, ні Центральної Ради, ні ОУН. Ми маємо зараз окремий період національного визвольного руху. Штучно перенести в наш час теорію і практику 30-40-60 років неможливо. Українська республіканська партія закликає представників усіх національностей, які живуть в Україні, взяти участь у побудові незалежної держави. Хіба може існувати більш радикальна ідея, ніж боротьба за повну незалежність України? Але радикалізм мусить бути зваженим і мудрим.

Спираючись на досвід своїх зарубіжних парляментських контактів, Богдан Горинь зазначив:

— У Бельгії, Великобританії, Австрії, Франції, США, інших країнах нас поважають за те, що у нас не пролито жодної краплі крові. Україна після підневільного життя має шанс поступово, крок за кроком йти до незалежності ненасильницьким шляхом.

Богдан Горинь торкнувся і питання про голову партії. Справа в тому, що останнім часом деякі працівники апарату УРП, наслідуючи сумні традиції козацьких ,,чорних рад'', почали відкриту і закулісну боротьбу проти Левка Лук'яненка — визначного лідера Республіканської партії.

У дискусії взяло участь 25 делегатів. Головуючий надав у першу чергу слово тим, хто вже висловлював позицію, відмінну від поглядів більшості. Зокрема, Адам Кардаш, Ярема Ванчицький говорили про те, що не слід цуратися націоналізму. Це поняття спотворене більшовицькою пропагандою. Адже націоналізм не має нічого спільного із шовінізмом, фашизмом, геноцидом. Але більшість делегатів висловлювала думку про те, що націоналізм має бути насамперед у серці кожного патріота України. Його не афішують, а утверджують буденною просвітницькою працею, спрямованою на побудову незалежної держави.

Марія Вульчин: ,,Галичина не повинна забувати про Східну Україну. Ідея націоналізму не знайде підтримки Сходу''.

Роман Івасик: ,,Той, хто проголосить нашу партію націоналістичною, — перший розкольник''.

Майже всі делегати виступили проти фракційності у партії, проти паралельного членства в інших політичних партіях, проти перетворення осередків УРП у політичні клуби, у своєрідне Гуляй-поле.

Ніхто з львівської делегації не поставив під сумнів незаперечний авторитет багаторічного в'язня сумління, незламного борця за волю України Левка Лук'яненка. Саме такий керманич потрібен тепер, коли імперські сили викликають бурю, коли центр дав Україні штормове попередження...

Борис Козловський

Іван Лисенко

ДАНИЛО НЕЧАЙ

Одним з найближчих бойових соратників Богдана Хмельницького у визвольній війні 1648-1654 років був вірний син українського народу, його улюбленець брацлавський полковник Данило Нечай, який відзначався неабиякою мужністю і героїзмом. ,,Сміливий лицар козацький, — говорить про нього народний переказ. — Махне своєю кривою козацькою шаблею, і сто ненависних ворогів падають мов снопи додолу''. Однак вірогідних фактів про його життя і діяльність, особливо до початку визвольної війни, збереглося дуже мало. Народився він на початку XVII століття на Київщині, в українській шляхетській родині. Відомо, що й молодший брат його Іван також належав до козацької старшини і навіть був одружений з дочкою Богдана Хмельницького — Степанидою. Ще в молодості Данило потрапив на Запоріжжя, де й дістав військове загартування. Хоча є відомості, що він деякий час перебував і серед донського козацтва.

Коли на початку 1648 року Україна була охоплена полум'ям селянських повстань, Нечай організовує розрізнені селянські загони і з властивою йому наполегливістю і рішучістю веде боротьбу проти польської шляхти на Поділлі й Волині. Весною цього ж року він приводить на Запоріжжя кілька селянських загонів для участі їх у визвольній війні, а сам повертається на Київщину, де за завданням Хмельницького продовжує організовувати нові загони, веде активну боротьбу проти місцевої шляхти, внаслідок чого майже все київське панство втекло до Польщі. Переслідуючи шляхту, загони Нечая досягають Волині, де поповнюються численними повстанцями. Варто сказати, що вони відзначалися неабиякою дисципліною і рішучістю в боротьбі. Перелякана шляхта в листах до Хмельницького порушує питання про передачу їм Нечая, оголошує значну суму грошей за його голову. Восени, за наказом Хмельницького, загони Нечая вливаються до основних сил української армії для боротьби з Польщею. Козаки Брацлавського полку на чолі з Данилом Нечаєм брали участь у Пилявецькій битві 1648 року та у визвольному поході в західноукраїнські землі, що закінчилися перемогою козаків.

Зимовий перепочинок 1648-1649 року не свідчив про завершення війни. Нечай був один з тих полковників, які вимагали від гетьмана продовження боротьби. Вже на початку 1649 року у Варшаві говорили, що ,,козак Нечай бунтує селян, яких зібралось уже понад 100 тисяч''.

У кінці травня 1649 року армія Хмельницького вирушила назустріч полякам. З метою дезорганізації шляхетського війська гетьман посилає на Меджибіж одного з кращих своїх полководців — Данила Нечая. Цей маневр брацлавського полковника справді завів у оману польське командування. На початку червня тут розпочалися запеклі бої, внаслідок яких поляки зазнали великих втрат. Коли ж вони дізналися, що слідом йде велике військо Хмельницького, то почали панічно відступати на Збараж, де зосереджувалися основні сили польської армії під командуванням Вишневецького. В кінці червня Хмельницький приступив до

облоги Збаража. Протягом майже місяця було проведено шість штурмів укріплень. 27 липня відбувся генеральний штурм фортеці, який ще більше ускладнив становище поляків. Однак на допомогу обложеним з Любліна поспішав король — Ян Казимир з 30-тисячним військом. Щоб не допустити з'єднання польських армій, Хмельницький залишає частину війська під Збаражем, а з рештою вирушає назустріч ворогові в напрямі Зборова.

У Зборівській битві полк Данила Нечая відіграв особливу роль. Коли 5 серпня Ян Казимир розпочав переправу річки Стріпи, Нечай чекав його у засаді. Як тільки переправилася частина ворожого війська, на нього зненацька налетіла козацька кіннота. Битва тривала до вечора, і майже весь аванґард королівської армії був знищений. Таким чином, поляки змушені були прийняти бій з Хмельницьким у невигідних для себе умовах. У дводенній битві ворожі війська зазнали великих втрат. Від остаточної поразки їх врятувала лише зрада кримського хана, союзника козаків, який почав вимагати від гетьмана перемир'я з поляками. Отже, Хмельницький змушений був укласти фактично невигідний для України Зборівський договір (8.VIII. 1649), чим викликав невдоволення козацтва.

Найбільше протестував Данило Нечай, який вимагав продовження боротьби. Цей конфлікт привів до тимчасового розриву брацлавского полковника з гетьманом. Нечай залишає Хмельницького й починає організовувати селянські загони на Волині і Поділлі. Повстанська війна набуває тут нечуваних розмірів: його армія нараховувала близько 40 тисяч чоловік. Це було велике організоване військо, яке протягом усього 1650 року наганяло страх навіть у Варшаві. В листах до гетьмана польська шляхта вимагала видачі Нечая, називаючи його ,,найбільшим бунтівником''. Повстанські загони боролися не лише з окремими маґнатами, але й з реґулярним польським військом, яке уряд посилав для охорони панських маєтків.

Коли в кінці 1650 року Ян Казимир розпочав нове посполите рушення проти України, Хмельницький помирився з Нечаєм, відрядивши його полк для охорони західних рубежів України. В січні 1651 року Потоцький і Калиновський вторглися на Україну. Нечай послав розвідку, але вона була знищена поляками. Отже, козаків ніхто не міг попередити про наближення ворога. В ніч на 20 лютого польська кіннота несподівано підійшла до містечка Красного, де стояв полк Нечая. Почалася жорстока січа. За свідченням сучасників Нечай бився в самій сорочці. Запалені особистим прикладом свого полководця, козаки з винятковим героїзмом відбивали натиск переважаючих сил ворога. Проте ряди козаків рідшали, а сам Нечай, одержавши кілька поранень, напівживим був винесений з поля бою. 22 лютого, стікаючи кров'ю, він помер на руках козаків. Вмираючи, він заповів козакам боротися за звільнення України до останніх сил. Оскаженілі ляхи знайшли труп Нечая і мстилися уже на мертвому: відрубали голову й понівечили тіло. Невеликому загонові вдалося взяти голову свого полковника і привезти її до Чигирина. Останки славетного полководця були поховані на Поділлі.

Могила, що її шапками насипали козаки, знаходиться біля села Черемошного (нині Погребищенський район Вінницької області), там встановлено і пам'ятник. Свого улюбленого героя народ оспівав у чудових історичних піснях і думах. *,,Україна''*

Спомини

І. Даців-,,Кравчик''

,,ЗАМІСТЬ ІМЕНИ''

Спомин дивізійника з України

Боже! Яка мати, породила
тих кривавих звірів
в людськім образі,
назва яким НКВД

Автор

Молодим хлопцем жив у селі, був учасником драмгуртка і хору, носив вишивану сорочку, багато читав всякої літератури. Закінчивши чотири кляси, дальше вчитись не мав змоги, вчився самотужки. Мені сьогодні, як згадаю, стає страшно і не віриться, що все це я міг витримати, але людина твердіша заліза.

22 червня, 1941 р. почалась німецько-більшовицька війна. Від Перемишля до Самбора не так вже далеко, то через декілька днів відділи словацького війська, яке воювало по стороні німців, вступили на Прикарпаття, і в тім часі до Самбора. До приходу словацьких військ до Самбора, НКВД ганялись, неначе голодні вовки, арештуючи підозрілих людей. Мали арештувати мене й моїх друзів, одначе нас попередили і ми скрились. Коли словацькі війська вступили до Самбора, всі сусідські села кинулись до самбірської тюрми. Самбірська тюрма — це велика структура, обведена високим муром, зверху якого були залізні штирі і колючий дріт. На дротах муру висіли трупи, трупи лежали по обох боках муру, деякі проколені багнетами. Мій сусід це пережив і бачив на власні очі. Це був четвер — торговий день у Самборі. Він пішов купити порося, і тут він попав під облаву. Брали всіх, хто попав, старих і молодих. Всіх зігнали на подвір'я тюрми і, розставивши під муром, один ряд стоячи, другий клячучи, третій сидячи. З-під тюрми поставили кулемет. Чи зі страху чи жалю, перша черга пройшла попід ноги. В цей момент вся маса народу здригнулась і кинулась тікати куди попало, попід і через мур. З верхніх поверхів тюрми виродки стали стріляти та кидати ґранати, але оскільки на вікнах грубі ґрати, то ґранати не долітали і рвались під вікнами тюрми. І все таки велика скількість людей спаслось, в тім числі і мій сусід.

Кати НКВД опустили самбірську тюрму, але ми були очевидцями, що вони залишили за собою. Боже! Нема такої кари, яка могла б пімститись на цих варварах!

Я і кількох моїх друзів задумали пізної осені 1941 року написати і поставити на сцені комедію ,,Подорож Молотова до Берліна''. Кожний з нас був автором цеї комедії, а мені доручили її написати. Комедія не була надрукована, її ставили всюди під руки. В ній, у комічній формі було представлено переговори

Рібентропа-Молотова, показано Сталіна, Будьонного і Ворошилова. Посміятись було з чого. Комедія поставлена сільським драматичним гуртком при нашій читальні ,,Просвіта'', пройшла з великим успіхом в нашому селі й інших селах.

Прийшов 1943 рік. Почала організуватися Дивізія ,,Галичина''. Я з моїми друзями, як тисячі молодих людей з різних околиць, пішли в ряди Дивізії. В усіх нас була думка, що це початок до української армії, вільної України. В 1944 році Дивізія ,,Галичина'' виїжджає на фронт під Броди. Можна собі уявити радість дивізійників, переїжджаючи почерез рідні українські міста і села. Я був ранений під Бродами, добившись до рідного села під хатою мого вуйка. 11 жовтня 1944 р. зупинилась фіра. Я тоді лікував хвору ногу капустяним листком, бо інших ліків не було. З фіри злізли чотири міліціонери, поляки з сусіднього села, три енкаведисти й один партизан-колпаківець, хлопець моїх років з Житомирщини (звали його Микола) в шапці кубанці з червоною стрічкою навскіс. Троє вдерлось до хати, ніякого страху я не відчував. Я не був героєм, але не був і боягузом. Ніякого спротиву я не чинив, був без зброї, крім того, змучений хворобою. Мене зв'язали і кинули на воза, троє сіли на мене і повезли в район. В районі мене кинули до пивниці. Я сказав собі, що мені тут смерть. В мене не було жалю, бо я вже стільки бачив смерти. Але внутрішній голос казав мені, і то уже не перший раз: ,,Ти будеш жити.'' — Я злився на цей голос: ,,Дурний ти, ще тіш мене.'' А він казав: ,,Будеш жити!'' І так сталося.

До темної пивниці зайшов ковпаківець, і почалось:

— Розкажи, як ти воював і виступав проти нашої влади і нашого народу?

— Проти нашого народу я ніколи не виступав — сказав я. — Ти виступаєш проти свого народу, — продовжую я.

— Як це розуміти? — питає колпаківець.

— Зовсім просто, — кажу я, — ти українець — не задумуючись про наслідки, входжу в свою роль. От, ти українець, разом з нашими відвічними ворогами ляхами і москалями, арештуєш мене українця. Як це назвати? — спитав я. — У нас таких називали яничарами.

Колпаківець зніяковів, я запримітив, що в нього вогкі очі. Мене стрясло. Я був готовий на все.

— Добре, — сказав він, — якщо тебе покличе мій шеф, пожалійся йому, що я тебе дуже бив, — він ходив по пивниці і повторяв ,,да, да''.

Я стояв у кутку і відходив, старався нічого не думати. Ще деякий час він нервово походив і, виходячи, сказав:

— Не забудь, що маєш сказати.

Після його відходу мені стало сумно-сумно, то хоч він ворог, але жива душа була зі мною, а тут тьма, немов могила, а внутрішній голос далі шепче: ,,Не бійся, ти переживеш.''

Опівночі мене покликали на слідство. Слідство завжди велось вночі. Охоронник-колпаківець штовхнув мене в двері до кімнати з портретами Леніна, Сталіна і Дзержинського. При столі сиділо троє чекістів. При моїй появі один з них піднявся.

— От маємо героя-фашиста і пісателя. Ну розказуй, як ти висміював великого вождя народів товариша Сталіна, героїв громадянської війни: Ворошилова, Будьонного.

Чомусь не докучили мені тим, що я був дивізійником, тільки весь час допитували про комедію ,,Подорож Молотова до Берліна'' і чи я не знаю, де мої друзі.

Він, похитуючись і дихаючи самогоном, підступив до мене. Я закрив очі, очікуючи удару. Нараз удар. Голова закрутилась, я впав, почув удар чоботом вбік, мене піднесли і тут почалось. Вони в трьох потішались надо мною, моє тіло вже не відчувало болю, я впав в незабуття. Прокинувся мокрий в тій же пивниці. І так було щодня. Не пригадую, коли мені вибили два зуби, чекіст хапав мене за волосся і бив якимось твердим предметом по шиї, при тому кричав: ,,Я тебе правдою б'ю''. В газеті ,,Правда'' був завинутий залізний прут.

Під час кількох днів звірства і допитів, настоювали, щоб я признався, де переховуються мої друзі. Про долю моїх друзів я нічогісінько не знав, тому я не міг нічого їм сказати.

Нарешті перестали. Дозволили на передачу, але їсти не було чим, зуби боліли. Я насилу зі сльозами на очах дещо ковтнув, трохи оклигавши, мене викличуть знову. У них є уже свідчення від місцевих активістів про мене і моїх кількох друзів. Я ніколи і нікому не заподіяв зла, правда деколи сперечався з тими, говорили, що в СССР рай, а Сталін наймудріший геній людства. Я говорив навпаки. Їхнє фальшиве свідчення це одна брехня. Я все заперечував.

Коли мені показали газету з заміткою, що силами аматорського гуртка на сцені читальні ,,Просвіти'' поставлено комедію ,,Подорож Молотова до Берліна'', яка пройшла з великим успіхом, комедію написали і підготовили: моє ім'я і моїх трьох друзів, заперечувати не було сенсу. Інші обвинувачення, що знаю, де переховуються мої друзі, відкидаю. Після двохнедільних мук, мене відправляють до Дрогобича на Бриґідки. Бриґідки — це величезна тюрма зі всім своїм страхіттям, велика понура споруда. Мене ведуть по довгому широкому коридорі, десь під землею. Світло тьм'яно-синього кольору, сюди і туди шастаються ковпаківці в заяложених фуфайках, хто в порваних валянках, обличчя на півдикі, все це створює враження прикрого сну. Я іду, хльопаючи черевиками, тримаючи в руках штани. На кінець слідча камера.

Колись у такій камері тримали двох, тепер тут було чоловік сорок. Задуха, сморід параші, яка стояла в куті. Всі сидять один одному між колінами, метра з півтора вільне місце. По черзі встаємо і проходжуємось, бо ноги терпнуть і висидіти неможливо. Люди всі місцеві господарі, інтелігенція, молоді і старі. В камері також синє світло, яке гнітюче діє на людину. Кожний думає про дальшу свою долю. У Бриґідках таж процедура — нічні допити і катування. Як людина могла все це витримати? Мені і тепер тремтить рука, коли пишу ці рядки.

Одного дня мені дали очну ставку. Двоє односельців (Цибулька і Зєньців), члени КПЗУ, давали свідчення і звинувачували мене у всіх земних гріхах. Цибулька сказав: ,,Тобі вже сонця не бачити. І твоїх трьох друзів знайдемо і покараємо, так як і тебе.

А то ми ще побачимо, — сказав я, хоч і я сам не вірив в ці слова.

Слідство закінчилось.

Одної ночі заходить охоронник і вигукує: ,,На букву ,,з''. Кожний старався промовчати, щоб не бути першим, щоб хоч хвилинку побути без тортур.

Після кількох кажу своє прізвище. — ,,Збирайся з речами''. Беру свій клунок,

в якому дві пари білизни, пальто. В одній руці клунок, другою підтримую штани (ременя забрали і ґудзики обрізали).

Мене заводять в якусь досить велику камеру. В мене була скручена сигарка з махорки, але не було де прикурити. В камері ми привчились добувати огонь: з вати скручували комок, відтак черевиком терли до підлоги, вату розривали, роздмухували і прикурювали.

Звучить команда: ,,Встати, суд іде!''

В залі я один і два охоронці. Заходять троє у ватних засмальцьованих куфайках і таких же штанях. Від них несло самогонним перегаром. Вони скоріше нагадували трактористів, ніж народній суд. Все це проходило опівночі — суд знаної ,,сталінської тройки'' — суд ,,старшого брата''.

Почалось читання обвинувачення, після чого вирок: ,,Іменем Української Радянської Соціялістичної Республіки, такогото, за зроблені злочини супроти радянської влади і любимого вождя народів товариша Сталіна, його близьких сорадників вірних ленінців товаришів Молотова, Ворошилова, Будьонного, участь у боях на боці фашистів, проти Радянського Союзу, суд постановляє (мну сигарку і байдуже слухаю, а голос внутрі: ,,Не бійся!'' Стараюсь не прислухуватись до нього) за вище наведені злочини по статті 54, 1а; 54, 11, до вищої міри покарання — розстрілу!

Я байдужий до вироку, до смерти.

Твоє послідне слово? — сказав один із тих драбуг.

Дайте прикурити, — сказав я.

Вам у коридорі дадуть. Вивести!

,,Ну що? — сказав я своєму внутрішньому голосу, — а ти потішав мене, от і маєш. Кінець! — ,,Ні!'' — каже голос, — я вже котрий то раз назвав його дурнем.

Взявши мене під руки, вивели в коридор. В коридорі я почув шум моторів: ,,Ага, включили мотори, щоб не чути, як розстрілюють, — подумав я.

От тут у мене підкосились ноги. Все таки, при всій моїй холднокровності і байдужності до життя, до смерти, мені стало жалко. Хто в двадцять років хоче вмирати? (Я до внутрішнього голосу: ,,А ти сказав: будеш жити!'' — ,,Будеш!'' — відповів він.)

Минаємо шумну частину коридора і підходимо до дверей камери. Я віджив. Камеру відкрили, і я опинився між такими, як я — смертниками, які, як і я, чекали свого часу. Найгіршою мукою є чекати на свій кінець.

Є різні натури, різні характери, які по-різному реаґують на дану ситуацію. Так було і тут. Одні сиділи, втупивши погляд в одну точку, інші нервово сіпались, треті ходили взад і в перед, немов хотіли втекти від смерти.

Камера на півпуста, так, що місця розминутись було досить. Я відчув симпатію до мого внутрішнього голосу, і тепер повірив йому, що не вмру. Тому відносно був спокійним. Ніхто ні з ким не хотів розмовляти. Настрій був пригнічений, на серці сум і жаль уже втраченого життя. Ні одно перо, ні один поет не може описати такий стан душі.

В таких очікуваннях, муках прийшло ще декілька днів. Одного дня прийшов охоронець, приніс папір і огризок олівця, роздав усім по листку паперу і сказав: ,,Пишіть помилування на ім'я голови Президії Верховної Ради, товаришу Калініну!

Написано було три слова: Голові Президії Верховної Ради СССР товаришу Калініну. Прошу помилувати мене і прізвище. От тобі і повний юридичний документ. Спочатку я думав відказатись, але голос мені підказав: ,,Пиши!'' — і я написав.

Системі не потрібні були трупи, а дармові раби, які зчасом і самі здохнуть, але покищо дадуть користь.

Приблизно через тиждень щось мені підказує: ,,Збирайся!''

Починаю збирати свої речі, складаю білизну, пальто, дещо з їжі, сухарі. Мене питають: ,,Що ти ворожиш?'' — Не знаю, що відповісти.

Камера відкрилась і знову: ,,На букву ,,З''. — Кажу своє прізвище. — ,,Виходь з речами!'' — Беру готовий клунок в руки, кивнувши рукою на прощання. В коридорі команда: ,,Лягай!'' — Я ліг лицем до підлоги. Попередження: ..Не піднімати голови!'' Лежу. Передо мною ще з десять чоловік, по черзі заходять в якісь двері. Я помітив, коли зайшов один чекіст і натиснув вимикач. Я зразу ж подумав: ,,Убивають електричним струмом.''

Приходить моя черга. В очах потемніло, ноги стали важкими, бо за порогом смерть! (,,Ну що? — кажу моєму голосові ,,Кінець!'' — ,,Ні!'' — відповів він). Переступивши поріг, я побачив своїх попередників, які стояли лицем до стіни з руками на шиї. Мені сказали підійти до стола, за яким сиділо троє у військовій формі зі знаками чину, на яких в той час я не розумівся. Мені зачитали звинувачення і українською мовою один із них сказав: ,,Ви виступали проти радянської влади. А радянська влада вас милує''. І читає: ,,В зв'язку з гуманністю законів УРСР виїздна сесія Верховного Суду заміняє вам розстріл на двадцять років каторги у віддалених таборах Радянського Союзу''. (Нічого собі радянська гуманність. — ,,А що?'' — говорить голос. — Я гірко посміхнувся.)

З цього часу я став людиною без імени. В моїй ,,метриці'', яку я підписав, було: прізвище: Каторжанин П-575. ,,П'' — це буква в азбуці, яка нараховувала одну тисячу від ,,А'' до ,,Я'', відтак все повторялося ,,2-А'' і т. д. На самий Йордан нас завантажили в телячі вагони і відправили до Харкова. В Харкові нас вивантажили і погнали в тюрму на ,,Холодну Гору''. Тюрма в Харкові стара, понура, і страшна, будована, мабуть, ще за Петра 1-го, або Катерини 11-ої, як більшість тюрем, сира, темна яма, непривітна, робила гнітюче враження. Ідучи в тюрму, навпроти нас виносили мертвих, на душі стало тяжко і гірко. До цього часу в тюрмі я не бачив мертвих. Загнали нас у велику камеру, сказали роздягнутися, зв'язали одяг і приготовитись в баню. Відтак голих погнали довкруги тюрми в баню, а на дворі сніг і мороз. Клунки з одягом здали в прожарку. Почалась баня, нас поливали з вужа холодною водою, на дверях стояло двох ,,синів'' Берії з вівчарками, діватись нікуди: звідти холодна вода, звідси злі пси. Процедура миття закінчилась. Нам викидали одяг з прожарки. У мене був гарний гуцульський кожушок (кептар). Після прожарки з нього остався один шкурлат. Мені стало шкода кожушка. Одягнувшись, нас загнали у велику камеру. В камері повно народу. Примостившись в кутку з товаришем з Бриґідок, якого прізвище починалось на ту букву, що і моє, я щиро ділився з ним рештками сухарів. Не подумав я, що згодом він спасе мене від смерти.

В такому скупченні народа важко було добитися до тої баланди, яку давали

нам. Дехто міг і два рази взяти, а я був фізично заслабий. Правда, деколи мені вдалось отримати цю бурду, яка була з мерзлої капусти та затухлого пшона; капуста, очевидно, не мита, бо по зубах скреготів пісок. Бувало так, що по декілька днів не давали хліба, тоді вся тюрма хором кричала: ,,Хліба! Хліба!'' Це було страшне. На крик врывались охоронці і киями годували, кого попало і як попало.

Між тою різнорідною масою шастали злодії, які відбирали добрі речі у людей: пальта, светри, білизну й інше. Пожалуватись не було кому. Нас готували на етап, а тому видали всім шапки з якоїсь мішковини. Шапка виглядала на єпископську мітру. Коли все було готове, нас вставили по чотири і в супроводі охорони з собаками повели по вулицях Харкова до поїзду. В наших шапках ми мали вигляд ,,святих отців'' в тих мітрах. По вулицях нас зустрічав натовп народу. За нами обдертими й нужденними, дехто плакав, але були і такі які кидали на нас камінням, плювали і кричали непристойні репліки, буцімто, ми винні в їхній біді.

Нас вели до телячих вагонів. У моєму вагоні було сто двадцять чоловік. Приказали здати взуття. Об'язую ноги білизною, згадав свій кожушок. У вагоні примітивна пічка з залізної бочки, трохи вугілля, але вона ніколи не нагріє діравого вагону. На дворі сильний мороз. Поїзд рушив. Куди? Вранці кинули по буханці хліба на десятьох. Хліб замерзлий, тухла горохова консерва також. Гріємо все це біля печі, щоб якось розділити. Нічого до пиття — лижем ледяні сосульки біля дверей вагона. Рано і у вечері перевірка. Зганяють всіх в один кут, двоє стають з дерев'яними молотками і рахують, б'ючи молотками, куди попало. Молоток на довгій ручці, то очевидно, ці виродки любили свою роботу, бо удар не минув нікого. Вони цю процедуру виконували дуже ретельно з великим задоволенням. Везли нас два місяці, поїзд часто простоював у дорозі — то замети, то ще щось, зрештою, хто міг знати, що там робиться. На кінець доїхали. Воркута!

Тут почалось справжнє пекло на землі, якого і сатана не міг би придумати. Вивантажившись, по нас потягнуло страшним холодом 40° Ц морозу, і страшний вітер, який пронизував до кісток, забирався в кожну шпарину, кидаючи в обличчя сухим, чорним від вугільної пилюки, снігом.

Нас загнали в якийсь старий барак, який був такий чорний, як сніг надворі. Барак до самого верху засипаний снігом. Нам почали видаввати теплий одяг, старі порвані куфайки і такі штани. Забрали в нас ,,мітри'' і видали шапки-вушанки з обрізаним дашком, а замість нього на чолі нашита латка, а на ній ,,К Т Р-П-75''. У куфайці вирізана діра від плеча до плеча, і широка на 10 см. латка і число те саме, на правій нозі, вище коліна, теж те саме число. Кожний з нас був ретельно пронумерований і полічений. Крім того, видали ватні бурки. Спершу вони були приємними — м'які й теплі, — але коли намокли, то вже ніколи не висихали. Після всієї процедури, на нас чекали купці, немов у Кафі, на невільницькому ринку. Нас шістдесят чоловік букви ,,П'' відібрали, і на машинах під конвоєм повезли в лягер. В лягері таке ж страхіття: чорно, все занесено снігом. Видали по бляшанці з американської консерви, в яку ми брали їжу, яку відразу випивали. Це була якась бурда з турнепсу. (рослина, яка за коротке літо виростає на далекій півночі, подібна до нашого кормового буряка, водяниста, при варенні має неприємний запах).

Після цього загнали в темний барак, де вже і було багато народу. В куті стояла велика відхожа бочка (параша). Барак закритий на замок. На підсипуватих вікнах ґрати. Настрій тяжкий, пригнічений. В бараку попід стіни нари у два яруси. Тут заходять нарядчики. (Люди, які виконували функції обліку та виводу на роботу; їх називали ,,з/к'', то зназить, які мали строк до десяти років. Вони вільно ходили по зоні.) Були це злодії-аферисти, бувші троцькісти і рід іншого збору покидьків суспільства. Були це явні помічники адміністрації та охоронців.

Нарядчики розприділили всіх по бриґадах і попередили бути готовими назавтра на роботу. Всі лягають на голі нари, прикрившись чим хто мав. Раненько в барак вриваються нарядчики з охороною, з криком б'ючи палками, погнали до їдальні, де кожний отримав свою пайку і бурду з рибячих голів. Відтак погнали до воріт. За воротами по обидва боки охорона з автоматами і псами, до копальні було з кілометер.

Команда: ,,Рівно чотири! Крок вправо! Крок вліво! Рахуємо. При втечі стріляємо без попередження!''

Всі тиснуться до середини, собаки гарчать. Управління копальні знаходилось в такому ж примітивному бараку. Маленька будівля, де видавали гірничі лямпи. Дають дві на двадцять чоловік. Десятник і бриґадир з/к мають акомулятори. Пішком спускаємось в шахту, метрів 800. Все обмерзло ледом. Міцно тримаємось за поруччя і сходимо вниз, вниз — це ще пів лиха, а як на верх? Поки ми спустились, зривники відпалили вугілля. (Зривники були німці з Поволжжя, під час війни виселені на північ, були вони вільні.)

У відпалі стоїть їдкий дим від амуналу, палками заганяють туди, дим душить, усі страшно кашляють. Так, ,,Родіна требує вугілля''. При світлі цього каганця вантажимо вугілля. В шахті мокро, вода тече, промокли бурки, які вже ніколи не висихали, промокли штани, фуфайка.

Нарешті кінець зміни. Виходимо на поверхню. Тримаюсь за поруччя всіма силами — руками, ногами, зубами, щоб не зірватись, бо то смерть. Піднімаємось по цій ледяній горі. Хтось подає команду: ,,Передишка!''

Передній мав каганець, останні ішли наосліп. Нарешті вибрались. Тут нас привітав 45° мороз і страшний вітер (там зветься ,,пурга'', лютує в березні). Сховатись нема де, одяг відразу замерзає і стає немов панцир. Гуртуємось докупи, холоду не відчуваєш, очевидно, тому, що одяг покрився ледом і не пропускає вітру. Рухаємось, як закутий в панцер. В лягер не ведуть поки останній не вийде. Тоді перераховують і така сама процедура — собаки і охорона з автоматами. Під воротами лагера перекличка ,,А-75'', ,,Б-30'' і т. д. Добре, якщо попадеш першим, зайшов за ворота і барак, а як останній то вже і спати ніколи. Страшно хочеться пити від солених голів риби, всі набирають в банки снігу і, обсівши ,,буржуйку'', топлять сніг, щоб згасити спрагу. (Сніг топили для варення й інших цілей так, якби води не було). І так щодня — роками. Почалось захворювання, червінка, цинга, всі ходили спухлі, ледве ноги переставляли. В шахті обвали, зриви, люди гинуть на очах. Найбільше — відчула інтеліґенція: учителі, професори, адвокати та інші, щасливими були лікарі і кравці; лікар лікував, а кравець шив рукавиці, латав штани. Вони були в відносному теплі.

Етапи прибували кожний день і заміняли тих, що віддали Богові душу. Між

свіжоприбулими шастали злодії, відбираючи в змордованих людей все, що їм подобалось. Ніякої управи на це не було. Злодії поділялись на касти. Перші були злодії в законі — це були ,,аси'', які нічого не робили і нікого не боялись. В них були свої ,,шестьорки'', які носили їм їжу з кухні. Після них ішли ,,суки'' — це ті, які були на різних лягерних посадах — кухарі, банщики, прачки й інші. Це люди, які не знали життя на волі, а лягер був для них рідний дім, одним словом — це були покидьки суспільства. Одні і другі були страшними ворогами. Одні других вбивали, і це в лягері було нормальне явище. Вони могли першого зустрічного програти в карти з метою убивства. В таку то компанію кинули нас з одною ціллю, чим скорше прикінчити нас, як ворогів комунізму. Треба було щось робити, щоб якось вижити. Прийшовши в барак, лягаємо на нари, накрившись мокрою фуфайкою, під голову ложимо мокрі бурки, і так дихаючи, зігріваємось. Вранці то саме: ,,Піднімайсь!'' І б'ють куди попало.

Кинулись воші, а по стінах блощиць була тьма. Вони лізли по стінах на стелю і, мов літаки, пікували на людей. Один жах! Тіло нило, свербіло — одна мука.

В лягері був один барак жінок. Вони також працювали в шахті, всі, як і ми, молоді 18-20 років. Зі мною в бригаді працювала Ніна Франчук, моїх років, свідома гарна дівчина.

Раз у місяць водили до бані. В баню заганяли разом мужчин і жінок. Правда, розрізнити хто є мужчина, а хто жінка, було трудно — всі пострижені на нульку, всіх шкіра і кости, всі живі трупи. Як проходив до бані ритуал? В'язати одяг і здати в прожарку. Тоді підходить баньчик і дає на руку якоїсь чорної смердючої мазюки, витираєш на макушку, відтак з шалькою підходиш по воду. Воду топили з снігу. Вода чорна, баньчик набирає воду, в черпаку діра, в кулак. Поки до шальки — то попало з літри. Одним словом, розмазав на макушці мило і став ще чорнішим, як був.

Голення волосся, де тільки росло. І тут монголи дикі: мужчин голять жінки, жінок голять мужчини. При тому регочуть. Бритва тупа, немов серп, закусуєш зуби від болю. Правду казав Чернишевський: ,,В наших жилах тече монгольська кров''. Треба було ще додати: дика!

Народ став масово вмирати. Ведуть з роботи чоловік десять, доходячи, тягнуть великі сани з трупами — чоловік двадцять — всі голі, в різних позах. Що-день, щораз то більше. До прохідної підключилась Ніна, вона рахувалась в нашій бриґаді. Пайок хліба вона отримувала від нас. Я відносив для неї хліб. Кожний раз вона віддавала хліб мені. Дальше носити я відмовився, мені було незручно, носив хтось інший, але вона, долучивши до бриґади, приносила і віддавала мені свою пайку хліба. Яка благородна душа! Правда, вона не так голодувала, як ми, бо на кухні працювали дівчата, її подруги, які її підкормлювали. В копальні ніякого нагляду, ніякої техніки безпеки, постійні каліцтва і смерть. Нікому до цього не було діла. В лягері різний народ: литовці, латиші, естонці, росіяни, молдавини, китайці. Основна маса — це українці з Галичини. Були там бувші військовополонені, ,,ізмєнніки родіни'', власовці, українські народні стрільці, дивізійники, упівці і просто звичайні наші невинні люди, загнані сюди тільки за те, що народились українцями, і їх треба було стерти з лиця землі. Очевидно, це було пляноване нищення української нації, але вона, всім наперекір, вижила!

А народ твій вільний був,
Він віки цілі стояв
У ряді вільних держав.

Та хоч впав, то все живе,
творить знов життя нове,

Пятдесят нас мільйонів,
В нас усіх міцні долоні,

Кожний м'яз у нас ґраніт,
Ми збудуєм інший світ!

Між цим морем народу шастали злодії. Були це перші помічники лагерного начальства та охорони, їм все сходило з рук. Треба було якось об'єднатись, боронитись і давати відсіч тій банді.

Тяжка дійсність! На довгі роки один сум! На Воркуті, від 15-го квітня починається день, який тягнеться шість місяців до 15-го вересня, відтак починається ніч. Якось все це було незвичним, сонце не сходить і не заходить, як у нас, і ходить по колу. В липні і в серпні настає коротке літо, буває досить гаряче, але і на Петра випав великий сніг. Рослини ніякої нема, ростуть корчики карликової березі, ніякої пташки, чи звіра нема, одна біла плахта, а на цій білій пустелі лягери і дроти, дроти, і змордовані чорні від вугільної пилюки ходячі тіні.

Відчуваю що слабну, сили покидають мене і тут мій товариш із Бриґідок, лікар, виручає, кладе мене в лікарню — ,,дістрофік''. Очевидно не забув мої сухарі. Що таке лягерна лікарня? Це місце, де люди йшли вмирати. Темний барак, голі нари, хворі одягнені в марлеві ,,труси'' і ,,майки'', прикриті якимсь рядном, всі худі — одні кості та шкіра. Ставало гірко на душі, коли дивишся на ці живі трупи, які, сидячи на нарах, розмазували ложку вівсяної каші на хліб і уявляли, що їдять хліб з маслом, при тому розказували один одному, які котлети робила його жінка, які варенники і як вони смакували. А були то колись на волі солідні люди, всіма шановані, а тут чудаки.

Прокидаючись, вранці бачимо біля себе мертвих. Мертвих виносили за браму в шопу і коли набралось чоловік двадцять, їх кидали на сани і везли голих трупів у тундру. Оскільки відносно до інших, я був сильнішим, нас двох виносило мертвих з лікарні. Виносимо молоду дівчину, прикривши її якоюсь веретою. При воротах стали в черзі. Перед нами людина на санках, охоронець підходить до трупа і молотком б'є по голові і гострою швайкою коле п'яту, щоб бува не вивезли живого. Коли він штрикнув швайкою в ногу, людина здригнулась.

— Ти куди везеш? — закричав охоронець. — Повертай назад! Живого везеш?

Санітар розвернув санки і, лаючи російським матом: ,,Таку твою мать, не міг промовчати, поки я тебе за ворота не вивезу, а тепер везти тебе назад?

Людина безсило лежала.

Ми винесли свою жертву. В шопі було вже з десяток мерців, які безладно лежали. Чомусь не відчувалось жалю, ані співчуття. До всього став байдужий.

І так минали роки. З дому ніякої вістки. Але чомусь мовчить мій внутрішній голос? Мабуть, програв суперечку зі мною.

Через деякий час мій друг влаштовує мене на шпитальну кухню мити посуду. Не знаю, чи хто повірить, але прийшовши на кухню, перші дні я з'їдав ведро вівсяної каші — так восьмилітрове ведро! Старшим кухарем був китаєць, дуже добра людина. Кухарем був Афанасій Фортуна, бувший особистий шофер голови уряду УРСР Любченка, розстріляного за приналежність до СВУ. Він багато розказував мені про цю людину.

Помало починаю поправлятись і набирати сили. Рядом з кухнею була кипятілка. Кипятільщиком був колишній генерал Червоної Армії Суріков. У війну командував наземною повітряною обороною Києва, відтак полон відбував в кріпості до визволення Червоною Армією. От і йому подякували — двадцять років каторги! Він ніяк не міг зрозуміти, чому і за що? Але і тут залишився патріотом комуністичних ідей.

Все це мені підтвердили колишні офіцери, які служили під його командою. Генерал мав жалюгідний вигляд: на ногах великі чуні, фуфайка порвана, з якої висіли клапті вати, такі ж порвані штани. Вишкребши котли, я виносив ці вишкрібки генералові. Він дякував і жадно їв цю кашу. Генерал був високого росту. Завжди перед першим Травня, і Жовтневими святами його садили в бур. (Це тюрма в тюрмі — барак посиленого режиму.)

І так минали роки, я почувався не зле, але в один день я страшно простудився. Мене продуло, піднялась висока гарячка. Положення стало критичне, я нічого не пам'ятав. Мій друг не відходив від мене і нікого з лікарів не пускав до мене. Коли вже він змучився, оставляв біля мене санітара, який слідкував за моїм станом. Коли я пускав очі під лоб, він кликав лікаря — мого друга. Лікар мав готовий шприц, і я оживав. Він спас мене.

Зустрінувшись на волі, він мені казав, що не вірив, що я виживу. Потроху хлопці приспособились до такого життя, стали гуртуватись проти злодіїв і аферистів, ми стали диктувати по-своєму лагерне життя.

Пригадую такий випадок. Після виздоровлення мене направили в бриґаду посадчиків. Це була тяжка і небезпечна робота. Ми підрубували і осаджували старі виробітки, нас було дванадцять хлопців — усі свої. Оскільки ми працювали тільки на виклик, нас примістили в бараку, де жили начальники і бугальтерія шахти. Цей барак не замикали. Десь у п'ятдесятих роках нам стали видавати гроші. Наша бриґада отримувала, як на лагер, непогану платню — крабованців 200 на місяць. Злодії наклали на нас податок, то значить по 100 карб. віддавати їм. Один із їхніх ватажків, підійшовши до нашого бриґадира, заявив злодійсь;ким жаргоном:

— Василю, з кожної місячної виплати сто карб. для нас! Ясно!

— Рублі — карбованці лежать під землею. Іди і здобувай, відповів Василь

— Ну дивись! — сказав бандит. — Щоб не пожалів!

— А то буде видно, — сказав Василь.

Між злодіями Василь мав своїх людей, які йому сказали:

— Василю, бережись, бо сьогодні на тебе буде наступ. Усі блатні хочуть вас порізати!

Ми почали радитись, що робити? Вирішили принести в зону сокири. Кожний із нас мав свою сокиру на довгій ручці. Це був інструмент для нашої

роботи. Сокири були гострі, як бритва. Збиваємо ручки і приносимо їх в лагер, заховавши ззаду кожуха. На вахті розчіпаємо кожухи і даємо себе шмонати. Обмацавши нас, пропускають в зону. Слава Богу, принесли.

В ночі Василь розставляє по двох біля вікон, двох біля дверей, двох в центрі бараку. На порозі протягуємо ланцюг нище коліна. Приказ: ,,Бити обухами між плечі, двом в'язати простинями і засувати під нари''.

Нараз шум, бандити пішли в наступ з ножами, ломами виламують двері. Передні наткнувшись на ланцюг падають, задні натискають. Але хлопці добре орудують сокирами. Четверо запоморочених затягуємо всередину, зв'язуємо і під нари. Від дверей бндити відступили, кинулись до вікон. Тут те саме. Взято ще чотирьох в полон. Крім того, взяли вісім ножів. Бій закінчився. Витягуємо полонених — ну, а там, як годиться.

Вранці про події ночі довідалось лагерне начальство, всіх викликали до начальника лягера.

Ви що, бандити, фронт відкрили? — запитав.

— Ми стояли в обороні! — сказав Василь. Якщо ви не заберете їх звідси, то ми всіх переб'ємо.

Через деілька днів злодіїв забрали. Всі ми дуже дружньо жили однією скривдженою сім'єю. Так одноманітно в переміжку зі смертю протікало каторжне життя.

Аж настав день смерти сатрапа. Великий кат народів, виродок диявола, закінчив свій кривавий ганебний шлях. Мабуть, ніхто із нас ніколи в житті не зазнав більшої радости, як в цей день. Я довго не розмовляв зі своїм голосом, десь він згубився, але в цей день він сказав мені два слова: ,,Ну що?

Я відповів: ,,Гаразд добре!''

Всі збуджені чекали чогось, чуда, волі. Ох, як страшно, тяжко чекати невідомого, надії.

1953 рік — амнестія. Кому?

Всім покидькам, злодіям, аферистам, троцькістам. А ми? Стаття 54, 1А, 54, 11, амнестії не підлягає! — сказано чітко і ясно, — це жах!

В ці часи ми тримали зв'язки з іншими лягерами, зв'язковими були шофери, зривники і робітники з німців з Поволжя, які були вільнопереселенцями.

Одного дня охоронець прошмонав нашого зв'язківця та забрав в нього записки, адресовані мені і одному товаришеві литовцеві, який працював зубним лікарем. Оскільки цей, як ми його називали, Ванька, був очевидно малограмотний або зовсім неграмотний, то не зміг прочитати по-українському, а по-російському тим більше. Він прийшов в бугальтерію і дав прочитав листи бугальтерові. Бугальтер прочитав і сказав, що це листи від дівчат. Прийшовши в барак, бугальтер розказав мені зміст листа. Листи охоронець поклав на стіл оперативникові. Тут же біжу до литовця — зубного лікаря. Я дуже дружньо з ним жив, сам він колишній поручник польської армії, сидів в Картузькій Березі, за приналежність до литовської підпільної організації.

Микола посилає чоловіка покликати ,,шестьорку опера'' (пуцера). Ним виявився той самий санітар, який вивозив живу людину.

— Саша! — каже лікар, посадивши його на крісло. — Тобі необхідно негайно робити зуби!

— Поомлядавши його зуби, почав розмову.

— Знаєш, Саша! в твого хазяїна на столі є два листи від дівчини. Забери і принеси мені.

Зековець відразу погодився. Через декілька хвилин листи були в нас. Листи — інструкція: Негайно почати страйк!

Чутка про страйк блискавкою розійшлась по лагеру, появились листівки, писані рукою. В один момент все стало! На шахтах появились чорні прапори. Страйк почався. В умовах більшовицької влади — це було не можливим — це куля в лоб. Начальство, ані охорона не наважувались зайти в лягер.

Боротьба почалась на життя і смерть! На залізниці зібралось багато порожних вагонів, але ніхто їх не вантажив. Стала загроза для північного фльоту та Ленінграду, для яких в основному відправляли наш вугіль. Страйк тривав досить довго. На придушення страйку була викликана дивізія НКВД. Приїхали високі достойники із ЦК і генеральний прокуратор, не пам'ятаю чи то Вишинський, чи Руденко.

Подаємо наші вимоги: Дати волю всім, як ні, то зірвемо шахту!

Вони знали, що страйк довго не протримає, бо не будемо мати харчів, але зірвати шахту ми зможемо.

Даємо десять днів часу. Нам пообіцяли ,,розібратись''. І так почався негайний перегляд судових справ, 1945 рік. Прийшов наказ звільнити всіх, хто був арештований. Неповнолітні, дальше йшли інваліди. Перша листівка волі прилетіла, були зняті замки і ґрати. В 1955 році почали звільняти тих, хто відбув дві третини строку. 11 жовтня 1955 року, звільнили і мене. Я отримав вовчий пашпорт і виїхав з Воркутського пекла на волю, на Україну! Лишивши в північних снігах прах моїх друзів, про що не забуду до смерти! Із шістдесят каторжних букви ,,П'' осталось четверо. От і результат гнилої більшовицької ідеї!

Дорогий читачу, якщо є хто з живих свідків мордів у Самборі, Дрогобичі, свідків Воркутського пекла, прошу потвредити правдивість написаного.

СЛАВА УКРАЇНІ!

Львів, 10 березня, 1990 року.

Замітка: Як автор згадує, із чотирьох друзів, які разом продумали комедію ,,Договір Молотова з Рібентропом'', себто, ,,Подорож Молотова до Берліна'', тільки двох залишилося між живими, а саме: автор споминів живе в Україні у Львові, другий живе в США. Інші двох згинули в УПА в 1948 році.

Пересилаючи свій рукопис листами на протязі одного року, я зложив його в цілість і переписав.

О. Бандерський

Фейлетон

Ро-Ко

БРАНКА СЕЛЕПКА ЛАВОЧКИ

«Драматизація»

Постать Селепка Лавочки створив письменник Юрій Тис-Крохмалюк і спопуляризував його як ,,національного героя'' у гумористичному творі *Щоденник Селепка Лавочки,* який вийшов двома накладами. У цій ,,драматизації'' я представляю ,,самостійну'' постать цього ,,національного'' героя, який, принаймні серед дивізійників, став народною постаттю й виступав на сценах діяспори в різних многологах і діялогах.

Автор

На сцені біля дверей з лівого боку стоїть стіл. За столом сидить середнього віку мужчина. Це урядник Військової управи. Під задньою стіною бовга лавка. З правого боку сцени двері ведуть до іншої кімнати, де діє лікарська комісія. Дія відбувається на весні 1943 року у Львові. Тоді багато голосилося до щойно проголошеної дивізії ,,Галичина''.

Входить несміливо селянський хлопець на ім'я Іваcько.

ІВАСЬКО: То тут, пане приймають до дивізії?

УРЯДНИК: Тут, тут. Підходіть до столу, я тебе запишу. Згодом сядь на лавку й зачекай на лікарську комісію. Як ся називаєш?

Коли Івасько ступає до столу, на сцену самовпевненим кроком входить Юсько, міський хлопець.

ІВАСЬКО: Я називаюсє Івасько Паращук. А живо мене приймут до дивізії?

УРЯДНИК: Живо, дуже живо, не бійсє!

Урядник реєструє Іваська, який сідає на лавку, згодом Юська, який сідає біля Іваська.

ЮСЬКО: *(звертається до Іваська)* Ти звідки?

ІВАСЬКО: З Боднарівки. А ви звідки?

ЮСЬКО: Що, не пізнаєш пана з міста?

ІВАСЬКО: Ви також до дивізії?

ЮСЬКО: Го, го! А що ти думаєш, я прийшов на ярмарок свині купувати?

ІВАСЬКО: А чо ви йдете до дивізії?

ЮСЬКО: Ну маєш. Ти цілком щось не теє. Не питай дурниць, бо сьогодні навіть дитина знає, що кожний іде до дивізії за Україну битися.

ІВАСЬКО: А мої тато кажуть, що Україна вже раз вибухла і знову вибухне.

Входить група голосних молодих добровольців, які реєструються в урядника.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Яка то дивізія популярна! Всі молоді і старі голосяться!

ДРУГИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Так, така популярна, що будуть замикати ,,Маслосоюз'' і ,,Центросоюз'', бо всі працівники йдуть до дивізії.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Не тому, що їхні працівники зголосилися, а тому, що не мають що продавати.

Нагло двері з гуркотом відчиняються і поліцай впихає досередини молодого мужчину, який вимахує капелюхом. Його краватка дещо пересунена набакер. Він вимахує капелюхом, немов відганяє від себе поліцая. Голови всіх звертаються в його бік, дехто встає і підступає до нього. Він поправляє краватку, крокуючи до стола. Перед ним всі розступаються. Він дуже голосно каже:

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: Пане предсіднику, я є Селепко Лавочка, як ще не знаєте...

УРЯДНИК: *(перериває йому, махаючи протестаційно руками)* Я не є жадний предсідник...

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: А чому ви тут сидите, як ви не предсідник *(наголошує) ,,сідник'', показує на поліцая.)* Пане предсіднику, скажіть тому поліцаєві, щоб він так мною не потуряв. Не бачите, що я прийшов добровільно? *(До глядачів)* Не досить, що забрав мені всю сахарину, ще й хоче слід за сахариною замести.

Примітка: Під час війни сахарина була попитним товаром на чорному ринку, бо не було цукру. Паскарі добре заробляли на перепродажі сахарини.

УРЯДНИК: Папери у вас є?

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: Маю тільки фотографію. *(подає урядникові фотографію, а під світлиною банкнот 100 злотих. Урядник оглядаючи фотографію, спритно ховає гроші до кишені.)*

УРЯДНИК: Впорядку. Прийнятий.

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: *(нахиляється до урядника й шепче йому)* А сто злотих?

УРЯДНИК: *(відповідає притисненим шепотом)* Сто злотих — на дивізію.

З лікарської кімнати виходить дівчина, щоб викликати наступного до комісії.

ДІВЧИНА: Наступний доброволець до комісії!

Всі добровольці встають, але ніхто не певний, хто наступний. Селепко Лавочка сидить. Урядник помахом руки кличе до себе поліцая.

Вони оба підходять до Селепка Лавочки й беруть його попід пахви, прямуючи до дверей комісії. Селепко Лавочка ображено виривається з їх рук і, задерши голову догори, йде вояцьким кроком до дверей.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Ми тут чекаємо, а паскар навіть до дивізії має протекцію!

На сцену входить дівчина, літ 25, модно одягнена, тобто в коротку, поза коліна, зелену спідничку й квітчасту блюзу з короткими рукавами. На ногах лякерки на високих підборах. Вона схвильована, аж рум'яна. Вона розглядається по залі й поволі підходить до стола. Це ,,наречена'' Селепка Лавочки — Меланія.

УРЯДНИК: *(пильно придивляється до Меланії, підсміхаючися)* Що ж не бачите, панунцю, що тут тільки для мужчин? Жінок наразі не потрібно. *(До публіки)* Прошу Бога, щоб для них спеціяльну бранку зробили. Перший пішлю свою жінку. Може в дивізії скоро дослужиться вищої ранґи, бо вона дуже здібна — знаменито вміє мною командувати.

МЕЛАНІЯ: Не бійтеся, панцю, я з вами не піду. На щастя, жінки мають більше розуму, як мужчини. Я прийшла сюди спитатися, чи не зголосився до дивізії один пан, такий на все здібний...

ЮСЬКО: *(втручається в розмову)* Від вас і десять панів втекло б до дивізії...

УРЯДНИК: *(помахує пальцем до Юзька, не відриваючи очей від Меланії)* Як ваш пан виглядає?

МЕЛАНІЯ: *(при описі допомагає собі руками)* Пристійний, дуже пристійний. Високий, чорнявий, сині очі... *(До публіки.)* А найважніше, зараза, забрала від мене всю сахарину.

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Може подібний до мене?

МЕЛАНІЯ: Подібний до тебе тим, чого в тебе не видно.

УРЯДНИК: Хто він є — ваш чоловік, наречений?

МЕЛАНІЯ: Ані чоловік, ані наречений... Щось посередині.

УРЯДНИК: Як називається?

МЕЛАНІЯ: Лавочка, пан Селепко Лавочка.

УРЯДНИК: *(дивиться у список)* Гм... Так, зголосився. Буде напевно прийнятий.

МЕЛАНІЯ: *(починає вдавано лементувати)* Ох, горе моє... Як мені самій жити в такі важкі часи? Що маю робити?

ПЕРШИЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Ходіть з нами воювати!

ТРЕТІЙ ДОБРОВОЛЕЦЬ: Я вас прийму до своєї чоти.

МЕЛАНІЯ: *(До публіки)* Що мені робити? Треба якось собі раду давати — на все є спосіб. *(Показує на поліцая).* Той поліцай нічого собі... Не паскудний і власть має... *(Підступає до поліцая і говорить влесливим тоном, погладжуючи його блискучий пояс.)* Який у вас гарний пояс... Тут так небезпечно серед тих дикунів... Може б біля вас знайти мені захист?

ПОЛІЦАЙ: *(ніяковіє, але видно, що йому приємність справляють Меланині слова й манера)* Для вас, ласкава панунцю, все зроблю, бо ви німічна особа. Для тих інших — дивізія!

Меланія непомітно посувається все ближче до поліцая і так врешті пригортається своїм тілом до нього.

Від лікарської комісії виходить Селепко Лавочка, на ходу защіпаючи штани. В руці тримає решту одягу. У нього на грудях видніє велика печатка ,,ПРИЙНЯТИЙ'', а на плечах «1». Селепко Лавочка гордо вказує пальцем на груди. В той сам час до нього підбігає Меланія. Селепко Лавочка різко обертається з наміром повернутися до лікарської кімнати, але двері заступає дівчина з комісії. Тоді він спокійно й повільно наближається до Меланії, яка нагло майже попадає в істеричний крик з плачем.

МЕЛАНІЯ: То ти такий! Зрадив мене! Втік від мене! Боягуз! *(Починає схлипувати)* В такий грізний час залишаєш мене німічну й невинну, як ягнятко? *(Підходить близько до нього й шепче на вухо)* А де сахарина?

Селепко Лавочка стоїть збентежено і (до публіки) розводить руками. Врешті Меланія зрезиґновано повертається до поліцая.

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: *(повільно ступає до поліцая й майже кричить йому в лице)* То ти мене зовсім в банкроти післав! Ограбував мене з сахарини, завів мене до бранки до дивізії, а на додаток *(іронічно)* вкрав мою кохану Меланю!

МЕЛАНІЯ: *(до поліцая)* То ти маєш сахарину? *(пригортається до нього)* Ох, як солодко біля тебе. Ходімо звідсіль. Тут так несимпатично. *(Обоє йдуть до дверей)*

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: *(кричить вслід за ними)* Не дери так носа догори! Я в дивізії буду офіцером! *(До публіки)* Напевно! — Тоді знайду тебе і пішлю до прусського бавора свиней пасти!

ПОЛІЦАЙ: *(показує голову через двері)* Не дуйся так. Ти ще не бачив війська, а я вже всюди був. Через тиждень побачиш, чим ти будеш в дивізії. Я тобі наперед скажу, щоб ти собі тим не морочив голови: ти будеш в дивізії велике ніщо!

СЕЛЕПКО ЛАВОЧКА: Я ніщо? Побачиш ще чим я буду! То ти навіть не будеш велике ніщо, бо ти вже є найбільше ніщо! А я з дивізії вийду національним героєм!

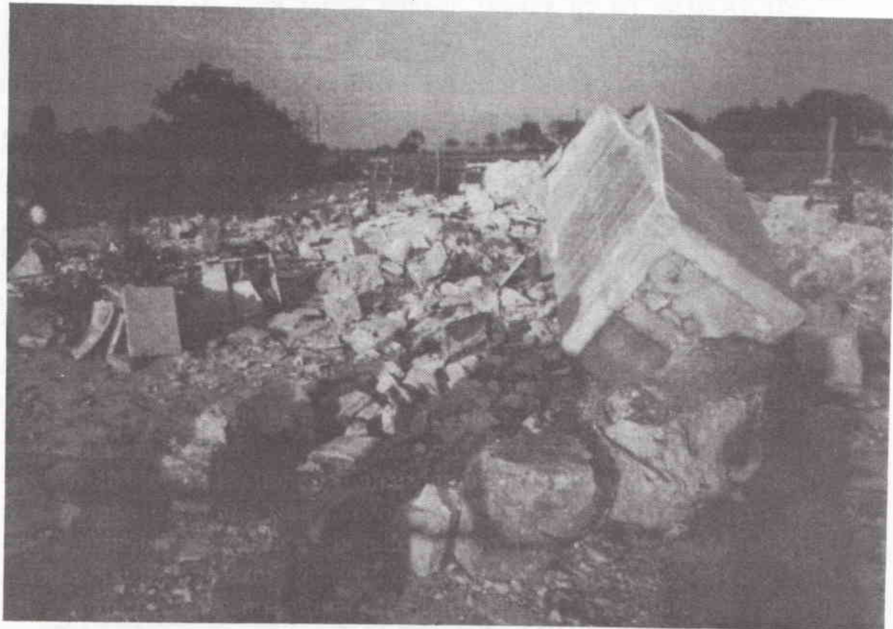
І так сталося...

Михайло Березовський

РЕПОРТАЖ ІЗ ПОЇЗДКИ ДО ЯСЕНОВА

З мого 10-денного побуту у Львові, Золочові, Перемишлянах і у Бібрці я один день присвятив на поїздку до села Ясенова Бродівського району.

Від 25 червня до 4 липня з перервами на Львівщині падали дощі. В день поїздки до Ясенова погода була не певна, час до часу крапав дощ. Однак я з моїм колеґою дивізійником Михайлом Стрихарем і водієм авта Зенком Чижом рішилися таки поїхати до Ясенова.

,,Твір архітекта'' маршала СС В. Язова. (Світлина Володимири Лучків).

Їдучи Бродівським шляхом (так його тепер звуть) ми знову, як тому два роки, зупинилися перед пам'ятником Перемоги радянської армії над армією німецьких фашистів. Ще тому два роки цей пам'ятник стояв сам на відкритому полі, яким у 44-ім році мчали совєтські танки і піхота з завданням перетяти шлях німецьким частинам і частинам нашої дивізії, що відступали з околиці Бродів на Золочів. Совєтський танк з того відтинку, що стояв на середмістю Золочова, тепер знято, і його ,,п'єдестал'' ще не розібрано.

Тепер на цьому полі за тим пам'ятником перемоги ведеться будова великих мурованих дач, мабуть, для ще партійної знаті, і цей пам'ятник заважає будові

дач, але ніхто не має наміру його висаджувати в повітр'я, хіба партійні верховоди самі його усунуть.

Минаючи Сасів з Підгірців крутою і доволі стрімкою дорогою, ми в'їхали на автостраду Львів-Київ, і за кілька хвилин прибули до села Ясенова. Село Ясенів розположене по правому боці головної дороги, більша частина його вглиблюється просто в гори. Біля крамниці ми спиталися, де є пам'ятник, який недавно зірвано. Люди ввічливо показали нам куди їхати, спрямовуючи нас на асфальтову вуличку, покриту тонким шаром болота з поперечних доріг. При кінці асфальтової дороги молода жінка вказала нам на пам'ятник і розповіла, як і коли його висаджено в повітря. Уже темніло, як вона побачила три машини, які їхали до пам'ятника. В той день кружляв гелікоптер низенько над горою з пам'ятником. О год. 4-ій вранці їх розбудив сильний вибух. У хаті з одного боку потріскали шиби у вікні. Вони думали, що це вже війна. (Мені не прийшло на думку спитатися, з ким та війна мала би бути?) Врешті ми пішли і ледве перейшли поперечну дорогу, як виявилось, що в нашому легкому взутті далі годі йти. Ми повернулися до жінки, щоб позичити гумових чобіт. За 45 років забулося, що нашими дорогами після дощів в літніх черевиках не пройдеш. Майже один кілометр ми місили глину на дорозі на стрімку гору, міряючи час до часу пульс, бо серце таки добре билось. Яких 200 метрів перед горою, де стояв пам'ятник, сидів біля господарства старший чоловік, пасучи корови. Він розповів нам те саме, що й молода жінка, додаючи, що ген на долині повітря від вибуху зірвало частину дахівки на його хаті. Врешті ми опинились під досить стрімким високим горбом, і час до часу тримаючись бур'яну, ми вийшли на площадку, де стояв пам'ятник. Площадка виложена камінними плитами, огороджена залізним поруччям. Посередині площадки стояв пам'ятник полеглим українським воїнам. 6-цалева рура у фундаменті була цілком зігнута. Фундамент рознесли міни, що були підкладені з двох боків, і тому люди чули немов би два вибухи. Бетон фундаменту рознесло великими і меншими відламками по цілій площадці і навкола по пасовиську. Дивізійна відзнака з пам'ятника лежала погнута. Хтось збоку пам'ятника обложив хрест відзнаки бетоновими відламками й накрив кафлями, якими був обложений цей пам'ятник. Біля цього хреста поставлені у скляних посудинах квіти. Ми змовили Отче наш, а я у ветеранській уніформі віддав салют. Поробили знімки, хоч було мрячно.

Совгаючись з цієї гори, ми зійшли знову на глиняну дорогу, і ще раз стрінулись з тим чоловіком, який пас корови. Він розповів нам, де і в яких селах стояла наша Дивізія в 44-му році, і виявилось, що він свідок історії, бо йому 87 років. Побажавши йому кріпкого здоровя і ще многих-многих літ ми посунулись болотом вдолину до нашого авта.

Там була ця сама молода жінка і ще двох молодих мужчин, які списували пошкоджені електричні проводи і вибиті вікна у цієї жінки. Мужчини сказали нам, що громада села Ясенова наказала голові колгоспу і жінці парткому залишити село. Вони додали, що в навколишніх селах вже розмонтовано пам'ятники Ленінові, а тепер після висадження пам'ятника полеглим воїнам розмонтували пам'ятник Ленінові у Ясенові. Ведеться завзята боротьба, і народ перемагає.

Студенти зі Львова знайшли могилу біля цього пам'ятника й рештки плащпалатки, в яку був обвинутий цей вояк, що вказує на те, що то був вояк

Дивізії. Кості цього вояка лежать тепер під фундаментом, якого не висаджено. Ведеться збірка на новий пам'ятник на цьому самому місці, і вже зібрано 3.000 карбованців. Я дав 20 ам. дол. В заключній розмові з тими молодими людьми, ця жінка пригадала що деякі люди були не вдоволені із нашої відзнаки яку носимо на вилозі.

І тут Головна Управа Братства видала дві книжки про Дивізію, а Я. Семотюк — про військові відзнаки, які варто роздати мешканцям Ясенова.

Після відзідин Ясенова ще відбулось багато зустрічей в Золочові, у Львові з дивізійником Бендиною, у Києві відвідини головного бюра Руху, участь у демонстрації в день побуту Ґорбачова і Коля в Києві і зложення квітів на могилі Тараса Шевченка у Каневі.

Я закінчив свою другу подорож в Україну 7-го липня 1991 р.

ППОЛК. ЮРІЙ ЗАГАЧЕВСЬКИЙ НА НОВОМУ ПОСТОЮ

Юрій Загачевський, син відомого письменника, кол. вояка Української дивізії, вибрав військову кар'єру в американських збройних силах, осягнувши степень підполковника. Недавно він став командиром 101-го батальйону (101st Ordnance Battlion) у Hessentaler Dolans Barracks у Німеччині. Він вже вдруге перебуває в Німеччині — перший раз провів на службі 1984-87. З цієї нагоди відбулося парадне перебрання команди батальйону.

Часопис ''Haller Tagblat'' надрукував ілюстрований репортаж з цієї церемонії та обширне інтерв'ю з Юрієм Загачевським, в якому звернено увагу на його прізвище.

— Моє прізвище українського походження. Мої батьки родилися в Україні, а я прийшов на світ у Великій Британії у 1949 році, — пояснив Загачевський.

Пполк. Юрій Загачевський одружений, і вони мають доньку й сина.

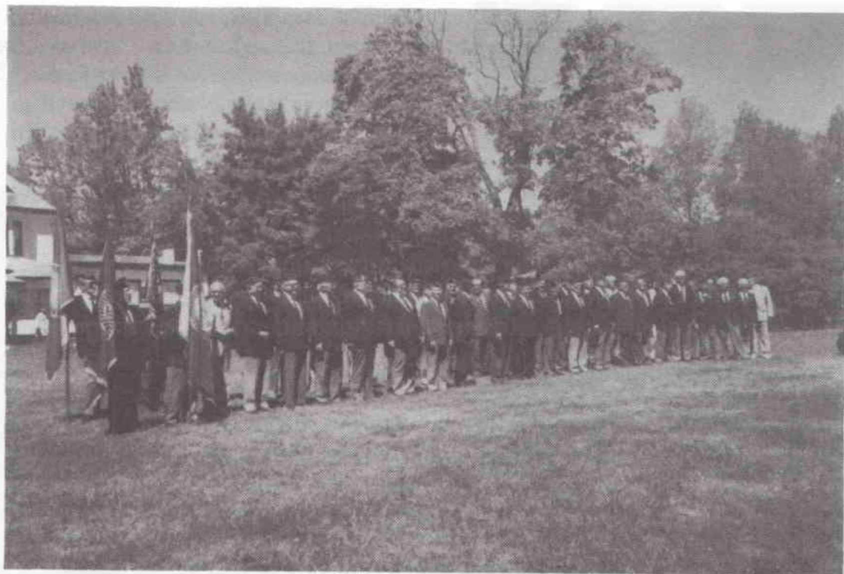
КРАЙОВИЙ З'ЇЗД КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА В ЗСА

Братство кол. Вояків 1-ої УД УНА в ЗСА відбуває що два роки свої делеґатські з'їзди. Згідно із принятою неписаною традицією Братства голова вибирається звичайно лиш два рази (дві каденції). Цього року, на 22-му Крайовому Делеґатському З'їзді Крайову Управу очолив новий голова Дам'ян Ліщинський.

Делегатський з'їзд відбувся в днях 31 серпня, 1-го та 2-го вересня 1991 р. на Оселі Українського Братського Союзу ,,Верховина'', в Ґлен Спей Н. Й., де майже щороку під час Дня Праці з'їжджається багато ,,дивізійників'' на товариську зустріч, щоби відновити стару дружбу та зустрітися з приятелями.

Затишна оселя ,,Верховина'' почала вже оживати день перед офіційним початком З'їзду — в п'ятницю. Субота 31 серпня призначена була на наради, бенкет та товариську вечірку. Вже від ранку учасники почали реєструватися, а о год. 10:30 уступаючий голова Крайової Управи Роман Гаєцький відкрив З'їзд вітаючи делеґатів, побратимів та гостей — представників комбатанських

організацій. По відмовленні молитви та вшануванні членів Братства, які відійшли у вічність під час цієї каденції, вибрано президію З'їзду в складі: І. Скіра — голова, Р. Припхан — заст. голови, Михайло Білик та З. Завадович — секретарі. До почесної президії запрошено голову Головної Управи д-ра М. Малецького, М. Б. Бігуса — члена президії ГУ, Р. Колісника — представника Крайової Управи в Канаді, К. Григоровича — голову Братства Охорони

Комбатантська збірка.

Воєнних Могил ,,Броди-Лев''. Письмові привіти від найстаршої комбатанської організації ОБВУА та теплий привіт від Українсько-Американських Католицьких Ветеранів відчитано під щирі оплески делегатів. Усні привіти склали: голова ОбВУА Осип Труш, Олександер Білевич — від Об'єднання кол. Вояків УПА та від Світового Братства вояків УПА його голова Лев Футала. Присутнього на З'їзді гостя з України Олега Дичковського — наукового референта Головної Булави Всеукраїнського Братства УПА ім. ген-хор. Романа Шухевича попрошено до слова й бурхливими оплесками привітано по слові. Привіт від побратимів-дивізійників з України передав усно Роман Данилюк, який недавно повернувся з відвідин Батьківщини. Голова Українського Братського Союзу Іван Олексин привітав присутніх як господар Оселі та як член президії УАКРади. Член президії УККА Іван Телюк склав привіт від імени УККА.

По заслуханні звітів уступаючої Управи, Контрольної Комісії та дискусії, схвалено абсолюторію уступаючій Управі, а, на внесок номінаційної комісії, обрано одноголосно нову Крайову Управу в складі: Дам'ян Ліщинський — голова, Петро Буняк — заст. голови, Зенон Мандич — заст. голови схід, Михайло Ніньовський — заст. голови захід, Антін Тимкевич — секр.

кореспонденції, Ярослав Закаляк — секр. протоколів, Володимир Миськів — референт фінансів, Володимир Мазяр та Богдан Кандюк — референти імпрез, Іван Телюк — огр. реф. схід, Р. Припхан — орг. реф. захід, Вол. Сімків — реф. Суспільної Служби Комбатантів, Іван Скіра, Богдан Артимишин, Володимир Зуляк — Допомоговий Фонд Братства, Кирило Григорович — Голова Братства ,,Броди-Лев'', Роман Данилюк, Іван Мокрівський, Юрій Ференцевич — члени. До контрольної комісії вибрано: Роман Гаєцький, Михайло Гись, Орест Грабик, Олег Ратич, Степан Скрибайло. До товариського суду вибрано: Любомир Білик, Осип Голинський, Богдан Кутний.

Частина головного стола. Зліва: Дам'ян Ліщинський, Роман Гаєцький, Мирослав Малецький, ген-майор М. Кравців, о. В. Штелень, Лев Футала — голова світового б-ва кол. вояків УПА.

Вечором відбувся бенкет, в якому брало участь понад 100 побратимів та гостей. Бенкетом проводив Роман Гаєцький. Він привітав почесного гостя ген.-майора американської армії Миколу Кравціва, голову ГУ д-ра М. Малецького, голову ,,Броди-Лев'' К. Григоровича, гостей з Канади та представників українських комбатанських організацій, які сиділи при президіяльному столі. Особливо привітно пароха місцевої Церкви о. Василя Штеленя та новообраного голову Дам'яна Ліщинського.

По бенкеті продовжувано зустріч на вечірці при звуках орхестри Няка Гірняка.

Зложено вінок під хрестом.

В неділю по Богослужбі вшановано Панахидою всіх вояків 1-ої УД УНА — поляглих на полях боїв, тих що загинули в концтаборах та тих, які останньо відійшли у вічність. Панахиду відслужено біля ,,Могили-Пам'ятника''. По панахиді під звуки дивізійних пісень численно зібрані побратими відмаршували під командою старшини З'їзду Ю. Ференцевича на площу перед головним будинком. Тут по звіті голова Головної Управи відзначив заслуженого кол. члена К. Управи та активного в українській громаді Мирослава Трешневського Золотим Хрестом за особливі заслуги.

З'їзд-зустріч закінчив концерт струнного квартету ім. Леонтовича з Києва. Першу частину за виїмком твору сі-бемоль-майор Й. Гайдана виповнили два прегарні твори М. Леонтовича ,,Козака несуть'' і ,,Дощик'', суїта в пам'ять М. Леонтовича А. Філенка та цінний твір -Мелодія- присутнього в залі композитора М. Скорика. Цю частину концерту квартет ім. Леонтовича

присвятив проголошенню незалежности України.

З низкою актуальних влучних ,,дивізійних'' жартів під загальний сміх присутніх виступив Роман Колісник.

В другій частині концерту виступив квартет ім. Леонтовича із творами: А. Пошон — Два скечі, Вілл — амер. народна пісня, С. Джоплін — Пайнапл раґ, та Дж. Ф. Суза — Вашінґтон Пост. Згаданий струнний квартет заблистів своїм високої кляси мистецьким виконанням. Доказом захоплених слухачів була незвичайна тиша під час програми та бурхливі оплески після поодиноких точок.

В понеділок делеґати та гості почали роз'їздитися обіцяючи собі частіше зустрічатися.

Г.Р.

РЕЗОЛЮЦІЇ

22-го Крайового Делеґатського З'їзду Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА в ЗСА, який відбувся дня 31-го серпня 1991 р. на Оселі Українського Братського Союзу ,,Верховина'' в Ґлен Спей, Н. Й.

22-ий Крайовий Делеґатський З'їзд Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА в ЗСА відбувається в хвилинах, коли на рідних землях, волею Українського Народу відроджується Українська Самостійна Соборна Держава.

В аванґарді боротьби за самостійність стають молоді люди, які боряться за права свого народу. Завданням всіх українців в діяспорі є допомагати Батьківщині скинути кайдани неволі, щоби Батьківщина стала в сім'ї вільних народів.

В минулих роках каденції Крайової Управи ми відзначували 40-ліття геройської смерти ген. хор. Романа Шухевича, встановлення Патріярхату Української Автокефальної Православної Церкви та поворот на рідні землі Патріярха Української Католицької Церкви — кардинала Мирослава Івана. Все це відбувалося напередодні проголошення незалежности України.

З'їзд вітає Український Нарід, який прискореним маршем крокує до осягнення повної незалежности та продовжує боротися проти всіх зазіхань на землі Батьківщини.

Особливо вітаємо Патріярха Української Православної Церкви, Його Святість Патріярха Мстислава І, Патріярха Української Католицької Церкви Кардинала Мирослава Івана та відродження всіх інших Церков.

З'їзд вітає наших побратимів в Україні, тих, які найбільше витерпіли по боях під Бродами, в концтаборах і тюрмах КҐБ. Майже всі вони втратили здоров'я, але не зважаючи на це, вони гордо й відважно несуть дальше прапор боротьби та незабувають наших поляглих побратимів.

З'їзд вітає всі центральні та крайові комбатантські організації. Вітаємо всі крайові управи Братства, а особливо Головну Управу, яка своїми виданнями опрокидує знеславлення ворогом доброго імени 1-ої УД УНА. Акції Головної Управи мають на цілі здобути належне місце для 1-ої УД УНА серед борців за волю Батьківщини.

Всім українським та українсько-американським комбатантським організаціям, а особливо новопосталим комбатантським організаціям в Краю

бажаємо багато успіхів у праці для нашої незалежної Батьківщини.

Громадським організаціям бажаємо успіхів в праці для громади та об'єднання її в допомогових акціях для незалежної України.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

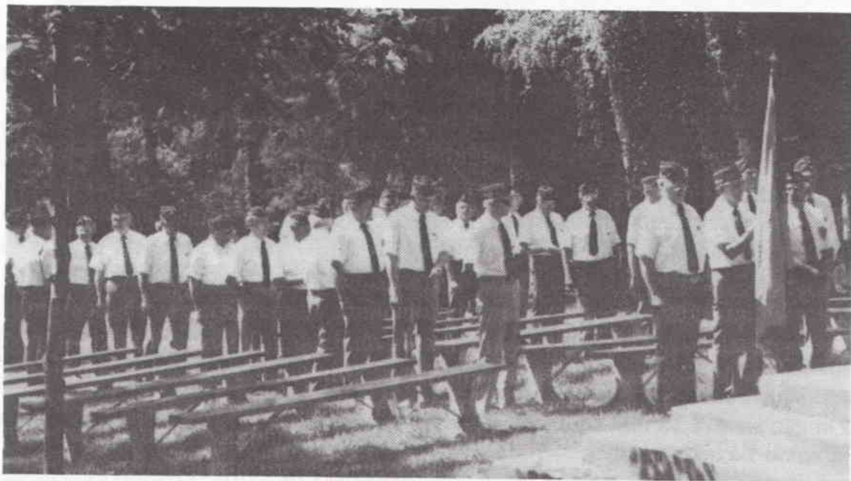
Звернення Крайової Управи до центральних, громадських організацій в ЗСА — УККА та УАКРади — як рівнож до „невтральних" організацій продовжувати переговори для об'єднання під проводом преосв. Владики Василя Лостена. З'їзд доручає новообраній Крайовій Управі відновити намагання об'єднати громаду в ЗСА в часах, коли на рідних землях відроджується незалежна вільна Держава.

На внутрішньому відтинку новообрана Крайова Управа повинна подбати, щоби наші менш щасливі побратими в краю, а передовсім інваліди — учасники боїв під Бродами одержали належну допомогу та забезпечення житлових умов.

Через два роки, в каденції цієї Крайової Управи будемо відзначувати 50-ліття зформування 1-ої УД УНА та її допоміжних організацій. Крайова Управа повинна доложити всіх старань, щоби цей ювілей відзначувати якнайбільш врочисто.

СВЯТО БРОДІВ

Раніше було нас більше. В неділю 28 липня ц. р. було тільки 30 на оселі ім. О. Ольжича, які прибули, щоб відзначити 47-му річницю брідської баталії нашої дивізії. Ці святкування кожного року влаштовують спільно Лігайтонська й Філядельфійська станиці.

Дивізійники перед каплицею у Лігайтоні; зі свята Бродів 28 липня 1991 р.

З роками наші ряди прорідились. Нема між нами Василя, Степана, рухливого Славка; з першої дивізії бракує високого Іванка, який завжди виконував службу прапороносця; немає вже улюбленої всіма Рені, яка так передчасно відійшла у вічність.

Наші голови побіліли, ноги немов зробилися важчими. Все ж таки, на команду виструнчилися, досить шпарким кроком — вдолину — попрямували до каплиці. Звідтам наші кроки дещо сповільнилися.

Службу Божу й Панахиду відправив наш дивізійний капелян о. Б. Левицький в сослуженні о. Врублевського.

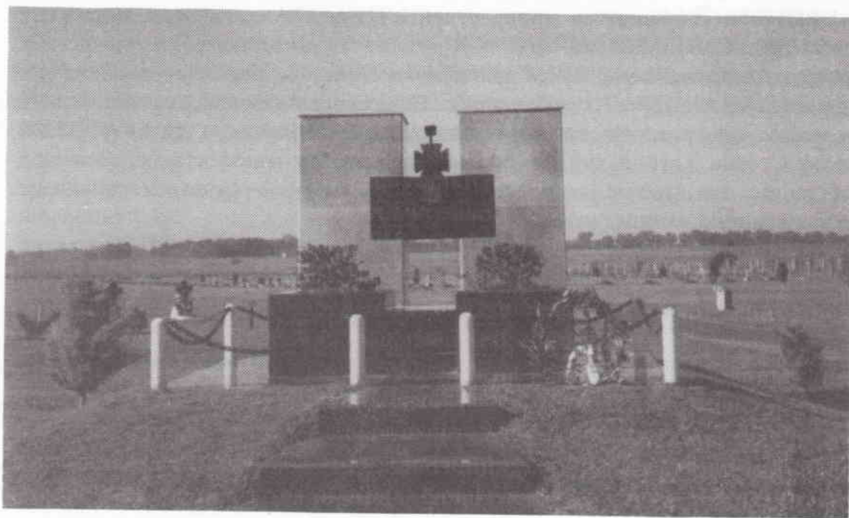
Опісля відбувся спільний з громадськістю обід з короткою програмою, яку виконали діти з Чорнобиля, що перебували тут на відпочинку. Висвітлено теж фільм з посвячення пам'ятника під Бродами.

Ярослав Качай

З Арґентини

„ДИВІЗИЄ, ТИ НАША МАТИ ...''

Так співали під час другої світової війни вояки української дивізії „ГАЛИЧИНА'', переіменованої пізніше на 1-шу Дивізію УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ (УНА), готові боротися за вільну Україну, знаючи добре, що нам її ніхто не подарує, а тільки треба платити за неї життям і кров'ю найкращих синів нашого народу.

Так виглядає пам'ятник ГЕРОЯМ УКРАЇНИ на українському цвинтарі в Арґентіні.

А ДИВІЗІЯ, як та ВСЕНАРОДНЯ МАТИ, пригорнула до свого лона ще донедавно незнаних собі один одному синів української землі із всіх її закутин, об'єдинила їх і споріднила їх духовно й ідейно настільки, що навіть коли по закінченню війни прийшлося бувшим членам ДИВІЗІЇ роз'їхатися на поселення в різні континенти світа, вони задержали і надальше цю духовну спаяність, як одна велика родина, у формі БРАТСТВА 1-шої Дивізії УНА.

Також і до далекої Арґентіни в 1948-1950 роки причалило чимало бувших дивізійників, які в скорому часі оформили місцеве БРАТСТВО 1-шої Дивізії УНА, якого члени ввесь час брали активну участь в організованому житті української громади в цій країні. Незалежно від цього, БРАТСТВО, як окреме товариство, влаштовувало власні імпрези та вело власну специфічну діяльність.

Коли кілька літ тому ФУНДАЦІЯ ІМ. Т. ШЕВЧЕНКА в Арґентіні урухомила УКРАЇНСЬКИЙ ЦВИНТАР в околиці Буенос Айреса (Монте Ґранде), управа БРАТСТВА ДИВІЗІЙНИКІВ вирішила побудувати там на почесному місці ПАМ'ЯТНИК ГЕРОЯМ УКРАЇНИ. Від задуму — до діла не прогайновано жадного часу і вже в липні 1989 року під час посв'ячення церковці на цвинтарі посв'ячено також не зовсім ще докінчений ПАМ'ЯТНИК ГЕРОЯМ УКРАЇНИ. В торжественному акті посв'ячення взяло численно участь не тільки місцеве українське громадянство, але також і около 100 українських туристів з Канади і Америки, на чолі із президентом СКВУ Юрієм ШИМКОМ.

З того часу БРАТСТВО ДИВІЗІЙНИКІВ вирішило рік-річно на ЗЕЛЕНІ СВЯТА влаштовувати відповідний акт на шану ГЕРОЇВ, впавших за волю України, біля пам'ятника. Цього року, в наслідок зливної погоди, було перенесено ПОМИНКИ на Зелені свята з неділі 2-го червня на неділю 9-го червня, а в тому також і святковий акт біля пам'ятника ГЕРОЯМ УКРАЇНИ. На цвинтарі зібралося чимале число українського громадянства, як також члени БРАТСТВА ДИВІЗІЙНИКІВ та Укр. Пласту. Голова Братства Степан ТАУРИЦЬКИЙ і Секретар та представник ПЛАСТУ зложили на постумент пам'ятника ВІНОК ЖИВИХ КВІТІВ, а опісля священники обох українських церков, католицької о. д-р Люіс Глинка і православної о. Іван Демчук відправили соборно ПАНАХИДУ. На закінчення о. Глинка виголосив високопатріотичну проповідь. Від громадянства промовляв інж. Юрій Іваник, а від БРАТСТВА голова Степан Таурицький. Закінчено цю релігійну маніфестацію пошани і любови до тих, що віддали своє життя за волю України, Українським Національним Гимном.

Кінчаючи, слід відмітити, що членам БРАТСТВА ДИВІЗІЙНИКІВ, на чолі із Степаном Таурицьким, належиться загальногромадське признання за їхню активну і патріотичну діяльність в Арґентіні.

Д-р Василь Іваницький

ПАМ'ЯТНИК ВЕТЕРАНАМ У ДЕТРОЙТІ

З ініціятиви заряду Укр.-Амер. Ветеранів, Станиці 101, при прихильній піддержці місцевих українських комбатантських організацій, як: УНА — Дивізійників, Кол. в. Української Повстанської Армії, та Станиці В. Мельника (Амер.-Укр. Ветерани-Католики), створено весною ц. р. Комітет Побудови Пам'ятника Ветеранам.

Після відсвяткування річниці смерти ген. Тараса Чупринки, комітетом створеним з ініціятиви вояків УПА минулої осені, із членів усіх укр. комбатантських організацій Детройту, Українсько-Американським Ветеранам Станиці 101 прийшла ідея побудови пам'ятника в пошану воякам українського роду, які служили і воювали підчас 1-ої світової війни, 2-ої світової війни, у Кореї, В'єтнамі чи в Україні.

Комітет, шукаючи за відповідним місцем провів зустрічі з українськими церквами і інституціями, та постановив побудувати пам'ятник на площі Української Кредитівки ,,Будучність'', 26495 Раєн Ровд у Воррен, між державними прапорами американським і українським. Місце це положене поміж двома будівлями — УКЦентром і Кредитівкою ,,Будучність'', в центрі українського ґетта. Проєкт пам'ятника, який має репрезентувати усі наші ветеранські групи на терені Детройту, виготовив визначний наш мистець з Віндзор — Канада Іван Яців.

Як чотирикутний обеліск, буде він символізувати чотири наші ветеранські організації, і їхні написи із символами будуть вирізблені на пам'ятнику.

18-членний Комітет головою вибрав Михайла Огродніка, ветерана Станиці 101, Володимира Довбуша як секретаря — ветерана Католицької Станиці, Мирона Вороновича (Станиця 101) як касира. За референтуру площі відповідальні Мирослав Кальба і Іван Цар, за фонди — Мирослав Прийма, а Степан Віхар — за публікації. В Комітет входять ще слідуючі особи: Осип Бігун, Петро Гнатюк, Гриць Костюк, д-р Богдан Крук, Михайло Ніньовський, Михайло Савчук, Стбепан Сенів, Володимир Стойко, Мирослав Трешневський і Осип Ворик.

Запроєктований пам'ятник, висоти 12 стіп, заплянованo врочисто відслонити 1993 року під час святкувань ,,Меморіял'' дня. Крім українських ветеранів, у відслоненні візьме участь вся українська спільнота Метрополітального Детройту враз зі своїми організаціями, як теж представники уряду, військових організацій та поневолених націй.

Степан М. Віхар
Публичні зв'язки

УКРАЇНСЬКА МИСТЕЦЬКА ВИСТАВКА В ОТТАВІ

(Канадська Сцена) — Для відзначення сторіччя поселення українців в Канаді, 29 серпня в Оттаві, в Канадському Музеї Людства, відкрито виставку ,,Мистецтво й народ — українські традиції в Канаді''. Експозиція відображає вплив українських традицій на канадське мистецтво. Триватиме вона до 21 лютого 1992.

Віктор Новак

МОСКОВСЬКІ ГОСТІ НА КОНФЕРЕНЦІЇ: ,,ОПЕРАЦІЯ БАРБАРОССА'' В ЧАСІ ГЛАСНОСТИ

В 1939 р. вибухнула Друга світова війна. Дві потуги, фашистівська Німеччина і більшовицька імперія у формі СССР розчленували Польщу, і створили спільний кордон.

По одній і по другій стороні кордону зростало напруження. На окупованих більшовиками Західніх Землях України зростав терор нового окупанта. Загарбницька політика фашистівської Німеччини тривожила Західний Світ.

Більшовики окупували Литву, Латвію, Естонію, увійшли у збройний конфлікт із Фінляндією. Про мир годі було й говорити. У свою чергу, Гітлер, засліплений своїми успіхами, почав мріяти про поширення ,,Лєбенс Равм'' на український чорнозем. З довіреними партійними прибічниками та старшинами генерального штабу почали укладати плян ,,Операція Барбаросса''. Похід на Схід мав бути блискавичним і короткотривалим. Гітлер запевняв, що ,,Здобуде німецький меч, оратиме німецький плуг''. У німецькі пляни входило збереження колгоспної системи. Це вже був випробуваний більшовиками найкращий спосіб експлуатувати поневолені народи.

Отже, зовсім не випадково 17, 18 і 19 травня 1991 р., у п'ятдесяту річницю початку війни між Німеччиною і Совєтським Союзом, Центром совєтських студій університетів Ватерлю і Вилфрид-Лаврієй, було проведено міжнародну конференцію на тему: ,,Операція Барбаросса: дипломатія, розвідка, народи''. Високий інтерес, виявлений у ході конференції, свідчить про актуальність цієї проблеми та про потребу її більш глибокого аналізу й інтерпретації.

Велика зацікавленість порушеними на конференції проблемами була також зумовлена високим рівнем кваліфікації доповідачів. Так, скажімо, виступ Ґерарда Вейнберга з Колорадо на тему: ,,Окупація Росії Німеччиною: передумови та основні цілі'' викликав значний відгук у формі цілої низки запитань і коментарів, які свідчили про грамотність авдиторії і компетентність доповідача. Ряд відомих дослідників із усього світу запропонували свої наукові праці різних аспектів політики та історичних подій, пов'язаних із операцією Барбаросса. Серед них, зокрема професори Мартін ван Кревелд (Єрусалим), Филип Белл (Ліверпул), Ралф Дітер-Мюллер (Фрайбург) Пітер Кросбі (Олбані) та багато інших.

Нас, українців, цікавило те, хто в часі ,,гласності'' та ,,перестройки'' приїхав із СССР. Дві потуги, озброєні по зуби, змагались у першу чергу за родючий український чорнозем. Отже, була надія, що хтось прибуде з України і буде висвітлювати ці події з точки зору українських інтересів. Так, принаймні, робив професор із Єрусалиму Мартін ван Кревелд: він тримався супровідної лінії, що це була расова війна.

На жаль, з України ніхто не приїхав, як не приїхав ніхто і з Білорусії, яка також ,,скровавилась'' у війні ,,Пляну Барбаросса''!

,,Старший брат'' подбав про те, щоб на конференцію прибули гості з центру — із самої Москви: проф. О. Ржешевський, Ю. Поляков, Д. Волкогонов, Г. Куманьов, О. Орлов з Москви та Ю. Ант із Тарту (Естонія). Керівники

Центру совєтських студій прийняли гостей гарно: розмістили в доброму готелі ,,Ватерлю Інн''. Навіть під час перебігу конфереенції посадили москвичів у першому ряді. Таким чином, коли доповідач говорив зі сцени, то згадані гості були йому з правої сторони, неначе праведники.

Під час конференції у залі було поважне число гостей, слухачів, студентів та зацікавлених старших громадян. Відчувалось, що ряд запитань ставили представники народів, поневолених більшовиками. Двоє доповідачів з Москви говорили англійською мовою. Вони розуміли питання і поводились досить нервово, якщо хтось ставив запитання, які мали певне відношення до більшовицької окупації.

У наукових колах найбільш відомим є ім'я Д. Волкогонова — народного депутата СССР, ученого з Інситуту військової історії СССР, автора перекладеної на двадцять одну мову книги ,,Тріюмф і трагедія'' про Й. Сталіна. Одначе, доповіді й інших істориків були заслухані із належною увагою і розумінням. І хоча підхід до розгляду проблеми у московських вчених і в дослідника з Прибалтики був принципово різний, це лише підсилило інтерес гостей до обговорюваних питань. Зокрема, Ю. Ант зазначив, що балтійські держави стали жертвами аґресії двічі в 1939-му році з боку Совєтського Союзу, а в 1941-му — Німеччини.

відбувся досить цікавий епізод під час перерви, коли гості пили каву в коридорі. Один українець звернув увагу московського доповідача на той факт, що він забув згадати про ситуацію в західних областях України під час вибуху війни. Доповідач відповів: ,,А что, я прієхал с докладом про бандьоровскоє двіженіє?'' Правда, пізніше додав, що українські націоналісти були першими, хто виступив проти німецьких фашистів. А на одне із запитань змушений був відповісти, що воювати їм на два фронти було досить важко.

Річ зрозуміла, що українських слухачів найбільше цікавила сесія №6, яка носила назву ,,Українське, угорське та румунське питання''. У пргограмі конференції була надрукована інформація про всіх доповідачів, зазначено, які університети представляли професори-учасники конференції. Досить добра інформація була подана й про професора університету Мак-Мастер із Гамільтону Петра Потічного, який керував сесією №6. Отже, було подано, що він є автором поважних публікацій і співредактором ,,Літопису УПА''.

Слава Богу на підсилення цієї сесії доповідь виголосив проф. Володимир Стойко з Мангаттен Коледж з Нью-Йорку. Проф. Стойко є відомий українській громаді як дослідник подій в Україні під час Другої світової війни.

Передбачувалась цікава сесія. Тепер ставимо питання, як до неї поставились московські ,,праведники'', які сиділи в перших кріслах з правої сторони? А зробили вони так, як міг зробити лише ,,старший брат'': крісла, де вони сиділи, були порожні. Це був свідомий бойкот. Думаю, що їм треба відплачувати тією ж монетою.

Голова Верховної Ради України Леонід Кравчук, будучи в Німеччині, вів переговори українською мовою. Московське телебачення підняло крик: яке він мав право говорити українською мовою? Можливо, гості з Москви на конференції ,,Операція Барбаросса'' думали, що професори українського роду з Канади і США будуть говрити українською мовою? Вони говорили чудовою англійською мовою, і Вам,, дорогі гості з Москви, задля чемности треба було бути на тій сесії.

Василь Вацик

ПОКЛОНИЛИСЯ МОГИЛАМ КОЛИШНІХ ТОВАРИШІВ ЗБРОЇ

Проминуло 46 років з того часу, як по горбковитих, садами і виноградниками покритих, околицях Бад Ґляйхенберґу й Фельдбаху в Штірії, прокотилася Друга світова війна, слідів якої голим оком сьогодні важко віднайти. Для старожилів-автохтонів тих сіл і містечок, які були свідками тих жахливих подій, в яких брали участь вояки Першої Української Дивізії Української Національної Армії, пекельна симфонія вибухаючих мінометних і гарматніх стрілен і грізний спів кулеметів залишилися в пам'яті досьогодні. Одинокими німими свідками того часу є воєнні цвинтарі, розсіяні в тій околиці, де ранньою весною 1945 року точилися запеклі бої, де юні українські вoїни своєю кров'ю зрошували чужу австрійську землю, в якій багато з них знайшли вічний відпочинок. До отих німих свідків — вояцьких могил, щорічно приїжджають колишні дивізійники з різних европейських і заокеанських країн.

Почесна варта австрійських вояків, апель і складання вінків.

Цьогорічні відвидини могил колишніх товаришів зброї випали на день 46-ої річниці капітуляції Третього Райху — на четвер 9-го травня. Вранці того дня, автобусом, що його своєчасно замовила Краєва Управа Братства кол. вояків 1-УД УНА в Німеччині, з Мюнхену від'їхали побратими та декілька гостей до Австрії. До побратимів з Німеччини, під проводом організаційного референта ОбВУ, Петра Кіщука, долучилося 8-ох побратимів з Англії та член КУ Братства Дивізійників у Канаді, П. Гижка з дочкою Лесею.

Ще того самого дня наші ,,подорожні'' (28 осіб) зустрічаються з побратимами-дивізійниками, які з Німеччини і Австрії приїхали сюди власними автами біля головного цвинтаря м. Ґрац. Між прибулими є колишній православний капелян УНА, архипротопресвітер УАПЦ, Палладій Дубицький з Мюнхену.

На цвинтарі, над могилою колишнього капеляна Дивізії, сот. Данила Ковалюка, о. митрат д-р Олександер Остгайм-Дзерович і о. архипротопресвітер

Палладій Дубицький відслужили Панахиду. В короткім поминальнім слові о. митрат згадав жертвенну й благородну душпастирську працю покійного капеляна та привітав кол. дивізійників і гостей. На могилі о. Д. Ковалюка покладено вінок від ОбВУ з Англії. Другу Панахиду відслужено біля українського пам'ятника, а третю над спільною могилою українських дівчат і жінок — жертв летунського налету в останній війні. Від ГУ ОУЖ з Великобританії на спільну могилу положено вінок, а від ГУ ОУЖ в Німеччині Марія Сімків виголосила зворушливе поминальне слово. Четверту Панахиду відправлено в сусідній місцевості Талергофі перед каплицею-криптою, що її споруджено в пам'ять тут похоронених в роках 1914-1917 інтернованих, в русофільстві запідозрілих, українців з Галичини і Буковини. Тут д-р Роман Лебедович з Ґрацу подав коротку інформацію про табір в Талергофі та про перепохоронення тлінних останків тих жертв.

Уже від років увійшло в традицію, що в день прибуття кол. дивізійників міська управа та австрійські ветерани влаштовують в ,,Промисловім Домі'' міста Фельдбаху зустріч-гостину для українців. Як ,,старих знайомих'' і кожночасно радобачених гостей, першим привітав посол до краєвого парляменту Штірії, колишній посадник міста Фельдбаху, комерційний радник Альоіс Гармтодт, а від міської управи віцебургомістер д-р Клавдіс Гандлер. Обидва промовці висловили своє признання українським дивізийникам-ветеранам зате, що вони не забувають своїх полеглих побратимів і щорічно з близьких і далеких країн приїжджають сюди, щоб відвідати їхні могили.

Не зважаючи на дощ й непривітну погоду, на другий день, дивізійники і прибулі гості відвідали могили й пам'ятники товаришів зброї на цвинтарях у Ст. Штефан, Бірбаум, Ґнас, Траутманнсдорф, Бад Ґляйхенберґ і Фельдбах. На цвинтарях, перед українськими пам'ятниками покладено вінки, а о. митрат д-р О. Дзерович і о. архипротопресвітер П. Дубицький служили Панахиди. Поминальні промови біля пам'ятників виголосили: Василь Вацик, Марія Сімків, Н. Янківський, М. Ткачук (два рази).

В часі обіду в м. Ґнас, на який завітали делегати австрійських ветеранів і представники міської управи, українців в імені бургомістра й міської ради привітав радний Ганс Рот, а о. митрат О. Дзерович поінформував присутніх про колишнього інтернованого в Талергофі, о. Мирона Чергункачевича, якого тлінні останки останнім часом перепохоронено біля могили українських воїнів на цвинтарі в м. Ґнас.

Після зложення вінка й відслуження Панахиди на цвинтарі у Фельдбаху П. Кіщук подякував отцям та всім присутнім за їхні молитви і труди, пов'язані з відвідинами українських могил і пам'ятників. Відспіванням ,,Ще не вмерла Україна'' й пісні ,,Чуєш брате, мій'' прощалися присутні з поляглими в чужині земляками — українськими воїнами.

Того дня увечорі багато українців скористало з нагоди послухати концерт відомого хору ,,Віденських хлопчиків-співаків'' (,,Вінер Зінґеркнабен'') в концертовій залі у Фельдбаху.

В суботу о год. 10-ій до зібраних на міській площі, біля українського пам'ятника дивізійників і делеґації австрійських ветеранів, коротко, (двомовно) промовляв о. архипр. П. Дубицький. Вперше цього разу біля українського пам'ятника стояло на почесній варті двох австрійських вояків. В раннім апелі

й церемонії складання вінків взяли участь комендант місцевого ґарнізону полк. Герберт Наґлер і його заступник пполк. Вальтер Бендль.

Полковник Г. Наґлер, вітаючи українців, висловив надію, що в недалекій будучині поряд з дивізійниками станутьїхні побратими і рідні з уже суверенної України. На приказ ,,Зложити вінки'' невеличка духова оркестра австрійських ветеранів грає відому мелодію про ,,доброго товариша''. Від ГУ Братства ,,Броди-Лев'' складено один вінок перед вмурованою в стіні пропам'ятною плитою, а другий перед українським пам'ятником на міській площі.

Після зложення вінків, покладено гарний букет на могилу Сеппа Маурера, довголітнього приятеля українців, та вінок перед пам'ятником німецьких парашутистів.

О год. 17-ий в манастирській церкві о. митрат О. Дзерович відправив Св. Літургію, а о. архпростпр. П. Дубицький виголосив глибоковдумну проповідь. Під кінець Богослуження о. митрат подякував за принесені молитви на цвинтарях і в церкві та побажав щасливого повороту домів.

В часі традиційної товариської зустрічі з австрійськими ветеранами в одному з ресторанів м. Фельдбах, предсідник місцевого відділу Ветеранського Союзу, дир. Еріх Наглер, відзначив медалями і відзнаками багатьох наших активних побратимів та деяких вдів по дивізійниках. Від ГУ ОбВУ П. Кіщук вручив декільком австрійським комбатантам, а між ним і полковникові теперішньої австрійської армії, (Бундесвер), Г. Наґлеру, та колишнім дивізійникам медалі й хрести з Великобританії.

З обіжника К.У Братства Кол. Вояків 1 УД УНА — Канада

ЗУСТРІЧ З д-ром ЮРІЄМ ПОКАЛЬЧУКОМ

В дні 20-го червня 1991 р., в приміщенні Ст ,,Україна'', Крайова Управа зорганізувала товариську зустріч з д-ром Юрієм Покальчуком з Києва. Д-р Покальчук — це той журналіст, статті якого про Українську дивізію та Організацію Українських Націоналістів появилися у пресі в Україні в 1990 р. В цій зустрічі брали участь більшість членів Головної, Крайової та Торонтонської Управ.

МИ БРАЛИ УЧАСТЬ:

Ювілейний Бенкет УНО, який відбувся 18-го травня 1991 р. з нагоди 100-річчя поселення українців в Канаді і 60-ти річчя Українського Національного Об'єднання Канади. Крайову Управу репрезентував голова з дружиною, а на концерті був І. Кушніренко з дружиною.

Відкриття пропам'ятної дошки в онтарійському парляменті з нагоди 100-ліття поселення українців в Канаді, організований Провінційною Радою Конгресу Українців Канади у дні 11-го червня 1991 р. Братство репрезентував голова Кр. Управи.

Святковий бенкет для відзначення 50-ти річчя Акту 30-го червня 1941 р., що відбувся дня 23-го червня 1991 р. в приміщенні Укр. Культ. Центру при вул. Крісті. Братство репрезентував голова Кр. Управи з дружиною.

ГРОМАДА СКАРБОРО ВІДЗНАЧИЛА 100-РІЧЧЯ.

В дні 16-го червня 1991 р., в приміщенні Міської Ради українська громада Скарборо відзначила 100-річчя поселення українців в Канаді. На це свято прибули члени онтарійського парляменту, мер міста Скарборо, члени міської ради, представники громади Торонта та околиці. Почесним гостем була губернатор Саскачевану Сильвія Федорук, яку вітав і був її опікуном кол. голова Кр. Управи д-р О. Сокольський, який є тепер Головою Українсько-канадської громадської ради в Скарборо.

З нових книжок

Борис Вітошинський

МІЖ СІЦІЛІЄЮ І ХАРИБДОЮ
(На маргінесі книжки Володимира Ґоцького ,,На другому етапі'')

На другому етапі'' — так назвав свої спогади Володимир Ґоцький. Спогади появилися в минулому році накладом автора й Об'єднання бувших Вояів Українців у Великій Британії. Книжка має 206 сторінок та численні фоторграфії з життя у полоні воїнів ,,Української Дивізії''. Знімки показують полонених, які довгі роки провели за дротами при щоденній праці, й не тільки обов'язковій але й для організації власного життя. Вона часто викликувала подив чужинців британців та інших, які з різних мотивів ці табори оглядали.

Спогади Ґоцького інші від тих, що появлялися останніми роками у яких автори у великій мірі присвячують свою увагу найважливішій проблемі нашого національного життя: визвольній боротьбі України за державність. Треба це відмітити бо мемуаристика ще й далі в нас скромна. Спогади Ґоцького мають дещо інший характер, правдоподібно трудніший до описування.

В загальному автор стояв перед трудністю описувати життя в неволі в якій очевидно часто не було примітивних умов до писання. Насувається питання. Як згадувати у деталях події що мали місце багато років тому? Автор пояснює це читачеві. Ще бувши в таборах в Італії, відомому Ріміні, він постійно робив собі записки і на цій підставі мав змогу написати цілу книгу. Слушні примітки до цих спогадів робить Головна Управа ОбВУ, в яких між іншим каже:

,,Спогади цікаві і кольоритні різними подіями, персонажами, широким описом і відзеркаленням щоденного і загального життя дивізійників таборян, що їм довелося тяжко фізично працювати, а водночас вони сповнені наснагою розгортали буйне громадське і культурне життя в таборах. З їхніх рядів виростали провідні громадські діячі, а дивізійники, перейшовши на цивільний статус своєю наполегливою працею і жертвенністю, разом з вояками — українцями з польської і німецької армій, та переміщеними робітниками з Німеччини й Австрії творили основу українського життя у Великій Британії, оцю нашу мініятюрну Україну...''

Хто візьме в руки книжку Ґоцького, хто почне її читати, той нерадо її відкладе. Кожний хто перейшов війну, змагаючися з важкими проявами життя, слушно робитиме порівняння з тими хто був у неволі, та прийде висновку, що навіть у дуже трудних обставинах ,,наш брат'' уміє давати собі раду краще як інші національності. Таке явище можна було зустрічати і в польських та московських тюрмах, у німецьких концтаборах, чи, в перших роках на вигнанні. У мініятюрі ми бачимо це читаючи коротку історію Дивізії. Цей уривок з історії, автор розказує простими словами часто з гумором, якого йому ніколи не бракує. Це й не дивно, він здається навіть вісімдесятки не має. Його розповіді пригадують прогульки почерез Карпати, десь на Магуру, Парашку Говерлю й інші верхи наших незабутніх Карпат...

Автор описує перебування та переживання свої і своїх побратимів

починаючи від Ріміні, доходить до життя на довшому етапі на британському острові.

Хто знав автора з-перед війни, як він ,,урядував'' у своїй книгарні ім. Т. Шевченка в Перемишлі де щоденно ранком сходилися на ...безплатне читання преси студенти та молодь взагалі, хто слухав його дотепів, той мусить ствердити, що його наставлення до життя не змінилося. Не дивно, що його розповіді про ,,другий етап'' пригадують рідний Перемишль, або розповіді при ватрі десь у Карпатських лісах. На сторінках його спогадів нотовані незлiченні призвища його колегів-вояків, з яких чимало вже перейшли всі етапи вояцького життя, та залишилися назавжди у чужій землі... Але решта, що осталися в живих з тих мужніх ,,хлопців'' виросли ,,бувші вояки''.Гоцький наводить чимало прізвищ та часто називає членів старшинського складу, який постійно і безкомпромісово втримував ,,мужву'' в дисципліні та порядку. Це й вирішило, що наша Дивізія перейшла всі небезпеки ,,Сціллі та Харибди'', всі ворожі напади з боку явних чи скритих ворогів України. Господарі землі на яких перебували наші полонені, виробили собі про українців добре поняття і це напевно вплинуло на те, що їх не віддали в руки большевиків, які хотіли їх загибелі по ґулаґах. Політичне обличчя таборовиків автор накреслює коротко, але дуже влучно: Національне добро — це була наша політика і наша дія...

Щойно після звільнення з табору розв'язалися хлопцям руки в тій ділянці. ,,В Дивізії ми знали яких політичних поглядів був кожний наш старшина. Серед сірої вояцької маси ми знали хто займався політичною роботою, та який пост він займав. Та це все не змінювало факту бо ж ми були колеґами в частинах, друзями по зброї та прямували до тієї самої мети''. Автор при тому стверджує, що політичне обличчя табору в якому він перебував було доволі широке. Можна там було зустрінути членів всіх тодішніх партій, та найчисленнішою і найактивнішою групою були бандерівці. Однак цей факт аж ніяк не впливав на вибір членів Управи Відділів СУБ. Тенденція творення широкого вахляра

політично відомих осіб перемогла і всюди в керівних органах були представники всіх угрупувань. Ніхто не мав ,,кривди'' з браку роботи.

Гідна і повчальна постава дивізійників, як у таборах так і при зустрічах з британцями дуже кидалася у вічі господарям цієї країни. Не рідко преса подавала дописи про наших вояків. Напр., у ,,Нью Кронікс'' від 19 червня 1947 р. кажеться: ,,Британська комісія провірки ствердила, що між нашими полоненими немає ніяких ,,воєнних злочинців'' і тому уряд Британії не бачить підстав на домагання большевиків виселити полонених до СССР''. Не трудно здогадатися, що сталося б коли б у той час англійці були видали дивізійників у руки большевиків. На щастя так не сталося. У своїй загальній масі, дивізійники, щоправда повернулися, але не на рідні землі. Вони всі залишилися у вільному світі. Пройшли роки і десятиріччя. З дивізійних хлопців виросли випробувані життям і боротьбою люди. Майже всі вони включилися в наше громадське і політичне життя. Чимало з них добилися провідних становищ. Нині це вже ,,старші панове''. В них уже діти такі, як вони були самі коли йшли до Дивізії...

Добре, що В. Ґоцький написав і видав свої спогади. Вони справді цікаві і кольоритні. Читатимуть їх діти і внуки наших вояків, знатимуть якими мужніми були їхні батьки та готуватимуться піти на ,,третий етап'' — на рідну землю!

Василь Верига

АЛЬБОМ ГІДНИЙ УВАГИ

Леонід Перфецький, монографія. Під таким заголовком появився альбом репродукцій селективних творів відомого маляра Леоніда Перфецького, за редакцією також відомого мистецтвознавця Святослава Гординського. Вже саме прізвище редактора вказує, що Леонід Перфецький — маляр гідний уваги широкого кола українського громадянства. Альбом видала Українська Вільна Академія Наук у США у 1990 р., завдяки старанням та щедрій підтримці родини Перфецьких. На його 82 сторінках знаходиться 66 кольорових картин із вступною статтею ,,Мистецтво Леоніда Перфецького'' пера самого редактора та передрук його ж розмови з мистцем п. н. ,,Леонід Перфецький у Парижі'', що є передруком із львівського літературно-мистецького журналу *Назустріч,* ч. 13, 1935 р. Крім того є також стаття Петра Холодного молодшого п. н. ,,Леонід Перфецький — баталіст''. Закінчується альбом декількома даними з життя Л. Перфецького. Тексти статтей, як і підписи під картинами, є двомовні, українські й англійські.

,,Творчість Леоніда Перфецького треба розглядати в трьох площинах — пише П. Холодний, — а саме: як мистця баталіста, як шукача нового мистецького вислову, і як мистця релігійного.'' Всі три площини малярського мистецтва заступлені в цьому альбомі, 31 баталістичною картиною, з того 22 із Визвольних воєн та 5 із української дивізії ,,Галичина'', в рядах якої він перебував ,,як воєнний маляр і створив цілу низку мистецьких творів з життя і пригод дивізійників'', 4 картини — ілюстрації до змодернізованої ,,Енеїди'' та 8 інших.

Релігійного характеру картин в альбомі нараховується 23, з того 17 до тексту Апокаліпса св. Івана Богослова, ,,що дає містичний образ кінця старого світу перед остаточною перемогою християнства'' (С. Гординський).

Селективним цей альбом є не з волі редактора чи упорядника, а тому що чимало творів Л. Перфецького, які зображали епізоди історичних подій Визвольних Змагань, знаходилися у львівських музеях та у видавництві *Червона Калина,* і їх знищив комуно-московський режим в Україні. Те саме сталося з його картинами в українських музеях у Празі та в Парижі. Під совєтською окупацією москалі та їхні вислужники нищили всі твори відомих українських мистців 20-го століття в Україні й поза нею, щоб затерти перед прийдешніми поколіннями сліди українського духа, українського ґенія, й довести західньому світові, як і самим українцям, що український нарід нічим себе не виявив і, як такий, не може мати претенсій засідати у колі вільних народів, як рівний з рівними.

Паризький музей зазнав подібної долі, бо німці ,,вивезли в невідоме, де всі експонати, історичні документи і твори мистцевтва — пропали без сліду'', — пише С. Гординський у вступному слові.

Ми не збираємося аналізувати кожний твір чи навіть усі збережені твори разом, бо це зробили уже С. Гординський і П. Холодний на сторінках альбому. Нашим бажанням є вказати читачам на цю вартісну публікацію — новий альбом картин заслуженого й непересічного маляра баталіста, які знаходяться в колекціях поодиноких любителів малярського мистецтва, а найбільше таки в руках родини Перфецьких. До речі, це їм треба завдячувати появу цього альбому, бо вони зібрали ці твори із дев'яти різних колекцій і видали окремою книгою, яка збереже репродукції для прийдешніх поколінь. За це їм належиться признання. Альбом випродукований на гарному крейдяному папері в кольорах і робить приємне враження на око. Альбом коштує 25 долярів і надається на подарунки з різних нагод українцям як і чужинцям.

,,СУВЕРЕННІ'' КУРІОЗИ

ВІННИЦЯ: ПРИВІЛЕЇ ДЛЯ СТУДЕНТІВ-КОМУНІСТІВ

Повідомлення з Вінниці. Студентам місцевого політехнічного інституту, якщо вони активні комуністи, партійний комітет вирішив доплачувати 50 карбованців щомісяця.

(К-3, 4.6. 91)

ГОРЛІВКА-ШЕВЧЕНКО

У ГОРЛІВЦІ розпочався збір підписів під вимогою до міської Ради спорудити пам'ятник Тарасові ШЕВЧЕНКОВІ.

Нині в Горлівці — 29 пам'ятників В. І. Леніну.

(К-3, 4.6. 91)

ГАЗЕТУ ЗА ВІЛЬНУ УКРАЇНУ ПРИВІТАВ ЗБІҐНЄВ БЖЕЗІНСЬКИЙ

Напередодні річниці з дня виходу у світ першого номера газети ,,ЗА ВІЛЬНУ УКРАЇНУ'' на ім'я головного редактора часопису надійшов лист-привітання з Америки. Його надіслав полишній Держсекретар, відомий політолог і громадський діяч ЗБІҐНЄВ БЖЕЗІНСЬКИЙ.

У листі зазначується: ПРОШУ ПЕРЕДАТИ УКРАЇНСЬКИМ ЧИТАЧАМ ПОЧУТТЯ МОЄЇ ВЕЛИКОЇ ПОВАГИ (фон)...
...ДОБРЕ МАЙБУТНЄ У СУВЕРЕННІЙ УКРАЇНІ.

(К-3, 4.7.91)

КИЇВСЬКІ КОМУНІСТИ ВИСЛОВИЛИ ОБУРЕННЯ ЩОДО ПЕРЕЙМЕНУВАННЯ ЛЕНІНҐРАДУ У САНКТ-ПЕТЕРБУРҐ

Компартійні організації Києва звернулися до комуністів, жителів Ленінґраду, до громадськости всієї країни. Вони висловили своє обурення політичною кампанією, спрямованою на перейменування Ленінґраду в САНКТ-ПЕТЕРБУРҐ.

Ми добре розуміємо, що питання про перейменування міста на Неві переслідує брудні політичні цілі є черговим кроком ,,демократів'' на шляху до зміни суспільного ладу, підкреслюється в зверненні.

(К-3, 4.6.91)

ХАРКІВ: ВСТАНОВЛЕННЯ ПАМ'ЯТНИКІВ ЛЕНІНОВІ

На відміну від західних областей, де пам'ятники В. Ленінові знімаються, у Харківській області вирішено встановити два нових погруддя вождю соціялістичної революції 1917 року.

Ініціятором цього виступили райкоми КП України. Додам, що в сільській Раді селища СТАХНОВЩИНА, де незабаром там буде відкрито пам'ятник, він ОБІЙШОВСЯ В 100 ТИСЯЧ КАРБОВАНЦІВ.

(К-3, 5.6.91)

ІВАНО-ФРАНКІВЩИНА: КОРОЛІВСЬКІ ПОЛЮВАННЯ

Через пресу громадськість Івано-Франківщини дізналася про ,,королівські полювання'', які культивувалися упродовж багатьох років комуністичними лідерами.

Внаслідок полювань кількісно і різновидно фавна Прикарпаття різко зменшувалася. З приходом до влади демократичних сил з ,,королівським полюванням'', сподіваються люди, буде покладено край.

(К-3, 4.6.91)

КПУ-КПРС: ЗАСНУВАННЯ НОВОЇ ПАРТІЇ В РАМКАХ КПРС

В Одесі пройшла всесоюзна конференція організації ,,ЄДНІСТЬ ЗА ЛЕНІНІЗМ І СОЦІЯЛІСТИЧНІ ІДЕАЛИ''. Це — фракція, діюча зараз у складі КПРС.

Делеґати ухвалили заснувати на базі свого осередку марксистсько-ленінську робітничу партію.

Лідери цієї організації неґативно ставляться до багатопартійности і запровадження ринкових відносин, вважаючи їх елементами реставрації капіталізму.

(К-3, 18.6.91)

ЧЛЕНСТВО КП УКРАЇНИ

За офіційними даними, тільки цього року з ЛАВ КП УКРАЇНИ ВИЙШЛО МАЙЖЕ 90 ТИСЯЧ ЧОЛОВІК.

Цього року комуністами в республіці стало майже 7 з половиною тисяч чоловік.

(К-3, 27.5.91)

БЕЗРОБІТТЯ

За даними незалежних профспілок України, нині в респбуліці близько 500 тисяч безробітних. До кінця року буде 1 мільйон 800 тисяч. З 1 липня планується видавати допомогу по безробіттю, яка становитиме не менше 50 відсотків середньої зарплати і не менше розміру мінімальної зарплати. Щоправда, розмір мінімальної платні поки що за законом становить 70 карбованців.

(МУ, 13.6.91)

НЕ ДЛЯ ПСА КОВБАСА

Тонни вареної ковбаси, рулетів, окороків повернула торгівля Київському м'ясокомбінатові: не кожному по кишені купувати ковбасні вироби за нинішніми цінами. В зв'язку із підвищенням цін підприємство скоротило випуск продукції втроє. Некондиційну продукцію вирішили перетворювати на м'ясо-кісткове борошно, що йде на добрива.

(В. з У., №21,91)

ЗА ВАЛЮТУ ВСЕ...

Київський міськвиконком почав продавати квартири за валюту. Першим покупцем став футбольний клуб ,,Динамо'', який за дві квартири заплатив 16 тисяч доларів. Міськвиконком почав формування черги на придбання житла за валюту.

(В. з У., №21, 91)

ФЕДЕРАТИВНА РЕСПБУЛІКА НІМЕЧЧИНА І УКРАЇНА

21 МІЛЬЙОН МАРОК — на таку суму Об'єднана Німеччина передасть Україні як безоплатну допомогу транспортну техніку, санітарно-медичне та інше обладнання, що було на озброєнні колишньої армії НДР.

Про це заявив під час зустрічі з Головою ВР України Л. Кравчуком спікер Комітету з питань національної оборони Бундестагу ФРН Бьорд Вільц.

(К-3, 25.6.91)

ДЕМОНТОВАНИЙ ПАМ'ЯТНИК ЛЕНІНУ — В РСФСР

Колектив Волзької ГЕС (Російська Федерація) вирішив купити демонтований у Львові пам'ятник Ленінові.

Його бажання природне, якщо врахувати, що ця станція носить ім'я вождя міжнародного пролетаріяту.

Щоправда, мерія Львова з остаточною відповіддю не поспішає. Мабуть, чекає більш вигідних покупців.

(К-3, 27.6.91)

СОЮЗ СОЦІЯЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ,,ЩИТ''

За даними ,,Щита'' совєтська армія сьогодні — це фабрика смерти. Щорічно 10-12 тисяч військовослужбовців гине від ,,дедовщини'' нещасних випадків, 35-36 тисяч хлопців стають каліками. З армії щороку дезертирує стільки солдатів, що ними можна укомплектувати дві дивізії, а засудженими судом військового трибуналу — три дивізії.

Крім того одна авіядивізія розбивається на смерть, а одна морська — тоне.

Суспільство, що має таку армію, — злочинне.

Армія, яка захищає таке суспільство, — злочинна.

Армія, в якій немає законности, справедливости, правди, — бандитська армія, бандитської політичної системи.

В. Уражцев,
народний депутат РРФСР,
голова союзу ,,Щит''.
Газета ,,Демократическая Росия №11, 1991 р.
,,За Вільну Україну''

НА ЗУСТРІЧІ ЛЬВІВСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ РЕСПБУЛІКАНСЬКОЇ ПАРТІЇ
(„За Вільну Україну'', 30.5.91, стор. 1)

Як вже повідомлялося, 1-2 червня у Києві відбудеться другий з'їзд Української республіканської партії. Львівську обласну організацію УРП представлятимуть на з'їзді 152 делегати. Цими днями вони зібралися в управі крайової організації Руху, щоб обмінятися думками, з'ясувати позиції, виробити спільну лінію щодо ідеологічних і організаційних засад партії.

Нам пишуть

СОЮЗ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

Бухарест, 29 серпня 1991 р.

ВЕЛЬМИШАНОВНИЙ І ДОРОГИЙ ПАНЕ БІГУС, ВЕЛЬМИШАНОВНІ І ДОРОГІ НАШІ КОМБАТАНТИ!

Доносимо Вам до відома, що нині одержали Вашого милого й суто батьківського листа й „3'' число Вістів Комбатанта. Щасливий збіг обставин.

Від самої душі Вам і всім Вам дякуємо за Вашу любов до нас, за Вашу турботу про нашу долю, за Вашу доброзичливість і щедроту.

Вісті Комбатанта у нас користуються великим попитом та успіхом. Кожна його сторінка — це широко прочинене вікно в український світ, кожна його сторінка написана кров'ю і духом всіх тих, для яких Україна є понад все. Також Вісті Комбатанта користуються великою зацікавленістю і на Україні. Приходять студенти до нас, читають їх у нашій бібліотеці і виписують все, що їм припадає до душі. Вісті Комбатанта для нас і тих з України це відкриття нової Америки. Тому ми й надалі файно просимо всіх Вас, щоб кожне число Вістей Комбатанта дійшло і до нас. Він, тобто Ваш журнал, так би мовити, уже став одним із наших духовних крил. Ще раз Вам і всім Вам велике спасибі!

Я повсюди, у своїх зустрічах з нашими людьми з наших поселень, згадую про Братство Комбатантів, про Вашу щедру допомогу (1000 дол.), яку Ви нам подали, про те, що всі ви є і завжди будете з нами, що наше життя Вам не байдуже. І наші люди так радуються, що не в одного чоловіка роняться сльози на віях.

Чекаємо з нетерпінням Ваші посилки. Вони дійдуть до нас, хоч і з деяким запізненням. Головним є те, що до нас уже все доходить. І це велике діло.

Передайте, будь ласка, в ім'я Союзу Українців Румунії, всім комбатантам, всьому Братству, всім співпрацівникам Вістей Комбатанта, наші щирі братерські привіти, нашу подяку і вдячність, нашу велику пошану до Вас, наш пієтет до Вашого героїзму, бажаючи всім Вам тільки дубового здоровя, щастя і добра.

Те, що сталося в Москві і нас потрясло. Тим більше нас потрясло, що станеться на Україні? Але дав Бог, що диявола скували, а Україна своє добре діло зробила: Проголосила свою незалежність. Це великий, вирішальний навіть крок уперед. Але ще треба по-розумному добре наборотися, поки Україна стане, справді, незалежною та вільною державою. Ворог як-не-як не здається.

Ми весь час були в контакті з Україною. В найгарячіших днях я навіть був у Чернівцях і там зустрічався з одними з наших надійних Друзів.

Ми живемо на кордоні з Україною. І в будь-який момент можемо прийти її на поміч. Тим більше, що дуже багато із нас в стані будь-коли свої солов'їні серця перекинути в гранати... Зрештою, Москва не стоїть на граніті, а на динаміті...

У нас життя поволі стабілізується, економія проторює свої русла, а нестатки ще нам голови сушать. Ми так навчилися жити з бідою, що вже без біди не можемо та не зможемо жити... Такі ми є, українці...

Які новини у Вас та у вас? Черкніть бодай парою рядків.

Ваші посилки для нас являються просто манною Божою. Тож тримайте нас повсякчас на думці, на слові і вдуші.

На все добре. Щасти Вам та всім Вам Боже у всьому та всяя!
Пишіть. Будьмо, одні одних не забудьмо та своє здобудьмо.
СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

З належною пошаною, доземним укліном та синівською любов'ю Ваш назавжди

Інж. Степан Ткачук
голова СУР

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"

Від 28. 6. до 15. 9. 1991 р. надійшли слідуючі вплати на розбудову журналу В.К.:

Мирослав Сендзік — Австралія із збірки замість квітів на могилу померлого побратима св. п. Василя Григорчука **244.60**

Сильвестер Паучок — Вінніпеґ, у світлу пам'ять померлого брата Василя Стахів, кол. підстариша 1 УД УНА **200.00**

Родина св. п. Дмитра Ґулич в пам'ять мужа і батька **200.00**

П-ні Анна Палієнко — Торонто в пам'ять мужа св. п. Василя **100.00**

П-ні Іванна Мазурок — Філядельфія у 11-ту річницю відходу у засвіти мужа св. п. Степана **100.00**

Станиця Братства 1 УД УНА — Торонто із збірки замість квітів на могилу члена Станиці св. п. Михайла Кисіль, Датки зложили: **по $10.00:** Іван Падик, Михайло Рудзік, Михайло Мельник, Ілярій Кушніренко, Лев Андрійчук, Петро Кудла, **по $5.00:** Мирон Плішевський, Іван Красневич, Мирон Ґнип і Михайло Білик **разом 90.00**

Замість квітів на свіжу могилу св. п. Василя Палієнка зложили: Роман Білик — Рочестер **30.00**, Любомир Білик — Рочестер **25.00**, п-ні Анна Бойцун — Торонто **разом 77.00**

П-ні Ольга і Евген Курдидик — Торонто в першу річницю смерти брата і шваґра св. п. Ярослава **50.00**

Богдан Кутний — Ратерфорд, в пам'ять св. п. друзів: Юрія Фединського, Олега Гарматія, Романа Ременюка, Юрія Кушніра, Ярослава Бенцаля і Ярослава Новицького **50.00**

Станиця Братства 1 УД УНА — Тандер Бей, в пам'ять померого недавно члена Станиці побр. св. п. Михайла Криса **30.00**

П-ні Стефа Лихач — Торонто в першу річницю смерти невіджалованого мужа св. п. Юстина **25.00**

Д-р Василь Сірський — Ватерлло в пам'ять св. п. Петра Павелка **35.00**

Н.Н. — Торонто, довголітній читач і вірний прихильник журналу **1,000.00**

Д-р Роман Рак — Кергонксон **177.00**

Володимир Молодецький — Торонто, непринятий гонорар від Станиці Братства — Гамільтон **100.00**

по $27.00: Роман Висоцький — Чікаґо, Микола Висоцький — Австралія, Маріян Цьолко — гасбрук, д-р Дмитро Павлишин — Севен Гіллс **разом 108.00**

по $25.00: Михайло Піцюра — Торонто, Василь Гладкий — Монтреаль, П. Михайлишин — Тандер Бей, Петро Піжецький — Ст. Кетеринс, Віктор Роєнко — Гамільтон **разом 125.00**

Ф. Назаревич, Торонто **40.00**

Володимир Сімків, Філядельфія **20.00**

Евстахій Загачевський, Рочестер **17.00**

Роман Припхан, Чікаґо, з приводу одержання (з 50-літним спізненням) диплому маґістра Львівського Університету. **50.00**

по $10.00: Роман Гавриляк — Нью-Йорк, Роман Бучинський —

Бурлінґтон, Михайло Лавришин — Торонто, Юрій Ференцевич — Джерзи Сіті, М. Петришин — Вінніпеґ, Володимир Вараниця — Монтреаль, Я. Малецький — Австралія, М. Добредин — Австралія, В. Москалюк — Австралія, Б. Гура — Австралія, Іван Бекесевич — Ютіка **разом** **110.00**

по $7.00: Евген Михайлів, Бетлегем, Михайло Павличко — Фльорида, **14.00**

Володимир Папірчук, Калґари **6.50**

по $5.00: Михайло Белмеґа — Фльорида, Орест Білик — Франція, Дмитро Станченко — Пікерінґ, Антін Фединишин — Спрінґфілд, Роман Дощин — Ст. Кетеринс, М. Михайлишин — Гамільтон, О. Загоруйко — Австралія, С. Снятинський — Австралія, Павло Вакуленко — Австралія, Роман Данилюк — Емгерст **разом** **55.00**

Корнелій Бородайко, Чікаґо **2.00**

РАЗОМ 3.019.10

Пересилаємо наше щире співчуття Родинам та приятелям свв. п. Василя Григорчука, Василя Стахів, Дмитра Ґулич, Василя Палієнко, Степана Мазурок, Михайла Кісіль, Ярослава Курдидик, Юрія Фединський, Олега Гарматій, Романа Ременюк, Ярослава Бенцаль, Ярослава Новицького, Михайла Криса, Юстина Лихач і Петра Павелка.

Дякуємо всім жертводавцям та організаторам збірок. Просимо і в будучому не забувати про потреби нашого і вашого журналу.

Адміністрація В.К.

ПИШІТЬ СПОМИНИ!

Ми вже повідомляли в минулому році, що при Головній Управі Братства створилася Ініціятивна група, яка поставила собі за завдання зібрати й опублікувати матеріяли про американський полон. Як виявилося — ця мета завузька. Ми отримали багато споминів із вишколу, бойових дій та з полону. Спомини надійшли теж з України.

На сьогодні ми маємо понад 300 сторінок матеріялів, а ще багато побратимів погодилося написати свої спомини й над ними працюють. Виявилося, що багато деталів із вишколу й бойових дій ще не записані, наприклад, піхотний підстаршинський вишкіл в Голляндії на бойових позиціях, ,,фронтовий досвід'' наших студентів медицини в Італії, відкомандирування понад тисячу вояків до дивізії ,,Вікінг'', в якій великий відсоток вояків згинув і т. і.

Наступна стадія — це видання цих матеріялів. Тому звертаємося до станиць та членів Братства й читачів ***Вістей комбатанта*** з закликом про її пожертву на цю ціль.

Чеки просимо виписувати на:

AMPOL
VETERAN'S NEWS
P.O. Box 279, Stn ''D''
Toronto, Ontario, Canada
M6P 3J9

НОВІ ВИДАННЯ БРАТСТВА:

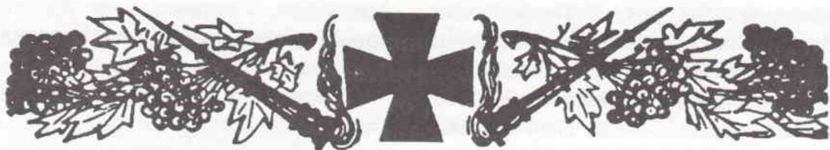
В розпродажі появилися два нові видання нашого Братства а саме:

1. ВІЙСЬКОВА УПРАВА та УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ "ГАЛИЧИНА" авторства Романа Колісника. Це про діяльність Військової Управи та німецьку політику відносно українських національних збройних сил в роках 1943-1945. Сторінок 168, ціна дол. 15.00

2. УКРАЇНСЬКА ДИВІЗІЯ ГАЛИЧИНА, статті - есеї сімох авторів, В. Кубійовича, К. Панківського, Л. Шанковського, ген. П. Шандрука, В.Д. Гайке, Д. Армстронґа та М. Малецького впровадження. Книжка в основному призначена для відвідувачів з України, зацікавлених ґенезою, створенням, діяльностю та долею дивізії. Сторінок 124, малого формату, ціна дол.5.00.

Просимо набувати через Крайові та Станичні Управи, або через адміністрацію Вістей Комбатанта.

Видавнича референтура Г.У. Братства

Ті, що відійшли...

ВАСИЛЬ ПАЛІЄНКО
*9. IV. 1926 †. VII. 1991

Василь Палієнко, кол. вояк 1-ої Дивізії УНА відійшов у вічність 1 липня в Торонті. Покійний залишив дружину Анну, сина Петра з дружиною та брата Павла з ріднею.

Похоронні обряди почались 5 липня Панахидою, яку відправили о. П. Бублик і о. В. Шараневич, при співучасти станичного хору ,,Бурлака''. При домовині, накритій братським прапором, та з медалями покійного у його голові, були почесні стійки побратимів по зброї з прапором та стояли пластові сеньйори.

Наступного дня, після відправ у православній катедрі св. Володимира, тіло покійного перевезено на цвинтар, де його прощали: проф. В. Янішевський — від пластових друзів О. Джулинський — від Крайової Пластової Старшини Канади, інж. Я. Курис — від Товариства інженерів, та голова крайової управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА Лев Бабій — від дивізійників.

При співучасти численних побратимів по зброї, пластових сеньйорів, гімназійних друзів з Зальцбурґу, знайомих та рідні, відбулась в Інституті св. Володимира жалібна тризна. Виступаючи на тризні — п. В. Семець від православної громади, Р. Копач від пластових сеньйорів, І. Ломаґа (посвоячений з родиною) та А. Коморовський від дивізійників — сплели нев'янучий вінок спогадів про покійного.

Василь Палієнко народився у Празі, в родині, в якій дуже сильно плекалися військові родові традиції. Перший кузен його матері був генерал М. Крат, останній командир 1-ої Дивізії УНА, а батько Микола, нащадок козацької старшини з початку 18-го століття, служив старшиною в армії УНР, згодом був контрактовим офіцером в польській армії в ранзі майора; врешті був майором артилерії в 1-ій Дивізії УНА.

До війни родина Палієнків жила в корінній Польщі, де вони дружили головно з петлюрівським середовищем. Оба брати вчилися у польській школі, по-українському говорили вдома, з ординансом батька та на літніх таборах у Карпатах.

Батьківські розповіді про визвольну боротьбу та військове довкілля виповнювали хлоп'ячу фантазію військовим змістом. Ще дитиною Василь бавився ,,у війну'' олив'яними жовнірами, пізніше займався моделярством, особливо військових кораблів.

На здійснення його юнацьких мрій не прийшлося довго ждати. Рік творення дивізії ,,Галичина'' застає

Палієнків у Коломиї, куди вони приїхали 1941 року з Переворська. Батько голоситься до дивізії на перший заклик, а кілька місяців після відходу батька, по закінченні сьомої кляси місцевої гімназії, 17-літній Вася (так його всі називали), в порозумінні з матір'ю, також голоситься до дивізії. Тут він зустрічає батька, який дуже гордиться, що його син разом є з ним у дивізії, бо таких випадків, коли мати виряджала мужа з сином, не було багато!

Василь Палієнко закінчує підстаршинську школу й попадає до гарматнього полку, щоб невдовзі опинитися на фронті під Бродами. З цього ,,пекельного кола'' він прпорвався поранений в ногу, а його батько залишився на полі слави.

Василь Палієнко повертається до переформованої дивізії. Скоро його висилають до старшинської школи. Як юнкер, попадає на фронт, а згодом, дивним збігом обставин, зустрічає свою родину у м. Філлях в Австрії. Незабаром вони переїжджають до м. Зальцбурґ, де в таборі переміщених осіб Василь Палієнко включається до праці в Пласті, кінчає гімназію і два семестри філософії.

При кінці 1947 року, за посередництвом рідні його матері, він еміґрує до Канади, а кілька місяців пізніше їдуть до нього мати і брат.

В Торонті оба брати закінчують інженерні студії та включаються у громадське життя. Василь стає співосновником ОДУМ-у, станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та продовжує працю в Пласті, в якому займає провідні позиції, включно з постом головного булавного, редаґує і видає ,,Посібник зв'язкового'', стає першим головою розбудови православної оселі ,,Київ''.

В 1965 році одружився з Анною, донькою православного єпископа Артемюка, і внедовзі стає батьком доні Маріянки, яку з болем втратив в 1987 році, та сина Петра.

Почерез всі ці роки він був активним членом Братства дивізійників — останньо членом Крайової Управи. Братство видало Золотий хрест за особливі заслуги та Пропам'ятну медалю тисячоліття християнства України за його проєктом.

Щоб забезпечити дітям українське довкілля, він став членом дивізійної оселі ,,Говерля''. Тут, близько природи, попри інші замилування, як от: філятелістика, колекціонерство, він займається городництвом, мабуть, під впливом своєї матері, яка закінчила аґрономію в Подєбрадах в Чехо-Словаччині.

Не зважаючи на громадську активність, Василь Палієнко завжди знаходив час для своїх дітей, яким защеплював любов до рідної культури і для яких завжди був прикладом найкращих людських прикмет.

За бої під Бродами покійний був нагороджений Залізним хрестом 2-ої кляси, за виховну працю в Пласті орденом св. Юрія в золоті, а за свою громадську працю — Золотим хрестом за особливі заслуги.

Останні три роки він завзято боровся з хворобою рака, який переміг його зхворіле тіло, але не його духа.

Відійшов від нас вояк з діда-прадіда чи, як у нас кажуть: ,,з крови і кости'', відійшов лицар, який завжди стояв на сторожі особистої і національної чести, відійшла, передусім, дуже шляхетна й скромна людина.

Андрій Коморовський

ВАСИЛЬ СТАСІВ
***22. II. 1910 †15. XII. 1990**

В суботу 15 грудня у Вінніпеґу відійшов у вічність Василь Стасів, колишній підстаршина 1-ої дивізії УНА.

Покійний народився в селі Горожанка Велика, Миколаївського району, Львівської області.Ходив до школи в селі, а дальшу освіту здобував читанням книжок і часописів. В молодому віці втратив батька й виховувався при вітчимові. Відбув обов'язкову службу в польській армії, в якій закінчив підстаршинську школу ступенем капраля.

Вернувшися з війська, засновує спортово-пожарне т-во ,,Луг'', яке очолює до вибуху війни. В 1937 році організує прогулянку-прощу на гору Маківку, на якій відбувалися бої усусусів з москалями; за це його покарано.

В 1939 р. його мобілізовано до польського війська. Він попав у німецький полон, в якому пробув півтора року. Після звільнення працює на фабриці у Сілезії. В 1943 році весною отримує відпуску додому, і відразу голоситься до української дивізії.

Проходить перевишкіл у Гайделаґері й Нойгаммері — йому признають підстаршинську ранґу з польської армії.

Брідська кампанія його оминула, але він зголосився до бойової групи ,,Вільднер'', з якою бере участь в боях на Словаччині, а згодом у Словенії та Австрії. Під Фельбахом отримує відзначення — хрест 2-ої кляси.

По закінченні війни був у таборах полонених в Італії, а опісля в Шотляндії (Гаддінґтон). Після звільнення в 1948 році, працює в сільському господарстві. Відразу включається в громадську працю — стає членом СУБ, ОбВУ, парафії.

В 1952 р. виїхав до Канади, до своєї тети у Вінніпеґу, де працює на різних роботах, деякий час в друкарні ,,Нового Шляху''. Тут став членом УНО, Осередку освіти і культури, щедро жертвуючи на народні цілі — КУК, СКВУ, УВУ, катедру св. Володимира і Ольги; став фундатором Фундації ім. Тараса Шевченка. Допомагає рідні в Україні.

Покійний мав вроджені прикмети вояка-провідника, був самодисциплінований, не любив самохвальби. Він був завжди готовий допомогти своєму народові. У свому заповіті залишив відповідні суми на СКВУ, КУК, церкву.

Його похороном зайнявся його брат і похресниця Мирося Паучок-Хімюк. Богослужби в похоронному закладі й катедрі св. Володимира і Ольги, якої членом покійний був від свого приїзду, відправив о. радник Р. Кісілевський. Побратими з Братства дивізійників віддали йому останній салют та несли домовину. Поховано його на цвинтарі ,,Всіх святих''. Тризною проводив О. Загорода й сказав про покійного спомин. На його заклик присутні зложили 113 дол. на допомогу жертвам Чорнобиля. Подяку від рідні склала похресниця Мирося.

Саверко

ХОР. МИКОЛА ОГЛЮК
***11.XXII. 1924 †23. IV. 1991**

Після довгої недуги помер у Рочестері, Н.Й., співосновник і кол. голова місцевої Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Покійний народився в с. Манява, пов. Богородчани-Надрівна, де закінчив народню й середню освіту. В 1943 р. зголосився до Української дивізії. Після рекрутського й підстаршинського вишколів, закінчив старшинську школу. Брав участь у бойових діях на Словаччині, Словенії та Австрії, де був поранений.

В полоні в Італії був у штабі Куреня молоді, де редаґував газету ,,Юнацький зрив''. В 1947 р. переїхав з табором полонених до Англії, а після звільнення з полону, закінчив студії в Ірляндії, отримавши ступінь маґістра.

ДО США приїхав до Бінгемптону, а згодом поселився в Рочестері. Тут одружився з Дарією Городецькою, і згодом два сини — Орест і Стефан — стали основою родини.

Працював за професією у фірмі публічних книговодів; помагав багатьом у виповнюванні податкових блянків. Належав до парафії Богоявлення Української Католицької Церкви, де був мужем довір'я, був активним членом Т-ва ,,Провидіння''.

Похоронні Богослуження відправив о. В. Бучек з дяками-побратимами О. Джусом і В. Бездухом. Члени Станиці Братства були на почесній стійці в похоронному закладі; домовину несли два сини покійника й 4 побратими. Над гробом Василь Білан прощав Покійного від друзів і приятелів, складаючи рівночасно вислови співчуття родині. Станиця віддала покійному останній салют, а наприкінці рознеслася сумна пісня ,,Видиш, брате мій...''

Покійний залишив у смутку двох братів і сестру: Романа в Польщі та Василя й Марію в Україні.

В пам'ять покійного родина, друзі й знайомі зложили 273 дол. на пресфонд ,,Вістей комбатанта''.

В. Білан

ВАСИЛЬ ГРИГОРЧУК
***6. VI. 1923 †29. VI. 1991**

Після довгої недуги помер у Брізбен, Австралія, Василь Григорчук, кол. стрілець 1-ої УД УНА. Покійний народився в с. Баня Березів, пов. Яблонів, Івано-Франківської обл., де закінчив народню освіту. В часі війни жив з братом у Львові й продовжував середню освіту. В 1944 р. зголосився до Української дивізії. Після рекрутського вишколу й закінчення курсу телефонного зв'язку, був приділений до бойової групи Вільднера, яка брала участь в бойових діях на Словаччині. Далі дії в Словенії та Австрії. Був два рази поранений. Відбув полон в Італії та Англії. В 1961

році одружився з Павлиною. Сім'ї народилися дві доньки — Ірена і Галина.

В 1973 році, відвідуючи свого товариша в Австралії, вирішує еміґрувати туди й наступного року приїхав до м. Аделаїда. Тут бере участь в житті української спільноти. У 1986 році, задля здоров'я, переїхав до Брізбен у стейті Квінслянд, де брав активну участь в громадському й парафіяльному житті.

Покійний був лагідної вдачі, скромний і добрий християнин. Недуга, яка докучала йому довший час, не дозволяла часто виходити ,,між людей'', та він терпеливо й без нарікань її переносив. Дуже тішився змінами в Україні, за кращу долю якої він боровся від юнацьких літ.

Похорон відбувся 3 липня з церкви св. Покрови прес. Богородиці на цвинтар Mount Cravatt — українська дільниця. Богослужби відправив о. М. Арнольд. На цвинтарі підписаний прощав покійного Василя від Церковного Братства і Сестрицтва, Української Громади Квінсленду, Пласту і колишніх членів Дивізії ,,Галичина''. Співом ,,Вічная пам'ять'' та стрілецькою ,,Видиш, брате мій'' з жалем залишили Василя на місці вічного спочинку.

Покійний залишив у глибокому смутку дружину, двох дочок та двох братів і дві сестри в Україні.

В пам'ять покійного, на пресфонд ,,Вістей комбатанта'' родина зложила 200 дол., Українська Громада Квінсленду — 30 дол., М. Сендзік 50 дол.

Мирослав Сендзік

БОГДАН СТЕПАН ДЕМЧУК
* 1927 †1991

Осінню 1944 року, в Відні, Богдан Демчук, молодим шістнадцятилітніми юнаком, зголосився добровольцем до 1-ої Української Дивізії УНА. З молодечим запалом закінчив рекрутський вишкіл в кінній сотні, щоби згодом, на весну 1945 р., піти на підстаршинську школу. Капітуляція не дозволила йому її закінчити. Разом із Дивізією попав

в англійський полон. З Ріміні, по матуральних курсах, переїхав з табором до Англії, де в таборі Ноттінґгем 1948 р. його звільнено. 1954 р. еміґрував до ЗСА, де закінчив студії економіки (,,аккоунтінґ'') в Нью-Йоркському університеті.

Працював в різних корпораціях, а останніми роками був віцепрезидентом одного з відділів ,,Пепсіколя''.

Користаючи з вільного часу, як реконвалесцент по серцевій недузі, погодився дати в Києві кільканадцять докладів з ділянки, в якій він працював. На жаль, кілька днів по приїзді до Києва, несподівано помер дня 15 травня 1991 р. — виконуючи вдруге обов'язок супроти Батьківщини.

Похоронено його на цвинтарі св. Духа в Гептонбурґ, Н. Й. дня 28 травня ц.р.

Залишив дружину Анну, сина Любомира, доньку Зоряну та брата в Україні.

Р.Г.

МИХАЙЛО КІСІЛЬ
***19.І. 1925 †15. VI. 1991**

В суботу 15 червня, по довгій тяжкій недузі, відійшов у вічність на 66-му році життя Михайло Кісіль, колишній вояк 1-ої дивізії УНА, член Станиці Братства в Торонті.

Покійний народився в селі Руданці Львівського повіту. Молодим юнаком вступив до Української дивізії. Відбувши рекрутський вишкіл, брав участь у боях у Словаччині, Словенії та Австрії. По закінченні війни був у таборах полонених в Італії, а опісля в Англії. Після звільнення з полону, працював в Англії, а в 1951 році еміґрував до Канади — Торонта.

Покійний залишив в глибокому смутку дружину Софію, одружених синів й доньку та ближчу й дальшу рідню.

Похоронні Богослуження відправив о. Барщик в церкві св. Покрови. Михайла поховано на Українському цвинтарі в Оквіл. Від Братства дивізійників покійного прощав побратим Мирон Пазій. Вічна Пам'ять Побратимові Михайлові!

М.П.

Ділимося сумною вісткою з побратимами — членами Братства 1-ої УД УНА в Австралії, що несподівано відійшов у вічність наш побратим, член Станиці 1-ої УД УНА в Аделаїді, П.А.,

РОМАН БОЙКО.

Покійний став вояком 1-ої УД в 1944-ому році, служив в її транспортових частинах, перебував в полоні в Ріміні (4-ий полк). Користаючи з привілею полоненого, він втікає до Німеччини, де, в 1949 р. одружується з Марією. В 1950 році еміґрує до Австралії, після контрактової праці в ,,буші'' він переїхав до Аделаїди, де й замешкує в свойому домі на передмісті Кройдон Парк, серед численних тут односельчан села Ремезівці (Золочівщина). В лютому ц.р. Йому скінчилося 67 літ.

В Аделайді він відзначався працьовитістю — був адміністратором Народного Дому УГПА через 18 літ, меценат Нар. Дому (разом з дружиною Марією), активним членом АБН-ЛВУ, СУМ та головою Братства Церкви Св. Покрови на Вейвіл. В Станиці Братства він працював на різних постах в Управі Станиці та був її здисциплінованим членом. З Його смертю, Станиця втратила жертвенного члена.

Його дружині Марії та Родині і всім Його односельчанам висловлюємо наші найщиріші співчуття.

ВІЧНА ЙОМУ ПАМ'ЯТЬ!!!

Управа Станиці
1-ої УД УНА в Аделайді

Ціна $5.00